

Národné

hospodárstvo

Bankovníctvo

Poist'ovníctvo

Financie

Podniková

ekonomika

Marketing

Manažment

Investície

a iné

Ekonomické spektrum

**Recenzovaný vedecko-odborný
on-line časopis o ekonómii
a ekonomike**

Ročník VIII

Číslo

4/2013

Ekonomické spektrum **Recenzovaný vedecko-** **odborný on-line časopis** **o ekonómii a ekonomike**

Ročník VIII, č. 4/2013
ISSN 1336-9105

Vydáva združenie:

CAESaR – Centrum vzdelávania, vedy
a výskumu

Adresa:

Komárany 82
093 01 Vranov nad Topľou
IČO: 30 85 87 04
DIČ: 20 221 35 907

kontakt:

www.caesar.sk

Šéfredaktor:

Ing. Jarmila Buchová, PhD.

Redakčná rada:

Ing. Roman Buch
Ing. Drahomír Oujezdský, PhD.
doc. Ing. Erika Pastoráková, PhD.
Ing. Jarmila Vidová, PhD.

Dátum vydania:

December 2013

Periodicita vydávania:

štyrikrát ročne

Miesto vydania: Bratislava

Miesto umiestnenia na webe:

<http://www.spektrum.caesar.sk>

Zameranie časopisu:

Ekonomické spektrum

Recenzovaný vedecko-odborný on-line časopis zameraný na publikovanie vedeckých a odborných statí venujúcich sa teoretickým ako aj praktickým otázkam z oblasti ekonómie a ekonomiky, s dôrazom na nové vývojové trendy.

Cieľom časopisu je vytvoriť priestor pre vedeckých a pedagogických pracovníkov, doktorandov a študentov:

- na prezentáciu vedeckých výsledkov výskumu z jednotlivých oblastí ekonomiky,
- na publikovanie odborných článkov, recenzií monografií, učebných textov,
- na diskusiu a výmenu skúseností v oblastiach:
  - národné hospodárstvo,
  - podniková ekonomika,
  - bankovníctvo,
  - poisťovníctvo,
  - marketing,
  - manažment a pod.

Informácie pre autorov príspevkov sa nachádzajú na web stránke časopisu:

<http://www.spektrum.caesar.sk>

Za odbornú a jazykovú úpravu zodpovedajú autori príspevkov.

Príspevky sú recenzované dvoma nezávislými recenzentami.

Obsah:

Lieskovská, V. – Bačo, T. – Megyesiová, S.:
Marketingový mix verejnej správy 4

Kalamárová, M.: Využívanie miestnych daní na podporu a usmerňovanie využívania kultúrneho dedičstva v miestnych pamiatkových rezerváciách na Slovensku 11

Littvová, V.: Vplyv globalizácie na znalecký odbor Ekonomie a Manažment 21

Závarská, Z.: Integrácia trhu služieb retailového platobného styku prostredníctvom vytvorenia jednotnej oblasti platieb v eurách – prínosy a výzvy pre súkromný sektor.....29

Staríčková, Z.: Medzinárodná harmonizácia účtovníctva a daňovníctva ako svetový trend vo finančnom riadení.....36

Soroková, T. – Petříková, D.: Fenomén čínskeho hospodárstva a podnikania na slovenskom trhu.....44

Holková, V. - Dudová, I.: Miléniové rozvojové ciele a ich plnenie.....54

Odborný slovník
Vidová, J.: Hospodárska politika EÚ 64

RECENZIA

Remeňová, K.: Procházková, K: Medzinárodný manažment a medzinárodné podnikanie – vybrané kapitoly. Ekonomická univerzita, Bratislava 2013.114 s. ISBN 978-80-225-3688-2.....69

Content:

Lieskovská, V. – Bačo, T. – Megyesiová, S.:
Marketing mix of public administration 4

Kalamárová, M.: The use of local taxes to regulate and support the use of cultural heritage in historical town reserves in Slovakia 11

Littvová, V.: Globalization influence on appraisal branch „Economy and Management“ 21

Závarská, Z.: Integration of retail payments market through the single euro payments area creation – benefits and challenges for the private sector 29

Staríčková, Z.: International harmonization accounting and taxation as a global trend in financial management.....36

Soroková, T. – Petříková, D.: Phenomenon chinese economy and the business of the slovak market 44

Holková, V. – Dudová, I.: Milenium developing goals and their fulfilling 54

Special dictionary:
Vidová, J.: Economic policy of EU.....64

REVIEW

Remeňová, K.: Procházková, K: Medzinárodný manažment a medzinárodné podnikanie – vybrané kapitoly. Ekonomická univerzita, Bratislava 2013.114 s. ISBN 978-80-225-3688-2.....69

MARKETINGOVÝ MIX VEREJNEJ SPRÁVY

MARKETING MIX OF PUBLIC ADMINISTRATION

Vanda Lieskovská - Tomáš Bačo - Silvia Megyesiová

Abstrakt

Dôležitou súčasťou uplatňovania marketingu rôznych súčastí ľudského života je schopnosť prispôbiť marketingové nástroje na konkrétne špecifiká určitých oblastí. Verejná správa nie je žiadnou výnimkou a musí implementovať k dosiahnutiu lepších výkonov marketing podobne ako podniky produkujúce zisk a neziskové organizácie. Uplatňovanie marketingu je spojené s marketingovými nástrojmi tvoriacimi marketingový mix verejnej správy. S ohľadom ku špecifickým stránkam verejnej správy je nevyhnutné definovať jeho marketingový mix. Len po spoznaní marketingových nástrojov úradníkmi pôsobiacimi vo verejnej správe, bude možné dosiahnuť zvýšenie prospešnosti, užitočnosti služieb poskytovaných verejnou správou.

Abstract

The important part of the application of marketing to the variety of sides of human life is ability to adjust the marketing tools to the concrete specifications of the certain field. The public administration does not represent any exemption and it must implement into its performance marketing similarly as profit gaining enterprises and non-profit organisations. Application of marketing is linked with the marketing tools forming the marketing mix of the public administration. With regard to the specific sides of the public administration it is inevitable to specify its marketing mix. Only after knowing the marketing tools by the supervising officials acting in the public administration, it will be possible to achieve the increase of the services utility value provided by the public administration.

Kľúčové slová: Marketing. Marketingový mix. Verejná správa.

Key words: Marketing. Marketing mix. Public administration.

Úvod

Verejná správa tvorí dôležitú súčasť každého štátneho zriadenia a má nezastupiteľné miesto v činnosti štátu. Pod pojmom správa v najvšeobecnejšom zmysle rozumieme určitý druh ľudskej činnosti smerujúci k praktickému, výkonnému zaisteniu, k praktickej realizácii určitých cieľov, záujmov alebo potrieb. Táto charakteristika správy ako určitej činnosti má svoje opodstatnenie, nakoľko už z nej vyplýva nutnosť aplikácie marketingu ako dôležitého manažérskeho postoja vo vzťahu k občanovi. Hlavným cieľom verejnej správy by mala byť služba občanom. Orgány verejnej správy poskytujú predovšetkým služby, a teda marketing vo verejnom sektore by sa mal predovšetkým opierať o využitie marketingového mixu „7P“.

Vzhľadom k tomu, že marketing služieb, ako aj marketing neziskových organizácií nie sú totožné s marketingom verejnej správy, je potrebné pristúpiť ku špecifikácii marketingových nástrojov, ktoré by mala verejná správa využívať. Jednoznačné vymedzenia marketingových nástrojov a marketingového mixu je základným predpokladom pre úspešné zvládnutie marketingu riadiacimi pracovníkmi pôsobiacimi vo verejnej správe.

„Zákazník musí mať v marketingovej koncepcii organizácií verejného sektora dominantné postavenie, pretože v konečnom dôsledku on rozhoduje o tom, či bude akceptovať ponúkané produkty, t.j. rozhodne o tom, či majú produkty pre neho taký úžitok“ (Majdúchová, 2004, s. 17). Práve úžitok a jeho zvyšovanie je to, čomu sa marketingový mix venuje, nakoľko úžitkovú hodnotu produktov verejnej správy je možné zvyšovať pomocou nástrojov marketingového mixu. Samotné pomenovanie nástrojov marketingového mixu je v prípade

verejnej správy ako aj marketingu služieb totožné. Rozdiely nastávajú pri konkrétnom vymedzení týchto nástrojov.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Orgány verejnej správy zabezpečujú základné úlohy štátu vo vzťahu k občanovi. Z uvedeného dôvodu má verejná správa priamy dopad na kvalitu života, a teda spokojnosť každého z nás. „Verejná správa vo svojej podstate predstavuje správu verejných záležitostí, ktorá sa realizuje ako prejav výkonnej moci v štáte, ktorou nedisponuje len štát, ale aj ďalšie neštátne subjekty, vykonávajúce správu verejných záležitostí“ (Škultéty, 1995, s. 7). To znamená, že snahou týchto orgánov pre uspokojovanie potrieb občanov by malo byť zvyšovanie kvality a predovšetkým úžitkovej hodnoty služieb, ktoré ponúkajú. Vyššia úžitková hodnota pre občana sa prejaví aj v následnej ochote verejnosti podporiť jednotlivé orgány prostriedkami z verejných rozpočtov, ale tiež aj zo súkromných zdrojov.

Uspokojovanie potrieb občanov je hlavnou úlohou marketingu a dosahuje sa prostredníctvom marketingového mixu. „Marketingový mix je podstatou koncepcie moderného marketingu. Je prostriedkom, pomocou ktorého možno uspokojovať mnohoraké požiadavky občanov. Predstavuje spojenie všetkých prvkov, aby sa podarilo uspokojiť všetky očakávania a potreby občanov“ (Dudinská, 2000, s. 49).

Pojem marketingový mix sa spája s menom N. H. Bordena, ktorý prirovnal marketingový mix ku „cake-mixu“ (zmesi na koláč). Chuť koláča podľa Bordena možno vylepšiť, ak sa mierne zvýši podiel jednej zložky (cukru). Zdôrazňuje ale, že táto zmes sa nesmie „predobriť“. Došlo by k porušeniu vyváženosti jednotlivých zložiek. Podobne je to aj v marketingovom mixe. I tu je potrebné rešpektovať vzájomnú previazanosť jednotlivých nástrojov marketingového mixu. Výsledok v tomto prípade závisí od správneho pomeru, správnej kombinácie všetkých zložiek marketingového mixu.

Efekty, ktoré marketing vyvoláva sú dosahované pomocou aplikácie marketingových nástrojov do činnosti jednotlivých orgánov. Preto je nevyhnutné, aby každý manažér pôsobiaci vo verejnej správe mal základné poznatky z oblasti marketingu a poznal tak základné nástroje, princípy a postupy uplatňovania marketingu.

ŠPECIFIKÁ MARKETINGOVÉHO MIXU „7P“

Ak sa hovorí o marketingu vo verejnom sektore, tak je potrebné jasne vymedziť marketingový mix verejnej správy. Vzhľadom k rozmanitosti organizácií verejnej správy nie je možné vyšpecifikovať presný a všeobecne platný model marketingového mixu. Aj napriek tomu je možné vyšpecifikovať jednotlivé nástroje aspoň v hrubých črtách, ktoré umožnia lepšie pochopiť ich podstatu v podmienkach verejnej správy. Ide predovšetkým o bližšie vymedzenie jednotlivých submixov, ktoré síce pozostávajú z tých istých komponentov ako je tomu v prípade ziskových podnikov, ale miera ich zastúpenia a intenzita využitia sa značne líšia.

Produkt (*product*)

Produkt je v marketingovej literatúre vymedzený rôzne. Pre účely verejnej správy, ktorá poskytuje služby, je najvhodnejšie použiť Kotlerov model totálneho výrobku, ktorý rozlišuje tri základné vrstvy každého produktu. V prípade verejnej správy je jadrom produktu konkrétna služba občanovi, ktorú daná zložka verejnej správy poskytuje. Spravidla ide o sústavu služieb, ktoré tvoria určitý celok, a teda vytvárajú ucelenú štruktúru produktu. Z pohľadu jadra produktu je dôležité, aby čiastkové služby, ktoré verejná správa poskytuje, navzájom korešpondovali a vytvárali harmonický celok poskytujúci občanovi maximálnu úžitkovú hodnotu. V praxi to znamená, aby jednotlivé činnosti orgánov verejnej správy, ktoré na seba nadväzujú, boli zabezpečované jednou zložkou.

Napriek tomu, že nie je stále možné zabezpečiť takéto prepojenie, snahou verejnej správy ako celku by malo byť vytvorenie systému, ktorý by sa z pohľadu úplného produktu najviac približoval občanovi. V jednoduchosti možno vymedziť produkt aj prostredníctvom ustanovení zákona týkajúceho sa konkrétnej zložky verejnej správy, ktorý jednoznačne vymedzuje úlohy a poslania konkrétnych orgánov a inštitúcií. Práve zákonom vymedzený rozsah často krát spôsobuje určité obmedzenia vo vytvorení úplného produktu. To ale neznamená, že nie je možné vytvoriť užšie prepojenie jednotlivých služieb.

Druhú vrstvu produktu označuje Kotler ako vlastný produkt, kde z pohľadu verejnej správy môžeme hovoriť predovšetkým o takých atribútoch ako sú kvalita, štýl, či forma poskytovania konkrétnych služieb. Ide o notoricky známe atribúty, ktoré nie je potrebné bližšie rozoberať. Tu je vhodné podotknúť to, že tieto atribúty by sa mali formovať z pohľadu občana a teda on by mal stanoviť čo považuje za kvalitné, štýlové, či inak vyhovujúce. Rozdiel totiž spočíva v tom, že kvalita z pohľadu občana nie je rovnako vymedzená ako z pohľadu inštitúcií verejnej správy.

Tretiu vrstvu v zmysle modelu totálneho produktu nazývame rozšírený produkt. Táto vrstva v prípade verejnej správy nepredstavuje až natoľko bohatú zložku, ako je tomu v prípade súkromného sektora. To neznamená, že nie je možné vymedziť rozšírený produkt z pozície inštitúcií verejnej správy. Ide predovšetkým o sprievodné služby, ktoré môžu byť ponúkané nad rámec zákonom ustanovených úloh. Ide najmä o služby v oblasti informovania občanov, či iné služby spojené s poskytnutím lepšieho prehľadu občanovi.

Hlavnou snahou by malo byť prispôbovanie produktov potrebám ľudí. Keďže zákon spravidla vymedzuje činnosť jednotlivých orgánov a inštitúcií iba rámcovo, vytvárajú sa tak možnosti pre ich lepšie prispôbenie. Najmä spôsob poskytovania konkrétnych služieb je často v kompetenciách konkrétnych inštitúcií a to aj územne diferencovaných, čím tak možno sledovať výrazné rozdiely v kvalite ich služieb. Z toho možno aj vyvodiť jednoznačné miesto v procesnom riadení organizácií verejnej správy, ktoré by malo zohrávať kľúčovú úlohu.

Distribúcia (*place*)

Z pohľadu verejnej správy ide o jeden z najpodstatnejších nástrojov, ktoré priamo determinujú úžitkovú hodnotu jej produktov a to hlavne schopnosťou dodať produkty čo najbližšie k občanovi. V súvislosti s tým je predovšetkým potrebné zabezpečiť vhodné miesto a spôsob poskytovania konkrétnej služby. V praxi to znamená, že už samotný výber sídla inštitúcie je veľmi dôležitý, nakoľko snahou by malo byť priblížiť sa čo najviac samotným občanom.

Typickým príkladom zohľadňovania miesta je polícia, ktorá je súčasťou štátnej správy. Pre svoje účely má vypracované postupy dislokácie základných útvarov, ktoré sú v prvotnom kontakte s občanom. Za týmto účelom je vypracované aj nariadenie, ktoré stanovuje podmienky a faktory zohľadňované pri lokalizácii útvarov. Takýmto spôsobom sa zabezpečuje čo možno najväčšia dostupnosť poskytovaných služieb občanom.

Ostatné zložky verejnej správy by taktiež mali zohľadňovať miesto ako dôležitý marketingový nástroj, nakoľko distribúcia je úzko spojená s produktom a aj samotnou cenou. Spojitosť s produktom spočíva v tom, že spôsob dodania služby tvorí súčasť totálneho produktu. Ale vzhľadom ku komplexnosti problému distribúcie nie je možné túto zúžiť len na chápanie v rámci produktovej politiky. Distribúcia priamo ovplyvňuje aj konečnú cenu poskytovaného produktu a to najmä jej nefinančnú časť.

V súvislosti s distribúciou je potrebné spomenúť súčasný proces zavádzania elektronického spôsobu poskytovania služieb. Tento spôsob umožňuje dodanie konkrétnej služby priamo k občanovi. Dodanie služby spočíva v tom, že občan už nemusí fyzicky ísť do miesta organizácie, ale jej službu môže využiť z akéhokoľvek miesta. Práve tento novodobý trend by sa mal využívať stále intenzívnejšie vo verejnej správe, nakoľko množstvo služieb je možné poskytnúť v elektronickej forme. Možnosti elektronickej distribúcie služieb by mohli

využívať predovšetkým daňové úrady, obvodné úrady, mestá a obce, či iné organizácie verejnej správy, ktorých služby majú prevažne administratívny charakter.

Možnosti e-prostredia umožňujú ísť v distribúcii ešte ďalej takým spôsobom, že občan môže niektoré služby využiť aj u vecne a miestne nepríslušnej zložky verejnej správy. Ide najmä o možnosť podávania žiadostí rôzneho druhu na jednom mieste, kde konkrétna zložka zabezpečí ďalšiu distribúciu týchto žiadostí a odošle ich na vybavenie príslušnému orgánu. Takto dochádza k prepojeniu služieb a vytváraniu vyššie spomínaného úplného produktu a to predovšetkým pomocou využitia sietí.

Cena (*price*)

Cena by sa mohla v marketingovom mixe verejnej správy považovať za jeho nepodstatný nástroj, pretože produkt sa zvyčajne poskytuje zadarmo alebo za nízku cenu v podobe poplatkov. Pre charakteristiku ceny vo verejnom sektore je možné využiť jej vnímanie v podmienkach neziskového sektora. „Cenou v marketingu neziskových organizácií sa rozumie suma peňazí, času a úsilia“ (Čihovská a kol., 1999, s.92). Aj v prípade verejného sektora ide o tie isté zložky, ktoré tvoria súčasť ceny.

Ak sa hovorí o cene z pohľadu verejnej správy je potrebné zohľadniť predovšetkým nasledovné špecifikum. Cena pre ziskovú organizáciu predstavuje v podstate príjem, ktorý obdrží a teda jej zvyšovanie predstavuje vyššie zisky. Preto je často snahou týchto ziskových podnikov cenu zvyšovať. V prípade verejnej správy cena predstavuje komplexnejšiu veličinu, ktorá okrem peňažného aspektu zahŕňa aj nepeňažný a hovoríme o tzv. sociálnej zložke ceny. Predovšetkým nepeňažný aspekt je dominantný, nakoľko peňažná časť ceny prichádza do úvahy iba v niektorých prípadoch, čo znamená, že pri poskytovaní mnohých služieb verejnej správy priamo neplatíme.

V prípade verejnej správy predstavuje peňažná časť ceny spravidla iba paušálny poplatok, ktorý má zabezpečiť, aby nedochádzalo k zbytočnému preťažovaniu využívania služieb nad rámec potrieb občanov. Samotné náklady súvisiace s obstaraním služieb poskytovaných verejnou správou sú uhrádzané z rôznych fondov, ktoré majú prerozdeľovaciu funkciu. V konečnom dôsledku ide tiež o peniaze občanov, ktoré platia prostredníctvom daní. To znamená, že v krajnom prípade by bolo možné do ceny zahrnúť aj rozpočítané finančné prostriedky pridelené z jednotlivých rozpočtov konkrétnym orgánom. Takéto precizovanie ceny z pohľadu manažérov verejnej správy nemá až taký zmysel. Preto sa budeme ďalej zaoberať iba priamou cenou, ktorú musia občania „zaplatiť“ pri poskytovaní konkrétnej služby.

Z tohto pohľadu má konštrukcia ceny dva komponenty. Prvý komponent je s cenou najvšeobecnejšie spájaný a predstavuje tú časť ceny, ktorú musí kupujúci platiť predávajúcemu (to sú priame poplatky v podobe úhrady kolkov a pod.). Druhý je nepeňažný komponent, ktorý ide ďalej za hranice peňažnej zložky ceny. Potom totálna cena, ktorá je pri transakcii zo strany občana platená predstavuje súčet peňažnej a nepeňažnej zložky tejto ceny. To je možné zapísať nasledovným spôsobom: $p = p_m + \Sigma p_i$ (Seymour, 1981, s. 332).

V danom zápise p predstavuje totálnu cenu, p_m predstavuje peňažnú zložku ceny alebo finančný komponent a p_i reprezentuje súbor sociálnej ceny spojovanej s realizáciou transakcie. Podľa tohto modelu manažéri môžu konštruovať cenu tak, aby finančná a sociálna zložka mohla kompenzovať jedna druhú. Podstatné je si uvedomiť, že práve celková cena v prípade verejnej správy je jedným z hlavných faktorov determinujúcich spokojnosť občanov.

Z uvedeného dôvodu by snahou orgánov verejnej správy malo byť znižovanie totálnej ceny. Keďže orgány verejnej správy nemajú výraznejšiu možnosť pracovať s finančnou časťou ceny, je nevyhnutné, aby minimalizovali sociálnu zložku, s ktorou je vhodnejšie pracovať.

Sociálna cena pozostáva z nasledujúcich štyroch komponentov:

- **čas** – predstavuje všetok čas vynaložený na získanie konkrétnej služby. Ide o cenu z pohľadu občana, nakoľko tento mohol čas využiť iným spôsobom. V danom prípade môžeme hovoriť o nákladoch stratených príležitostí.

- **úsilie** – ide o úsilie občana, ktoré musí na získanie produktu vynaložiť. Toto úsilie predstavuje tak úsilie fyzické, ako aj psychické, ktoré súvisí predovšetkým so získavaním informácií a ich následným vyhodnocovaním.
- **životný štýl** – podstata tejto zložky spočíva v nutnosti zrieknuť sa určitej časti životného štýlu občana, pokiaľ tento chce produkt získať. Snahou by malo byť ponúkať produkty takým spôsobom, aby čo možno najmenej zasahovali do životného štýlu každého jednotlivca.
- **psychika** – časť ceny pozostáva z toho, že často je potrebné vzdať sa určitého množstva identity, súkromia, kontroly, oslobodenia sa od strachu alebo rizika, alebo inej časti ľudskej mysle, a tak sú tieto časti spájané pod jednotný názov psychika (Seymour, 1981, s. 333).

Marketingová komunikácia (*promotion*)

Pravdepodobne najväčšie možnosti využitia marketingových nástrojov sú v oblasti marketingovej komunikácie, ktorú mnohé inštitúcie verejnej správy už využívajú aj v súčasnosti. Na druhej strane jej využívanie je často nekomplexné, vytrhnuté z kontextu a nie je súčasťou uceleného systému uplatňovania marketingového manažmentu. Preto je potrebné poukázať na hlavné možnosti a spôsob využívania marketingovej komunikácie v podmienkach verejnej správy. Jednotlivé komponenty v komunikačnom submixe sú rovnaké ako v prípade ziskových podnikov, ale možnosti ich využívania sú značne diferencované.

Charakteristika jednotlivých komponentov je všeobecne známa. V rámci verejnej správy by mali mať v komunikačnom submixe najvýraznejšie zastúpenie komponenty ako sú public relations, event marketing a internet. Ostatné komponenty nepredstavujú pre verejnú správu výraznejšie využiteľné možnosti a to z viacerých dôvodov. Hlavným dôvodom je finančná náročnosť komponentov ako sú reklama a pod. Druhým dôvodom je malá efektívnosť ostatných komponentov, ako aj nemožnosť ich konkrétneho využitia. Typickým príkladom absencie v rámci komunikačného submixu je podpora predaja, ktorá v prípade verejnej správy nemá reálne využitie. Pokiaľ ide o osobný predaj, mohli by sme čiastočne hovoriť o modifikovanej podobe tohto nástroja. Avšak tento komponent sa po prispôbení na podmienky verejnej správy značne prekrýva s ďalším nástrojom, ktorým sú ľudia. Z uvedeného dôvodu nemá výraznejšie opodstatnenie pri aplikácii marketingu do verejnej správy. To neznamena, že neexistujú konkrétne situácie, v ktorých by nebolo možné tieto komponenty využiť, ale ich využitie je len veľmi zriedkavé a priamo viazané na konkrétnu udalosť.

Preto by sa mala hlavná pozornosť venovať vyššie spomínaným komponentom. Na prvom mieste je public relations, nakoľko v tejto oblasti má verejná správa najväčšie možnosti. Prirodzený záujem médií o veci verejné poskytuje inštitúciám verejnej správy dostatočný priestor v médiách, ktorý môžu využiť vo svoj prospech. Preto je potrebné, aby manažéri jednoznačne vymedzili stratégiu public relations. Nesmierne dôležité je, aby prezentácia v médiách bola kontinuálna, harmonizovaná a integrovaná. Jednotlivé inštitúcie by mali médiá využívať najmä pri snahe informovať o dôležitých zmenách, novinkách, ale aj v prípade snahy prezentovať svoje úspechy.

Public relations má význam aj v prípadoch potreby dementovania rôznych dezinformácií. Každopádne snahou každej inštitúcie verejnej správy by malo byť aktívne budovanie vzťahov s verejnosťou a to predovšetkým prostredníctvom médií.

Menej využívaným, ale účinným nástrojom marketingovej komunikácie je event marketing. „Pod pojmom event marketing rozumieme zinscenovanie zážitkov rovnako ako ich plánovanie a organizovanie v rámci firemnej komunikácie. Tieto zážitky majú za úlohu vyvolať psychické a emocionálne podnety sprostredkované usporiadaním najrôznejších akcií, ktoré podporujú imidž firmy a jej produktov“ (Šindler, 2003, s. 22). Využívanie udalostí na budovanie pozitívneho imidžu má svoje výrazné opodstatnenie nielen v ziskovom sektore, ale aj v podmienkach verejnej správy, ktorá rovnako potrebuje budovať pozitívny imidž. Príkladom môžu byť rôzne akcie ozbrojených zložiek, kde pútavým spôsobom prezentujú svoje činnosti. Taktiež dni otvorených dverí školských zariadení, či iné akcie sú v súčasnej dobe na budovanie

pozitívneho imidžu často využívané. Event marketing v prípade verejnej správy poskytuje široké možnosti, a preto by sa intenzita využívania tohto komunikačného nástroja mala zvyšovať.

Posledným spomenutým komponentom marketingovej komunikácie je internet. Ide o lacný a široko dostupný spôsob komunikácie s verejnosťou. Internet ponúka možnosti nielen v oblasti prezentácie inštitúcií verejnej správy, ale vytvára rovnako aj priestor pre obojstrannú komunikáciu. Súčasné možnosti internetu poskytujú priestor aj pre zatraktívnenie poskytovaných informácií. Nielen tieto dôvody vytvárajú potrebu využívania internetu. Okrem marketingových dôvodov existujú aj legislatívne, nakoľko v mnohých oblastiach je zákonom uložená povinnosť poskytovať niektoré informácie verejne, a teda internet je potrebné využívať aj z tohto dôvodu.

Záverom k marketingovej komunikácii je potrebné zdôrazniť potrebu využívania integrovanej komunikácie. „Pri integrovanej marketingovej komunikácii vychádzame z pojmu integrovaný marketing, ktorý znamená začlenenie všetkých marketingových nástrojov do strategickej koncepcie. Jeho cieľom je zabezpečiť, aby všetky akcie boli vzájomné zosúladené, čím vzniká synergický efekt“ (Lieskovská, 2002, s.18). Integrácia je základom budovania dôveryhodného imidžu.

Ľudia (*people*)

Ide o piate „P“, ktoré je z pohľadu verejnej správy dôležité, nakoľko práve zamestnanci sú hlavným determinantom kvality poskytovaných služieb. Práve spôsob ich vystupovania vo vzťahu k občanom a schopnosť poskytnúť im to, čo v skutočnosti občania požadujú, je kľúčovým faktorom spokojnosti. Preto manažment jednotlivých inštitúcií musí dbať na zvyšovanie kvalifikácie, odborných a iných zručností a schopností zamestnancov, ktoré sú z pohľadu ich práce dôležité. Hlavné požiadavky, ktoré sú v súčasnosti na zamestnancov z pohľadu občana kladené, sú vnímavosť, ústretovosť, rýchlosť, kvalita a efektívnosť.

Vlastnosti ako vnímavosť a ústretovosť sú dôležité najmä z dôvodu, aby občan mal pocit, že verejná správa je tu pre neho. Pre spokojnosť občanov je dôležité, aby zamestnanci verejnej správy dokázali vnímať ich potreby a vyšli im v ústrety pri ich požiadavkách. Požiadavka na rýchlosť má už priamy vzťah ku konkrétnym činnostiam, ktoré tak zabezpečia, že občanovi bude služba poskytnutá bez zbytočných prietahov a teda pri nižšej sociálnej cene. Kvalita je kľúčový faktor vo vzťahu ku konečnej službe a ide predovšetkým o to, aby služba bola poskytnutá spôsobom umožňujúcim maximalizáciu úžitkovej hodnoty. Nekvalitne poskytnuté služby spôsobujú dodatočné problémy spojené so stratou času, úsilia, atď. Poslednou požiadavkou je efektívnosť. Efektívnosť môžeme chápať ako celospoločenskú požiadavku, ktorá je na verejnú správu kladená. Jej snahou je zabezpečiť minimalizáciu nákladov spojených na spravovanie verejných záležitostí, čo umožní tieto prostriedky použiť na iné oblasti rozvoja. Efektívne využívanie finančných prostriedkov tiež pozitívne vplýva na vnímanie verejnej správy v očiach občanov.

Proces a prezentácia (*process, presentation*)

Tieto dva nástroje sa prelínajú s produktom, nakoľko sú súčasťou produktu v zmysle vnímania totálneho produktu podľa Kotlera. Ich význam je natoľko osobitý, že pri tvorbe marketingového mixu je potrebné zohľadňovať tieto nástroje osobitným spôsobom. Proces a prezentácia sú nástroje, ktoré do značnej miery vplyvávajú na emocionálnu stránku, ktorá je dôležitým faktorom ovplyvňujúcim konečnú spokojnosť občana. Jednoducho povedané, každý má lepší pocit z poskytnutej služby pokiaľ je poskytovaná vhodným spôsobom a na primeranom mieste.

V prípade procesu je potrebné jeho zosúladenie s potrebami občana. V súvislosti s niektorými službami, ktoré poskytuje verejná správa má občan záujem participovať na ich poskytovaní, poprípade regulovať a ovplyvňovať tento proces. V takom prípade je potrebné do procesu poskytovania služieb zapojiť čo možno najviac občana, ktorý má o to záujem. Na

druhej strane sú služby, ktoré pôsobia na občanov obťažujúco a majú snahu minimalizovať svoje zapojenie sa do procesu ich poskytovania. V takomto prípade je nevyhnutné odstrániť všetky nadbytočné úkony zaťažujúce občana. Je len veľmi ťažko taxatívne vymenovať sféry verejnej správy, kde je žiaduce zapojenie občana do procesu a kde nie. Preto je potrebné, aby každá inštitúcia tieto potreby zisťovala individuálne a následne to zohľadnila, nakoľko dokonca aj v prípade rovnakej služby môže byť záujem občanov na podieľaní sa v procese poskytovania odlišný. To znamená, že snahou by malo byť zisťovať požiadavku každého občana samostatne a podľa tohto ho do daného procesu vtiahnuť a umožniť mu na ňom participovať.

Pokiaľ ide o prezentáciu, dôležité je predovšetkým materiálne zabezpečenie jednotlivých inštitúcií. To znamená, že by sa mali snažiť budovať primerané materiálne prostredie, ktoré by sa vhodným spôsobom podieľalo na vytváraní kultúry organizácie. Typický zlým príkladom sú niektoré priestory inštitúcií verejnej správy, ktoré svojim vzhľadom vzbudzujú v občanoch neraz odpor a miestami až pobúrenie. To si neraz vyžaduje značné kapitálové výdavky, ale aj napriek tomu sa niektoré zložky materiálneho prostredia dajú zlepšiť aj bez výraznejších investícií. Niekedy pre dosiahnutie priaznivého prostredia nie sú potrebné veľké investície. Okrem iného na zlepšovaní prostredia by mali byť zainteresovaní aj samotní zamestnanci, ktorí by mali byť vedení k jeho zlepšovaniu a primeranému zaobchádzaniu s dostupným materiálovým zabezpečením. V konečnom dôsledku prezentáciu ovplyvňuje nie len materiálne prostredie, ale aj vzhľad a upravenosť zamestnancov, ktorí by mali byť v tomto smere manažmentom usmerňovaní.

Záver

Verejná správa, tak ako ziskový sektor musí aplikovať do svojej činnosti marketingové postupy. Absencia marketingu je v súčasných podmienkach verejnej správy neraz výsledkom nedostatočného porozumenia významu marketingu z pohľadu riadiacich pracovníkov. Hlavné neschopnosť prispôbiť marketingové nástroje na špecifiká verejnej správy dominuje spomedzi všetkých príčin absencie marketingu.

Vymedzenie marketingového mixu je prvým a základným krokom pre jeho rozvoj v oblasti verejnej správy. Marketingový mix jasne hovorí o možnostiach zvyšovania úžitkovej hodnoty pre občana. Preto je nevyhnutné pripravovať vo verejnej správe odborníkov, ktorí nielenže budú chápať význam marketingu, ale dokážu ho aj vhodným spôsobom aplikovať do svojej činnosti.

Použitá literatúra

1. ČIHOVSKÁ, V. - HANULÁKOVÁ, E. - HARNA, I. - LIPIANSKA, J. 1999. Marketing neziskových organizácií. Eurounion, Bratislava. 1999. ISBN 80-88984-04-1.
2. DUDINSKÁ, E. 2000. Základy marketingu. Bratislava: EKONÓM. 2009. ISBN 80-225-1337-7.
3. GÉCIOVÁ, M. 2002. Základy a teória verejnej správy. Košice: UPJŠ. 2002. ISBN 80-7097-492-3.
4. KOTLER, P. 2005. Marketing v otázkách a odpovediach. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0518-0
5. LIESKOVSKÁ, V. 2002. Vybrané kapitoly z marketingovej komunikácie. Bratislava: EKONÓM. 2002. ISBN 80-225-1590-6.
6. MAJDÚCHOVÁ, H. 2004. Neziskové organizácie. Bratislava: SPRINT. 2004. ISBN 80-88848-59-8.
7. PARSONS, W. 2006. Innovation in the public sector: spare tyres and fourth plinths. In *The Public Sector Innovation Journal*. Vol. 11, No. 2. 2006. ISSN 1715-3816.
8. SEYMOUR, H.F. 1981. Marketing of Ideas and Social Issues. New York: PRAEGER PUBLISHER. 1981. ISBN 978-0275906238.
9. ŠINDLER, P. 2003. Event Marketing. Praha: GRADA PUBLISHING. 2003. ISBN 80-247-0646-6

10. ŠKULTÉTY, P. 1995. Verejná správa a správne právo. Bratislava: PRÁVNICKÁ FAKULTA UK. 1995. ISBN 80-7160-034-2.
11. Borden, N.H. The Concept of the Marketing Mix. Dostupné na internete: <http://www.commerce.uct.ac.za/managementstudies/Courses/bus2010s/2007/Nicole%20Frey/Assignments/Borden,%201984%20The%20concept%20of%20marketing.pdf>. Citované: 05. 08. 2013.

Informácie o autoroch

prof. Ing. Vanda Lieskovská, PhD.; profesorka

Katedra marketingu a obchodu

e-mail: lieskovska@euke.sk

Ing. Tomáš Bačo, PhD.; externý spolupracovník Katedry marketingu a obchodu

e-mail: tomas.baco@post.sk

Ing. Silvia Megyesiová, PhD.; odborný asistent

Katedra hospodárskej informatiky a matematiky

e-mail: megyesiova@euke.sk

Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Tajovského 13, Košice

VYUŽÍVANIE MIESTNYCH DANÍ NA PODPORU A USMERŇOVANIE VYUŽÍVANIA KULTÚRNEHO DEDIČSTVA V MESTSKÝCH PAMIATKOVÝCH REZERVÁCIÁCH NA SLOVENSKU

THE USE OF LOCAL TAXES TO REGULATE AND SUPPORT THE USE OF CULTURAL HERITAGE IN HISTORICAL TOWN RESERVES IN SLOVAKIA

Martina Kalamárová

Abstrakt

Príspevok je zameraný na predloženie hodnotenia využívania nástroja miestnych daní, ktorý má potenciál byť miestnymi samosprávami aplikovaný pri usmerňovaní a podpore využívania nehnuteľného kultúrneho dedičstva v záujme rozvoja obce. Príspevok prezentuje výsledky výskumu realizovaného v obciach s vyhlásenými mestskými pamiatkovými rezerváciami na Slovensku. Stanovuje hlavné problémy využívania miestnych daní uvedeným smerom a návrh opatrení na zlepšenie súčasného stavu v záujme kultúrneho dedičstva mestských pamiatkových rezervácií na Slovensku.

Abstract

The paper is focused on the presentation of assessment of local taxes use, which has the potential to be applied by local governments to regulate and support the utilization of immovable cultural heritage in order to develop the territory. This paper presents the results of research conducted in towns with a declared historical town reserves in Slovakia. The paper identifies the main issues and proposed measures to improve the use of local taxes referred towards a draft of the measures to improve the current situation in order to support the cultural heritage in historical town reserves in Slovakia.

Kľúčové slova: Nehnuteľné kultúrne dedičstvo. Miestne dane. Miestne samosprávy.

Key words: Immovable cultural heritage. Local taxes. Local governments.

Úvod

Pojem rozvoj sa v súčasnosti vyznačuje vysokou frekventovanosťou, ale aj mnohoznačnosťou. V súvislosti s územím je rozvoj chápaný ako pozitívne hodnotené zmeny podmienené využívaním zdrojov v záujme dosahovania určitých cieľov. Rozvoj určitého územia je založený na využívaní existujúceho potenciálu prítomného v danom území, pričom tento potenciál predstavuje súbor rozvojových predpokladov, ktoré subjekty v území môžu využiť. Súčasťou tohto potenciálu je aj kultúrny potenciál, ktorý je tvorený hlavne kultúrnym dedičstvom.

Kultúrne dedičstvo je považované za faktor rozvoja obcí, miest a regiónov. V miestnom rozvoji má širokú škálu využívania, z ktorého plynú prínosy, či už ekonomického alebo mimoekonomického charakteru. Miera prínosov je závislá od efektívneho riadenia a plánovania využívania kultúrneho dedičstva a jeho podpory na rôznych úrovniach. Miestne samosprávy ovplyvňujú rozvoj územia prostredníctvom svojich kompetencií a nástrojov komunálnej politiky. Na usmerňovanie rozvoja majú k dispozícii celú škálu nástrojov, v základnom rozdelení na ekonomické a mimoekonomické, ktoré majú potenciál byť použité pre podporu využívania kultúrneho dedičstva. Jedným z ekonomických nástrojov miestnych samospráv, ktoré môžu byť využívané uvedeným spôsobom sú miestne dane.

Teoretické východiská

Predkladaný príspevok reaguje na aktuálnu situáciu výkonu kompetencií miestnych samospráv v oblasti rozvoja so špecifickým zameraním na podporu a regulovanie využívania nehnuteľného kultúrneho dedičstva ako súčasti potenciálu územia obcí, prostredníctvom miestnych daní. Pri spracovaní súčasného stavu riešenej problematiky sme vychádzali z teoretických východísk skúmania miestnej ekonomiky s aplikáciou na problematiku kultúrneho dedičstva.

Kultúrne dedičstvo je všetko cenné z minulosti, čo chceme chrániť pre budúce generácie. Kultúrnym dedičstvom sa vo svojich prácach zaoberá viacero slovenských (Nový, 1996; Majlingová, 2002; Sokolovský, 2000) aj zahraničných autorov (Macháček, 2004; Navrud a Ready, 2002; Bedate, Herrero a Sanz, 2004; Kurowski, 2007; Riganti, 2005; Throsby, 2001, 2007; Sable a Kling, 2001) ako aj medzinárodné organizácie ako UNESCO, EPSON, ECON, ICOMOS a iné. V súčasnosti je kultúrne dedičstvo ponímané ako kultúrny kapitál, t.j. uznávané ako nositeľ ekonomických aj kultúrnych hodnôt. Je považované za faktor rozvoja obcí, miest a regiónov. Z využívania kultúrneho dedičstva plynú prínosy, či už ekonomického alebo mimoekonomického charakteru s pozitívnym prejavom v rozvoji územia.

V príspevku sa zameriavame na nehnuteľné kultúrne dedičstvo v mestských pamiatkových rezerváciách. Mestská pamiatková rezervácia (MPR) je súborom stavebných pamiatok, z ktorých väčšina má charakter kultúrnej pamiatky, ale ich hodnota je o to vyššia, že sú sústredené v historicky sformovanom urbanistickom celku (Frický, 1986, s. 8). Podmienky ochrany a spôsobu vyhlasovania súborov pamiatok za pamiatkové rezervácie na území Slovenska upravuje Zákon č. 49/2002 Zb. z. o ochrane pamiatkového fondu.

Kultúrne dedičstvo v MPR je dôležitým rozvojovým predpokladom a súčasťou potenciálu územia, ktorým disponuje miestna samospráva. Základným predpokladom využitia tohto potenciálu je jeho efektívna podpora miestnymi samosprávami prostredníctvom nástrojov, ktoré majú k dispozícii. Významným ekonomickým nástrojom miestnych samospráv, ktorý sa dá použiť týmto smerom sú miestne dane.

Miestne dane upravuje zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, podľa ktorého sa miestne dane a poplatky členia na miestne dane (daň z nehnuteľnosti, daň za psa, daň za užívanie verejného

priestranstva, daň za ubytovanie, daň za predajné automaty, daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta, daň za jadrové zariadenie), miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady a daň z motorových vozidiel. Za dane zásadne ovplyvňujúce kultúrne dedičstvo považujeme daň z nehnuteľnosti a daň za využívanie verejného priestranstva.

Zo slovenských autorov sa problematikou daní v kontexte miestnych samospráv a miestneho rozvoja zaoberajú autori ako Tvrdon, Hamalová, Žárska, (1995), Švantnerová, Kožiak (2005), Buček (2008). Švantnerová a Kožiak (2005, s. 8) hovoria, že daňové právomoci umožňujú miestnym samosprávam využívať fiškálne stimuly formou miestnych daní. Miestna samospráva môže poskytnúť daňové oslobodenia, daňové úľavy, daňové prázdniny, daňové úvery alebo odklad splátok daní. Miestne dane a poplatky možno v tejto forme využívať len v zmysle platných zákonov a stanoviť ich konkrétnu výšku v obci všeobecným záväzným nariadením. Pre dane sú stanovené rozpätia a pri poplatkoch ich horná hranica (Tvrdon, Hamalová, Žárska, 1995, s. 159). Ak je daňová politika samospráv realizovaná racionálne, t.j. miestna daň je nielen príjmom rozpočtu obce, ale obec ju využíva aj ako nástroj na podporu rozvoja, môže byť jej efekt pre ďalší rozvoj obce významný (Žárska a kol., 2006, s. 49).

Daň z nehnuteľností je podľa Bučeka (2008) najčastejšie využívaná ako finančný nástroj samosprávy. Zahŕňa daň z pozemkov, daň zo stavieb a daň z bytov a nebytových priestorov v bytovom dome. Správu dane z nehnuteľností vykonáva obec, na ktorej území sa nehnuteľnosť nachádza. Ročnú sadzbu dane za stavby môže správca dane všeobecne záväzným nariadením podľa miestnych podmienok v obci alebo jej jednotlivej časti znížiť (prípadne zvýšiť) a takisto môže v obci alebo jej jednotlivej časti (prípadne v jednotlivom katastrálnom území) určiť rôzne sadzby dane pre jednotlivé druhy stavieb. Podľa Beblavého a Sičákovej-Beblavej (2007) pri stanovení sadziieb dane z nehnuteľnosti obce ako podklad môžu využívať cenovú mapu obce, ktorá by umožnila na základe stanovenia hodnoty nehnuteľnosti objektívne určiť výšku dane z nehnuteľnosti.

Pri dani za užívanie verejného priestranstva dani podlieha osobitné užívanie verejného priestranstva, pod čím sa rozumie užívanie na iné účely, než na ktoré je verejné priestranstvo určené. Takýmto užívaním je umiestnenie stavebného zariadenia, predajného zariadenia a zariadenia slúžiaceho na poskytovanie služieb, zariadenia atrakcií, umiestnenie skládky a podobne. Verejným priestranstvom sú verejnosti prístupné pozemky vo vlastníctve mesta.

Cieľ, materiál a metodika skúmania

Cieľom predkladaného príspevku je na základe teoretického vymedzenia kultúrneho dedičstva ako potenciálu rozvoja územia predložiť hodnotenie využívania miestnych daní miestnymi samosprávami pri usmerňovaní a podpore využívania nehnuteľného kultúrneho dedičstva v záujme rozvoja obce. Objektom skúmania dizertačnej práce sú miestne samosprávy s vyhlásenou mestskou pamiatkovou rezerváciou na Slovensku. Základný výskumný súbor bol teda tvorený 17 obcami so štatútom mesta s vyhlásenými mestskými pamiatkovými rezerváciami na Slovensku (Bratislava, Košice, Prešov, Nitra, Žilina, Banská Bystrica, Trnava, Trenčín, Bardejov, Kežmarok, Levoča, Banská Štiavnica, Kremnica, Spišská Sobota, Spišská Kapitula, Svätý Jur, Podolíneč).

Výskumným predpokladom bolo, že miestne samosprávy aplikáciou nástrojov komunálnej politiky, medzi ktoré patria aj miestne dane, ovplyvňujú využívanie nehnuteľného kultúrneho dedičstva v mestských pamiatkových rezerváciách. Predpoklad bol overovaný realizáciou sekundárneho a primárneho výskumu. Primárny výskum bol realizovaný v januári 2012 dotazníkovým prieskumom, kde boli získané informácie o využívaní nástrojov miestnych samospráv na podporu využívania kultúrneho dedičstva v MPR a hlavných formách využívania

objektov od cieľovej skupiny skúmaných miestnych samospráv. Predkladaný príspevok sa zameriava na nástroj miestne dane. Odpovede týkajúce sa využívania miestnych daní daným smerom poskytli kompetentné oddelenia oslovených mestských úradov. Dané otázky boli polouzavreté a orientované na zistenie využívania miestnych daní na usmerňovanie využívania kultúrneho dedičstva v MPR (využívanie rozdielných sadzieb, znížení a odpustení dane), ako aj zistenie dôvodov nevyužívania tohto nástroja uvedeným spôsobom.

Údaje získané primárnym výskumom boli doplnené sekundárnym výskumom. Pre zistenie súčasného stavu v oblasti využívania miestnych daní na podporu a usmernenie využívania kultúrneho dedičstva v MPR miestnymi samosprávami sme uskutočnili sekundárny výskum interných dokumentov skúmaných obcí. V rámci neho sme analyzovali všeobecne záväzné nariadenia (VZN) upravujúce miestne dane na území obce platné pre rok 2012. Pre zistenie súčasného stavu nehnuteľného kultúrneho dedičstva v MPR (vlastnícka forma) bol vykonaná analýza údajov poskytnutých Pamiatkovým úradom (2012).

Výsledky výskumu sú prezentované grafickou formou. Pri vyhodnocovaní a interpretácii výsledkov vedeckého výskumu sme použili zodpovedajúce metódy teoretického skúmania ako analýzu a syntézu, indukciu a dedukciu a komparáciu. Syntézou poznatkov sme dospeli k formulovaniu záverov, stanoveniu hlavných problémov využívania miestnych daní uvedeným smerom a návrhu opatrení na zlepšenie súčasného stavu v záujme kultúrneho dedičstva mestských pamiatkových rezervácií na Slovensku.

Výsledky a diskusia

Mestská pamiatková rezervácia (MPR) ako koncentrácia objektov nehnuteľného kultúrneho dedičstva je podľa typovej štruktúry kultúrneho dedičstva v jednotlivých MPR rozmanitá, avšak je možné konštatovať určité základné tendencie. Prevládajúcim typom objektov sú meštianske domy, ktoré predstavujú 75 % z celkového počtu objektov a takmer v každej MPR tvoria nadpolovičnú väčšinu. Z tejto tendencie sa vymykajú Spišská Kapitula a Nitra, kde vysoký počet objektov sú cirkevné budovy (Spišská Kapitula 100 %, Nitra 56 %).

Za smerodajné pri analýze mestských daní považujeme dva hlavné faktory podložené výsledkami výskumu:

1. Vlastnícka forma objektov kultúrneho dedičstva v MPR

Miestne dane považujeme za stimulačné nástroje na vlastníkov nehnuteľností. Podľa sekundárneho výskumu údajov z Pamiatkového úradu (2012) nadpolovičná väčšina (51 %) objektov v skúmaných MPR je v súkromnom vlastníctve občanov. Vysoké počty objektov sú taktiež vo vlastníctve obchodných spoločností (14 %), cirkvi (12 %) a samospráv (12 %). Vhodné stanovenie a diferenciacia miestnych daní, konkrétne dane z nehnuteľnosti a dane za užívanie verejného priestranstva, môžu byť stimulujúcimi nástrojmi vytvárajúcimi motivačné podmienky pre vlastníkov a prenajímateľov objektov, čo sa týka umiestnenia aktivít v MPR. V prípade dane z nehnuteľnosti, ako aj dane za užívanie verejného priestranstva, obec môže využiť diferenciaciu územia obce na zóny s rozdielnymi sadzbami daní. Obce môžu využiť možnosť určenia rozdielných sadzieb daní v časti MPR a v ostatných častiach obce. Z uvedeného vyplýva, že spomínané dane majú podstatný vplyv na využívanie objektov kultúrneho dedičstva v MPR. Tieto dane môžu mať motivačný a lokalizačný vplyv pre zainteresované subjekty a v prípade ich prijateľnej výšky sa vytvorí väčšie ekonomické prostredie. Naopak, v prípade neadekvátnej výšky sadzieb daní v MPR oproti ostatným častiam obce, môžu byť tieto dane demotivujúcim faktorom využívania objektov v MPR.

2. Aktuálne využívanie objektov v MPR

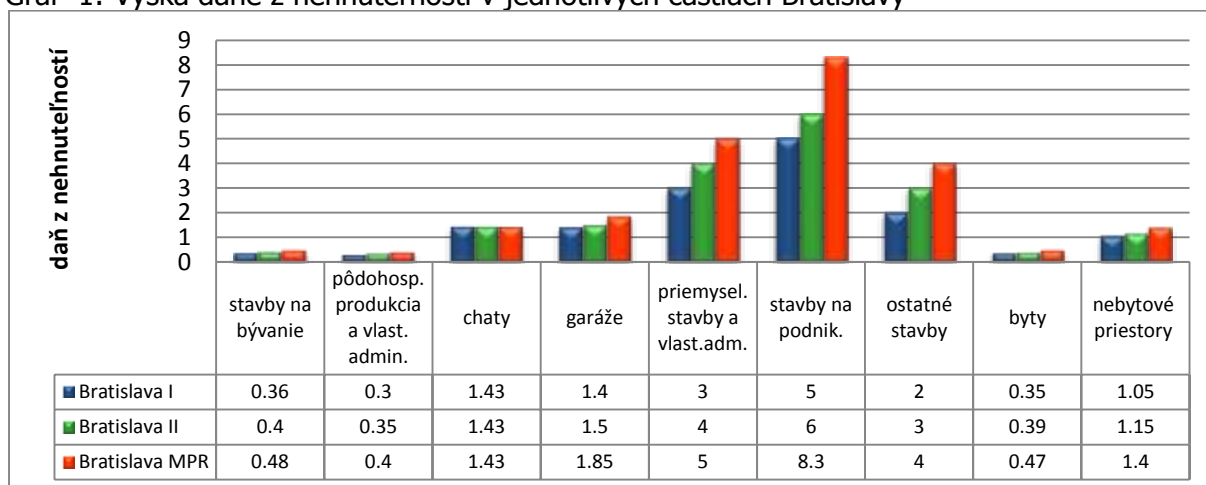
Základným predpokladom zužitkovania kultúrneho potenciálu pre rozvoj je udržiavanie objektov kultúrneho dedičstva v dobrom stave a využívanie spôsobom, ktorý zodpovedá jeho

hodnotám. Len užitočná funkcia zaistuje pravidelnú údržbu a trvalé zachovanie kultúrneho dedičstva. Výskumy organizácie ECON (2003) preukázali, že miestne komunity, ktoré využili svoj potenciál kultúrneho dedičstva dosahovali ekonomický rast. Spôsoby využívania objektov nehnuteľného kultúrneho dedičstva v MPR a proporcionálne rozloženie jednotlivých funkcií v MPR sa v priebehu rokov menia, pričom vývoj môže byť pozitívny alebo negatívny. Podľa výsledkov dotazníkového prieskumu je najčastejším spôsobom využívania objektov nehnuteľného kultúrneho dedičstva v MPR využívanie v podobe prevádzok maloobchodného predaja (tento spôsob zaradilo na prvé miesto až 35 % obcí, zvyšné obce na druhé prípadne tretie miesto). V minulosti najvýznamnejší spôsob využívania ako objektov s funkciou bývania má znižujúcu tendenciu výskytu (na prvé miesto ho zaradilo taktiež 35 % obcí, ale zvyšné obce ho zaradili na nižšie priečky). Možnosť miestnych samospráv ako podporovať umiestnenie žiaducich funkcií alebo eliminovať určité nežiaduce aktivity v MPR podľa preferencií samosprávy a aktuálneho ekonomického vývoja v MPR vidíme v diferenciácii sadzieb dane.

Z pohľadu zonácie územia a diferenciácie dane s cieľom regulovať aktivity v MPR sme analyzovali miestne dane (daň z nehnuteľnosti a daň za využívanie verejného priestranstva) v jednotlivých obciach s vyhlásenými MPR. Všetky skúmané obce upravujú miestne dane a poplatky všeobecne záväznými nariadeniami. Ročnú sadzbu dane zo stavieb môže správca dane všeobecne záväzným nariadením podľa miestnych podmienok v obci alebo jej jednotlivej časti znížiť alebo zvýšiť alebo určiť rôzne sadzby dane pre jednotlivé druhy stavieb v jednotlivej časti s účinnosťou od 1. januára príslušného zdaňovacieho obdobia.

Podľa výsledkov primárneho výskumu zo skúmaných obcí využíva možnosť diferenciácie dane z nehnuteľností približne jedna štvrtina obcí (24 %) a to Bratislava, Košice, Banská Štiavnica a Spišské Podhradie. Na grafoch 1, 2 a 3 sú znázornené sadzby dane za stavby a byty v porovnaní so sadzbami dane v MPR obci, získané uskutočneným sekundárnym výskumom v dobe výskumu platných VZN upravujúcich miestne dane skúmaných obcí.

Graf 1: Výška dane z nehnuteľnosti v jednotlivých častiach Bratislavy

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa VZN 1/2012 o dani z nehnuteľnosti v Bratislave

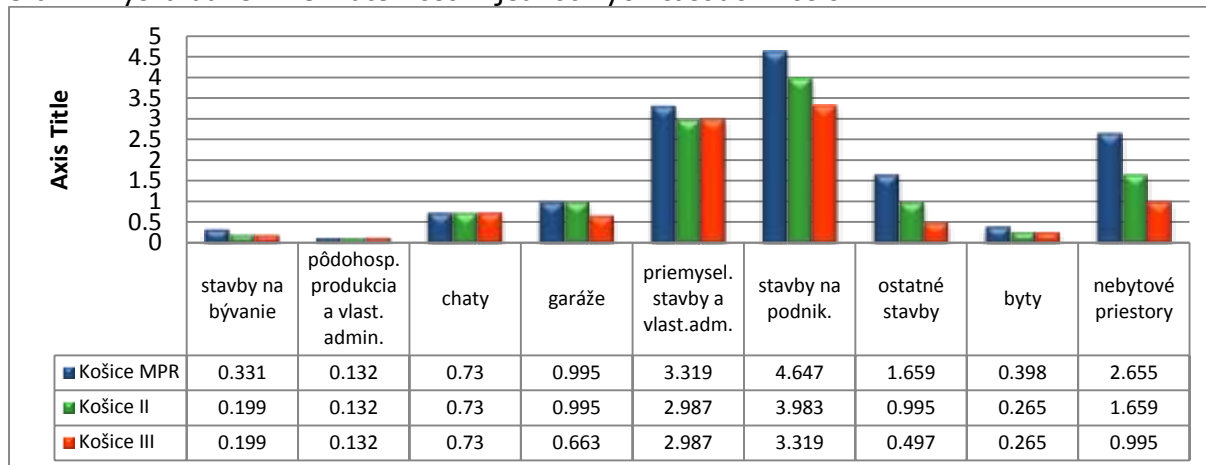
Bratislava pri vyrubovaní dane z nehnuteľnosti (graf 1) využíva zonáciu územia, pričom územie delí na tri kategórie katastrálnych území: Bratislava I (územie mestskej časti Rusovce, Jarovce, Čunovo, Vajnory, Devín, Záhorská Bystrica, Lamač a Devínska Nová Ves v lokalite Devínske jazero), Bratislava II (územie mestskej časti Nové Mesto, Ružinov, Petržalka, Karlova Ves, Dúbravka, Devínska Nová Ves, Rača, Podunajské Biskupice a Vrakuňa) a Bratislava Staré mesto, ktorého súčasťou je MPR.

Daň z nehnuteľnosti na území MPR je porovnateľne vyššia ako v ostatných dvoch oblastiach Bratislavy pre všetky typy stavieb, okrem stavieb typu chata. Bratislava I je okrajová časť, preto sú sadzby daní najnižšie. Bratislava II je centráľnejšou časťou a sadzby sú oproti

Bratislave I vyššie, sú navýšené o 7 až 50 % k sadzbám Bratislava I. V MPR sú sadzby navýšené o 14 až 100 % k sadzbám Bratislava II a o 33 až 66 % k sadzbám Bratislava I.

Najvyššie sadzby dane z nehnuteľnosti sú za priemyselné stavby a stavby na vlastnú administratívu, stavby na podnikanie a ostatné stavby. Pri týchto sadzbách je pozorované aj najvyššie navýšenie – sadzby daní za priemyselné stavby, stavby na vlastnú administratívu a stavby na podnikanie v MPR sú oproti sadzbám v Bratislave I navýšené o 66 %; sadzby daní za ostatné stavby v MPR sú navýšené oproti sadzbám v Bratislave I až o 100 %. Z výsledkov analýzy daní z nehnuteľností vyplýva skutočnosť, že sadzby v prípade MPR sa výrazne odlišujú od sadzieb v necentrálnych mestských častiach.

Graf 2: Výška dane z nehnuteľnosti v jednotlivých častiach Košíc

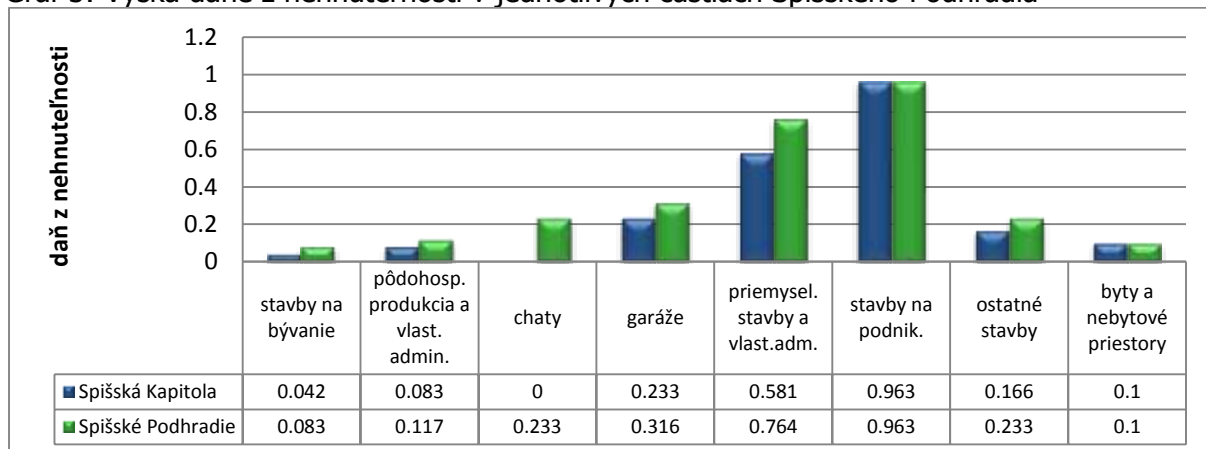

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa VZN č. 71 o miestnych daniach v Košiciach

Košice takisto využívajú pri vyrubovaní dane z nehnuteľnosti zonáciu mesta (graf 2), pričom v katastrálnom území rozlišujú tri kategórie katastrálnych území a to Košice I, kde sa nachádza MPR a ostatné (necentrálne) časti Košíc – Košice II a Košice III, pričom v necentrálnych častiach je daň o tretinu až polovicu nižšia. Sadzby za chaty a stavby na pôdohospodársku produkciu a vlastnú administratívu nie sú v prípade MPR navýšené.

Rozdiel v sadzbách nehnuteľností je najviac viditeľný pri stavbách na bývanie, bytoch a nebytových priestoroch, ostatných stavbách, kde sú sadzby v MPR navýšené o 50 až 66 % oproti sadzbám v Košiciach II.

Graf 3: Výška dane z nehnuteľnosti v jednotlivých častiach Spišského Podhradia

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa VZN 4/2011 o podmienkach určovania a vyberania daní z nehnuteľností v Spišskom Podhradí

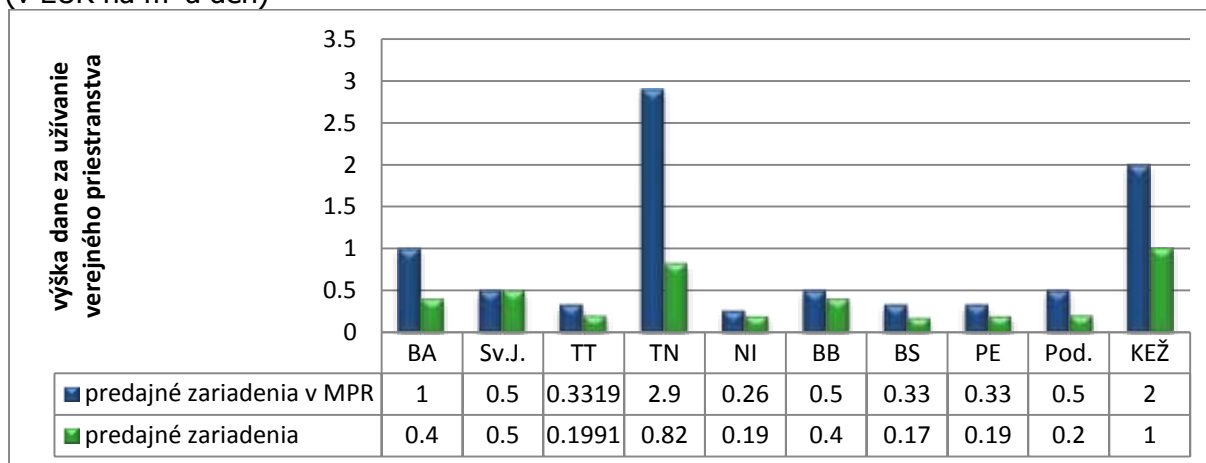
V prípade Spišského Podhradia (graf 3) je územie zónované na dve časti a to časť Spišské Podhradie a časť Spišská Kapitula, ktorá je MPR. Zásadný rozdiel v prípade zónovania v Spišskom Podhradí oproti Bratislave a Košiciam, je opačný prístup pri stanovovaní sadzieb dani z nehnuteľnosti, t.j. sadzby dani z nehnuteľnosti v zóne MPR sú nižšie oproti ostatnej časti obce. Nejedná sa o konštantné navýšenie sadzieb pri všetkých typoch stavieb. Sadzby v Spišskom Podhradí sú percentuálne navýšené o 30 až 50 % k sadzbám v MPR. V prípade bytov a ostatných stavieb sú sadzby v MPR a ostatnej časti obce rovnaké. Príčinu vidíme vo funkčnom využívaní a vlastníckej štruktúre v Spišskej Kapitule, kde väčšina objektov dodnes slúži na cirkevné účely, administratívna a podnikateľská funkcia tu nie je prítomná.

Banská Štiavnica pri stanovovaní dane z nehnuteľnosti síce využíva zonáciu a delí územie na dve zóny, sadzby v oboch zónach sú rovnaké. Tento spôsob zonácie a stanovenia výšky dane nevytvára podmienky pre usmerňovanie aktivít v MPR a nepodrobujeme ho ďalšej analýze. Zvyšných 75 % obcí (Bardejov, Banská Bystrica, Kremnica, Kežmarok, Levoča, Poprad, Prešov, Svätý Jur, Trnava, Trenčín, Žilina, Podolíneec a Nitra) zonáciu pri určovaní dane z nehnuteľnosti nevyužíva. Nevyužívanie zonácie odôvodňujú tým, že v zákone o dani z nehnuteľnosti sú dane u stavieb určené podľa účelu využitia.

Druhou analyzovanou miestnou daňou je daň za užívanie verejného priestranstva. Predmetom dane za užívanie verejného priestranstva je osobitné užívanie verejného priestranstva, ktorým sa rozumie umiestnenie zariadenia slúžiaceho na poskytovanie služieb, umiestnenie stavebného zariadenia, predajného zariadenia, zariadenia cirkusu, zariadenia lunaparku a iných atrakcií, umiestnenie skládky, trvalé parkovanie vozidla mimo stráženého parkoviska a podobne. Obce upravujú výšku dane pri umiestnení predajného zariadenia, ako aj pri umiestnení stavebného zariadenia. Pod stavebným zariadením sa rozumie zariadenie staveniska, pomocné stavebné konštrukcie a iné technické zariadenia potrebné na opravu a rekonštrukciu. Sadzba dane sa stanovuje na každý m² za deň.

Na základe analýzy jednotlivých VZN obcí upravujúcich daň za užívanie verejného priestranstva sme dospeli k zisteniu, že v prípade tejto dani až 11 obcí využíva zonáciu obce pri stanovení sadzieb daní. Obce na základe zonácie stanovujú rôzne sadzby pre oblasť MPR a pre oblasť mimo MPR, pričom sadzba v MPR je vyššia, prípadne rovnaká. Výšku daní za užívanie verejného priestranstva u týchto obcí znázorňujú samostatné grafy pre predajné zariadenia (graf 4) a pre stavebné zariadenia (graf 5).

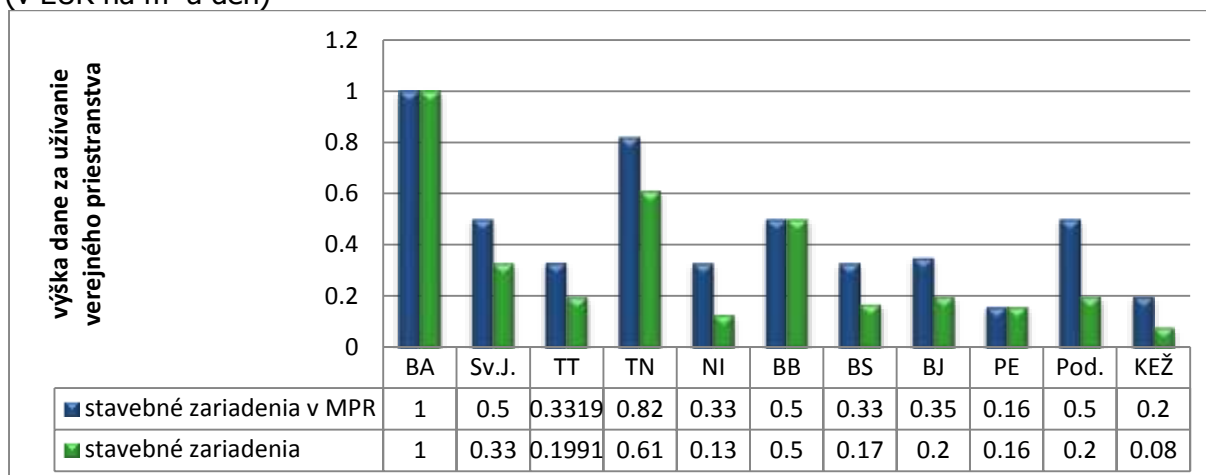
Graf 4: Výška dane za užívanie verejného priestranstva pri umiestnení predajného zariadenia (v EUR na m² a deň)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe analýzy VZN upravujúcich daň za užívanie verejného priestranstva skúmaných obcí, 2012

Pri predajných zariadeniach do grafu nie je zahrnutý Bardejov, nakoľko daň v prípade predajných zariadení stanovuje na mesiac a nie na deň, ako ostatné analyzované obce. V prípade umiestnenia predajných zariadení (graf 4) je daň v MPR vyššia ako v oblasti mimo MPR. Výnimkou je Svätý Jur, ktorý síce územie obce delí na oblasť s MPR a zvyšnú oblasť, ale sadzby v prípade predajných zariadení sú rovnaké. V ostatných obciach je sadzba za daň v MPR navýšená o 25 až 250 % k dani mimo MPR. Najvyššiu daň v MPR stanovuje Trenčín a to až 3,5 násobok dani v oblasti mimo MPR. Táto daň je dokonca vyššia aj ako daň v hlavnom meste Bratislave. Naopak najnižšiu daň pri predajných zariadeniach má Nitra.

Graf 5: Výška dane za užívanie verejného priestranstva pri umiestnení stavebného zariadenia (v EUR na m² a deň)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe analýzy VZN upravujúcich daň za užívanie verejného priestranstva skúmaných obcí

Daň za užívanie verejného priestranstva je diferencovaná aj v prípade umiestnenia stavebných zariadení (graf 5). V Bratislave, Banskej Bystrici a Prešove sú sadzby za umiestnenie stavebných zariadení napriek zonácii územia na oblasť s MPR a oblasť mimo MPR rovnaké. V ostatných obciach je sadzba za daň v MPR navýšená o 75 až 150 % k dani mimo MPR. Najvyššia sadzba dani pri stavebných zariadeniach je v Bratislave a to až vo výške 1 EUR.

Obce, ktoré nevyužívajú zonáciu územia obce pri stanovovaní sadzby dane za užívanie verejného priestranstva sú Levoča, Poprad, Košice, Spišské Podhradie, Žilina a Kremnica. Zo skúmaných obcí možnosť zníženia dane v MPR využíva len Trnava (stavbám v MPR, ktorých využitie je obmedzené z dôvodu rozsiahlej rekonštrukcie na základe stavebného povolenia poskytuje 50 % zníženie dane zo stavieb) a Košice (pri umiestnení stavebných zariadení, v prípade, že sa jedná o obnovu kultúrnej pamiatky stanovujú len symbolickú daň za užívanie priestranstva a to vo výške 0,033 EUR za m² na mesiac). Ostatné obce možnosť znižovania dane využívajú len v prípadoch, ktoré vyplývajú zo zákona, t.j. pri stavbách slúžiacich funkciám uvedeným v zákone a občanom nad určitú vekovú hranicu.

Zo zistených skutočností vyplynulo, že obce využívajú nástroj miestne dane na podporu využívania kultúrneho dedičstva rozdielnym spôsobom. Pri dani z nehnuteľností a dani za užívanie verejného priestranstva je dôležitá diferenciácia dane na oblasť s MPR a ostatné časti. Zonáciu územia využíva v prípade dane z nehnuteľnosti 24 % obcí, v prípade dane za užívanie verejného priestranstva 65 % obcí.

Záver

Obytná funkcia bola historicky hlavnou funkciou MPR a trvalé bývanie je považované za najefektívnejšiu formu využívania nehnuteľných objektov v MPR. Prispieva k dosahovaniu

zodpovedajúceho stavu stavebného fondu historických lokalít, ako aj spoluvytvára základné zdroje turizmu, lebo obyvatelia a dianie sa stávajú súčasťou atraktivity prostredia pre turistov. Trvalo bývajúcce obyvateľstvo tiež vytvára časť dopytovej kapacity v MPR a tým je zárukou chodu miestnej ekonomiky. Vytrácanie trvalého bývania má za následok strácanie sa života z MPR. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že hlavným spôsobom využívania je využívanie objektov ako zariadení maloobchodného predaja. Súčasné funkčné využívanie MPR nie je priaznivé, nakoľko obytná funkcia stratila dominantné postavenie v MPR, čo má dôsledky na ďalší rozvoj územia MPR.

Z výsledkov primárneho a sekundárneho výskumu vyplynulo pomerne nedostatočné využívanie diferenciácie dane z nehnuteľnosti a dane za užívanie verejného priestranstva na reguláciu aktivít v MPR. Podľa zákona obec upravuje miestne dane všeobecne záväzným nariadením, kde určí podrobnosti k sadzbám dane. Miestne samosprávy môžu pri stanovení sadzieb dane z nehnuteľnosti zohľadniť rôzne funkčné využitie, sociálne, ekonomické súvislosti, miestne priority, vrátane priestorových diferencií. Dôležité je, aby miestne dane nepredstavovali bariéru využívania objektov nehnuteľného kultúrneho dedičstva v MPR.

Skúmané miestne samosprávy možnosť podrobnejšej diferenciácie územia a sadzieb dane dostatočne nevyužívajú. Pri stanovení zón s odlišnými sadzbami dane z nehnuteľností postupujú schematicky podľa už stanovených hraníc katastrálnych území alebo mestských častí a územie je členené len na dve až tri zóny. Sadzby v prípade MPR sa odlišujú od sadzieb v necentrálnych mestských častiach, čím obec generuje rozdiel v zdanení napr. medzi susediacimi administratívnymi budovami, kde jedna sa nachádza v MPR a druhá bezprostredne pri MPR. Následkom je vymiestňovanie aktivít z MPR, keďže výška dane je demotivujúca k ich umiestneniu v MPR.

Obdobný je prípad dane za užívanie verejného priestranstva, kde miestne samosprávy takisto využívajú diferenciáciu územia na zóny, pričom sadzba v MPR podľa výsledkov výskumu je vyššia ako v ostatných častiach, v niektorých prípadoch je to až 2, príp. 3-násobok sadzieb. Možnosť zníženia dane za užívanie verejného priestranstva za umiestnenie stavebných zariadení pri realizácii pamiatkovej obnovy využíva iba jedna zo skúmaných obcí.

Možnosťou pre miestne samosprávy je regulovať aktivity a činnosti v MPR pomocou dane z nehnuteľnosti, jednak diferenciáciou sadzieb dane a jednak zonáciou územia. Diferenciáciou sadzieb dane majú samosprávy možnosť podporovať umiestnenie žiaducich funkcií alebo eliminovať určité aktivity v MPR podľa preferencií samosprávy a aktuálneho ekonomického vývoja v MPR. V prípade aktivít, ktoré sú preferované a cieľom samosprávy je zvýšiť ich umiestnenie v MPR, môže samospráva stanoviť nižšie sadzby dane, čím podporí ich umiestnenie na tomto území. Naopak, umiestnenie aktivít, ktoré sú v MPR nežiaduce, môže samospráva eliminovať vyššími sadzbami dane. Miestne samosprávy by mali využívať detailnejšiu zonáciu územia, čím by sa čiastočne odstránili očividne veľké rozdiely medzi daňami v jednotlivých lokalitách, pričom za vhodný podklad pre podrobnejšiu diferenciáciu územia miestnych samospráv považujeme vypracovanie kvalitnej cenovej mapy slúžiacej na objektívne stanovenie sadzieb daní z nehnuteľností na základe stanovenia hodnoty nehnuteľnosti.

Literatúra:

1. BEBLAVÝ, M., SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ. 2007. *Ťažké rozhodnutia:päť prípadových štúdií verejnej politiky zo Slovenska*. Bratislava: ADIN s.r.o., 2007, ISBN 978-80-89244-16-4.
2. BEDATE, A., HERRERO, L. C., SANZ, J. A. 2004. Economic valuation of the cultural heritage. In: *Global public good* [online]. 2004, vol. 5, no. 3 [cit. 2010-10-12], s. 101-11. Dostupné na internete: <<http://www.sciencedirect.com/science?ob=ArticleURL&udi=B6W6G-4BY308Y>>.

3. BUČEK, M. a kol. 2006. *Regionálny rozvoj, novšie teoretické koncepcie*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2006, 270 s. ISBN 80-225-2151-5.
4. ECON. 2003. *Cultural heritages and value creation*. Estimating economic effects of cultural heritage in the city of Roros.
5. FRICKÝ, A. 1986. *Mestské pamiatkové rezervácie na Slovensku*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1986, 232 s. ISBN 70-043-86.
6. KUROWSKI, L. 2007. *Selected methods of estimation of the cultural heritage economic value with the special reference to historical town districts adaptation* [online]. 2007 [cit. 2009-12-18]. Dostupné na internete: <http://www.vgtu.lt/upload/leid_konf/kurowski_selected_methods.pdf>.
7. MACHÁČEK, J. 2004. *Ekonomické souvislosti využívání kulturně historických lokalit*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2004, 121 s., ISBN 80-245-0756-0.
8. MAJLINGOVÁ, Ľ. 2002. *Verejné služby*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2002, ISBN 80-8055-754-3.
9. NAVRUD, S., READY, R. C. 2002. *Valuing cultural heritage*. Cheltenham: Edward Elgar publishing Limited, 2002, 280 s. ISBN 1 84064 079 0.
10. NOVÝ, I. 1996. *Interkulturní management*. Praha: Grada publishing, 1996, 143. s. ISBN 80-7169-260-3.
11. RIGANTI, P., NIJKAMP, P. 2005. Benefit transfers of cultural heritage values: How far we can go? In: *European congress of the European regional science association*. [online]. 2005 [cit. 2009-10-10]. Dostupné na internete: <<http://www.sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa05/papers/186.pdf>>.
12. SABLE, K., KLING, R. 2001. The double public good: A conceptual framework for shared experience values associated with heritage conservation. In: *Journal of cultural economics* [online]. 2001, vol. 25, no. 5 [cit. 2009-12-13], s. 77-89. Dostupné na internete: <http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W5H-49W2RSD>.
13. SOKOLOVSKÝ, L. 2000. *Kultúrne a kultúrno-historické zdroje – analýza*. Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky, 2000.
14. ŠVANTNEROVÁ, Ľ., KOŽIAK, R. 2005. *Ekonomika miestnej samosprávy*. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2005, ISBN 80-8083-117-3.
15. THROSBY, D. 2001. *Economics and culture*. Cambridge : Cambridge university press, 2001. 208 s. ISBN 0 521 58406.
16. TVRDOŇ, J., HAMALOVÁ, M., ŽÁRSKA, E. 1995. *Regionálny rozvoj*. Bratislava: Ekonóm, 1995, ISBN 80-225-0671-0, 180 s.
17. Zákon č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu.
18. Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady.
19. ŽÁRSKA, E. a kol. 2007. *Komunálna ekonomika a politika*. Bratislava: Ekonóm, 2007, ISBN 978-80-225-2293-9.

Informácie o autorovi

Ing. Martina Kalamárová, PhD., odborný asistent
 Katedra marketingu, obchodu a svetového lesníctva
 Drevárska fakulta, Technická Univerzita vo Zvolene
 Masarykova 24, 960 53 Zvolen
 Email: martina.kalamarova@tuzvo.sk

VPLYV GLOBALIZÁCIE NA ZNALECKÝ ODBOR EKONÓMIA A MANAŽMENT

GLOBALIZATION INFLUENCE ON APPRAISAL BRANCH „ECONOMY AND MANAGEMENT“

Veronika Littvová

Abstrakt

Súčasťou znaleckej činnosti sú aj ekonomické znalecké odbory. Ich organizácia sa riadi rovnakými zákonmi ako ostatné znalecké odbory a prekladateľská a tlmočnícka činnosť. Znalecká činnosť je organizovaná Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré poskytuje vzdelávanie znalcov (rovnako pre tlmočníkov a prekladateľov) overuje spôsobilosť a dohliada na ich činnosti. Táto organizácia ale nevyjadruje súčasnú situáciu v oblasti znaleckej činnosti. Pri vykonávaní činností znalca sa musíme zamerať na aspekty globalizácie. Tie pokrývajú informačné, komunikačné oblasti a spoluprácu medzi znalcami a fungovanie profesijnej zastrešujúcej organizácie. Cieľom príspevku je zamerať sa na súčasnú situáciu v oblasti činnosti znaleckého odboru Ekonómia a Manažment prostredníctvom výsledkov dotazníkového prieskumu. Tie ukázali, že existujú určité obmedzenia v oblasti znaleckej činnosti. Práve tieto sú veľmi dôležité pre vyjadrenie súčasnej situácie v oblasti ekonomického znaleckého odboru.

Abstract

The economic appraisal branches are the part of the expert activity. These are governed by the same laws as other expert branches and interpretation and translation work. The whole expert activity is organized by Slovak Republic Ministry of Justice, which provides experts training (as well for the interpreters and translators), verifies the competence and supervises their activities, as a part of an organization. But it does not cover current situation in the area of an expert activity. In carrying out the activities of expert we need to focus on the globalization aspects. These cover the fields such as information, communication and cooperation among experts and the organization and functioning of the professional umbrella organization. The target of this paper is to focus on the current situation while analyzing it through the questionnaire survey results. The questionnaire survey results showed, that there are limitations in the area of expert activity. These are being crucial for expressing the current situation in the economic expert activity fields.

Kľúčové slová: Globalizácia. Ekonomické znactvo. Ekonomické znalecké odbory.

Keywords: Globalization. Economic appraisal activity. Economic appraisal branches.

ÚVOD

Jednou z dominujúcich tendencií vo vývoji svetového hospodárstva, ktorá závažným spôsobom ovplyvňuje jeho súčasné napredovanie je celospoločenské presadzovanie sa globalizačných procesov. Ich prejavy sú rôznorodé a prieniky do jednotlivých segmentov hospodárskeho napredovania sú zásadné, veľmi koncentrované a neustále nadobúdajú na svojej sile v plošnom ekonomickom a politickom vplyve. Celý proces je sprevádzaný vnútornými prepojeniami a naopak vzájomne si odporujúcimi posunmi. Ako výsledok nového pohľadu na ekonomiku sa v roku 2004 v nadväznosti na predchádzajúce právne predpisy dostal do používania Zákon č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a

doplnení niektorých zákonov¹. Zákon upravuje vykonávanie znaleckej činnosti v konaní pred súdmi a inými orgánmi verejnej moci² a činnosti v súvislosti s právnymi úkonmi fyzických a právnických osôb v súkromnej sfére. Toto legislatívne spresnenie znaleckej činnosti ale nevymedzuje reálnu situáciu v tejto oblasti ekonomickej znaleckej činnosti. Cieľom príspevku je zdôrazniť silnejúci vplyv globalizácie na znalecký odbor Ekonomia a manažment.

HISTÓRIA GLOBALIZÁCIE

Globalizácia predstavuje veľmi intenzívne rozvíjanie komunikácií, vzájomného prepájania doteraz oddelených častí sveta, ako aj rapidný rozvoj informačných technológií a ich masovú dostupnosť. História globalizácie sa datuje do rokov 1519-1521, kedy sa uskutočnilo prvé obopĺvanie zeme. Práve toto obdobie je považované za začiatok procesu globalizácie. Teoretici, ktorí sa zaujímajú o procesy fungovania sveta zastávajú názor, že začiatok celého procesu by sa dal datovať k expanzii európskeho kapitalizmu v 16. storočí. Niektorí experti zas poukazujú na rozmach medzinárodného obchodu začiatkom minulého storočia, ktorý skončil veľkou hospodárskou krízou koncom 20. rokov. Práve táto kríza uvrhla svet do „špirály“ protekcionizmu. Iní sa prikláňajú k názoru že motorom globalizácie boli spoločenské zmeny na prelomoch storočí ako napríklad zavedenie volebného práva pre ženy. Ďalšia skupina odborníkov považuje za začiatok globalizácie koniec druhej svetovej vojny, začiatok nukleárneho veku, emancipáciu kolónií. Okrem nich ešte existujú skupiny domnievajúce sa, že globalizácia tak ako ju poznáme dnes, začala rozmachom neoliberálnej ekonomie. „Globalizácia je definovaná ako množina ekonomických a politických štruktúr a procesov odvodených od meniaceho sa charakteru tovaru a aktív ktoré tvoria základňu medzinárodnej politickej ekonomie – najmä zvyšujúca sa štrukturálna diferenciácia týchto tovarov a aktív.“³ Proces globalizácie sa rozbehol v 90. tých rokoch 20. storočia cez:

- 1) „Zvyšovanie integrácie výrobného procesu napr. outsourcing,
- 2) znižovanie alebo celkové odbúranie inštitucionálnych bariér medzinárodného obchodu a pohybu kapitálu najmä Uruguayské kolo rokovaní v roku 1998,
- 3) prudký technologický vývoj, ktorý znížil náklady, ktoré firma musí vynaložiť na vstup na globálny trh“.⁴

Z mnohých dopadov globalizácie, dve sú výnimočne dôležité a to, že globalizácia⁵:

- 1) zvýšila tempo rastu svetového obchodu, ktorý dnes predstavuje vyše 6 triliónov USD. WTO uvádza, že od roku 1991 do roku 1997 stúpol zo štyroch na 7 percent.
- 2) potvrdila konkurencieschopnosť ako hlavný faktor úspechu na globálnom trhu na úrovni národov a podnikov.

¹ Pozn.: ďalej len zákon č. 382/2004 Z.z., ktorý zavádza nový terminologický pojem prekladateľ. Zákon legislatívne združuje činnosti znalcov, tlmočníkov a prekladateľov.

² Pozn.: iné orgány verejnej moci sú: štátne orgány – polícia, vyšetrovateľ, prokuratúra, orgány štátnej správy (správne orgány) - obvodné úrady, daňové úrady, úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, colné úrady, ministerstvá, ostatné ústredné orgány štátnej správy a iné, orgány územnej samosprávy – obce, mestá, vyššie územné celky, iné orgány – do tejto skupiny orgánov možno zaradiť pobočky a ústredie Sociálnej poisťovne.

³ CERNY, P.G. 2010, Rethinking World Politics: A Theory of Transnational Neopluralism, Oxford University Press, ISBN:978-0-19-973369-9, p.327.

⁴ Vlastné spracovanie podľa Europa. Small Businesses. [online]. [Cit.25.03.2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/small-business/policy-statistics/policy/index_sk.htm>.

⁵ Vlastné spracovanie podľa Europa. Small Businesses. [online]. [Cit.25.03.2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/small-business/policy-statistics/policy/index_sk.htm#3>.

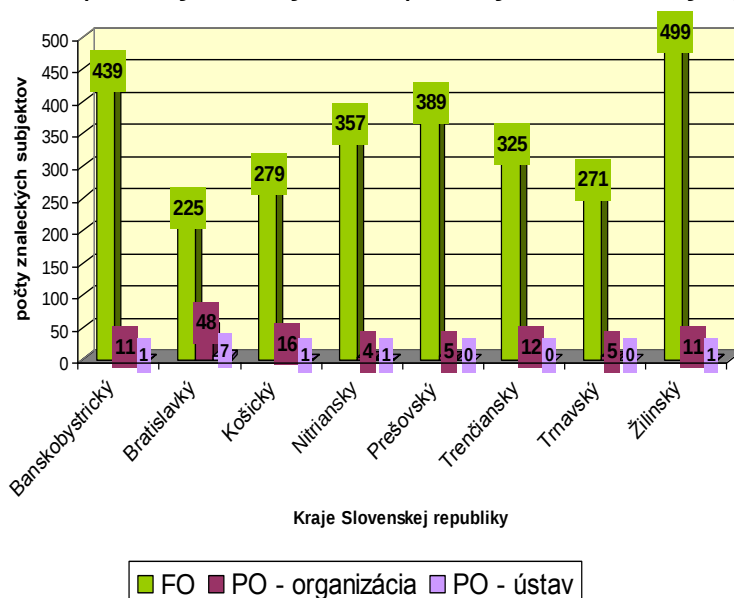
Týmto dopadmi globalizácia naplno ovplyvnila dovtedajší proces regionalizácie resp. lokalizácie. Lokalizácia diskriminuje trendy sprevádzajúce globalizáciu v prospech lokálnych štruktúr, čím predstavuje jej úplný opak.

LEGISLATÍVNA ÚPRAVA ZNALECKEJ ČINNOSTI

Zmysel zákona č. 382/2004 Z. z. sa odvíja od článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ktorým sa zaručuje každému občanovi „právo domáhať sa zákonom ustanoveným postupom práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených osobitným zákonom aj na inom orgáne Slovenskej republiky“⁶. Tomuto právu zodpovedá povinnosť štátu zabezpečiť, aby mal každý občan možnosť svoje ústavné právo realizovať. Znalecká činnosť predstavuje „špecializovanú odbornú činnosť vykonávanú za podmienok ustanovených v zákone č. 382/2004 Z. z. znalcami pre zadávateľa“⁷, ktorej výsledky sú právne záväzné pre účely konania občiansko-právnych, trestných a iných orgánov. Zákon určuje presné znenie znaleckej, tlmočnickej a prekladateľskej činnosti a definuje kompetencie Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky⁸ v oblasti organizácie, riadenia, výkonu a kontroly znaleckej, tlmočnickej a prekladateľskej činnosti. Znalecká činnosť nie je v zmysle Obchodného zákonníka ani Živnostenského zákona§ 2, odst. 7 podnikaním, ale má charakter vedľajšej činnosti popri zamestnaní. Výsledkom skúmania v rámci znaleckej činnosti je súhrn informácií, ktoré majú jasnú, správnu a nestrannú presnosť a hodnotu.

Aspekty znaleckej činnosti vykonávanej znalcami Slovenskej republiky spadajú pod kompetencie MS SR, ktoré vykonáva v rámci svojej pôsobnosti dozor nad činnosťou znalcov, tlmočníkov a prekladateľov a vedie centrálny zoznam znalcov. MS SR v rámci tohto dozoru zabezpečuje vzdelávanie, overuje odbornú spôsobilosť a vykonáva dohľad nad ich činnosťou. Na základe informácií zo systému JASPI, ktorý je vedený MS SR sú definované počty znalcov – fyzických osôb, znaleckých organizácií – právnických osôb, a znaleckých ústavov, ktoré zobrazuje graf 1.

Graf 1: Počty znaleckých subjektov v jednotlivých krajoch Slovenskej republiky

Zdroj: vlastné spracovanie podľa JaspiWeb.

⁶ Článok 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky

⁷ Zákon č. 382/2004 Z.z.

⁸ Pozn.: ďalej v texte len MS SR

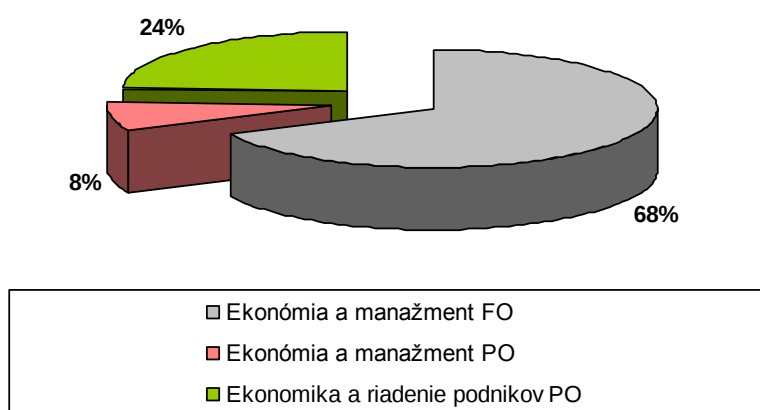
VYMEDZENIE EKONOMICKÝCH ZNALECKÝCH ODBOROV

Inštrukcia 7/2009 MS SR č. 23635/2009-51 o organizácii a riadení znaleckej, tlmočnickej a prekladateľskej činnosti zo dňa 25. marca 2009 definuje 51 znaleckých odborov a k nim prislúchajúcich odvetví. Inštrukcia vymedzuje základné zameranie odborov a odvetví v rámci znaleckej činnosti. Na základe prieskumu zamerania odborov zavádzame pojem „Ekonomické znalectvo“, ktoré podľa analyzovaných údajov predstavuje súhrnný názov pre dva znalecké odbory, ktoré sa zaoberajú ekonomickými otázkami:

- Odbor 09 00 00 Ekonomía a manažment
- Odbor 51 00 00 Ekonomika a riadenie podnikov

Percentuálny podiel znaleckých subjektov vykonávajúcich znaleckú činnosť v rámci týchto odvetví je zobrazený v grafe 2. Vzhľadom na analyzovanú oblasť sa ďalej v texte zameriavame iba na prvý z dvoch ekonomických znaleckých odborov a to odbor 09 00 00 Ekonomía a manažment.

Graf 2: Percentuálny podiel znaleckých subjektov v ekonomických znaleckých odboroch v Slovenskej republike

Zdroj: vlastné spracovanie podľa informácií MS SR a JaspiWeb.

ODBOR „09 00 00 EKONOMÍA A MANAŽMENT“

Odbor „Ekonomía a manažment“ je spolu s charakteristikou jednotlivých odvetví upravovaný Inštrukciou 7/2009 MS SR č. 23635/2009-51 o organizácii a riadení znaleckej, tlmočnickej a prekladateľskej činnosti zo dňa 25. marca 2009. Odbor „Ekonomía a manažment“ chápeme ako „právne úkony fyzických osôb i právnických osôb, spojených s podnikaním, ale tiež ekonomické javy, v ktorých dochádza k porušovaniu všeobecne záväzných predpisov a ktorých riešenie sa uskutočňuje v konaní pred štátnymi orgánmi“⁹. Činnosti odboru „Ekonomía a manažment“ môže vykonávať znalec – fyzická aj právnická osoba. V roku 2005 došlo Inštrukciou 12 MS SR v rámci odboru „Ekonomía a manažment“ k presunu znalcov. Súčasne platná Inštrukcia 7/2009 nemení zaradenie ekonomických znalcov a vymedzuje ich oblasť pôsobnosti totožne s Inštrukciou 12/2005. Presun znalcov je znázornený v tabuľke 1.

⁹ Inštrukcia vychádza z pôvodnej Inštrukcie 12/2005 MS SR z 19. júla 2005 č. 19292/2004-53 o organizácii a riadení znaleckej, tlmočnickej a prekladateľskej činnosti a o súčinnosti pri jej kontrole, ku ktorej bola 12. septembra 2006 prijatá Inštrukcia 21/2006 MS SR, ktorou sa mení a dopĺňa Inštrukcia MS SR 12/2005 MS SR zo dňa 19. júla 2005 č. 19292/2004-53.

¹⁰ Zákon č. 382/2004 Z.z.

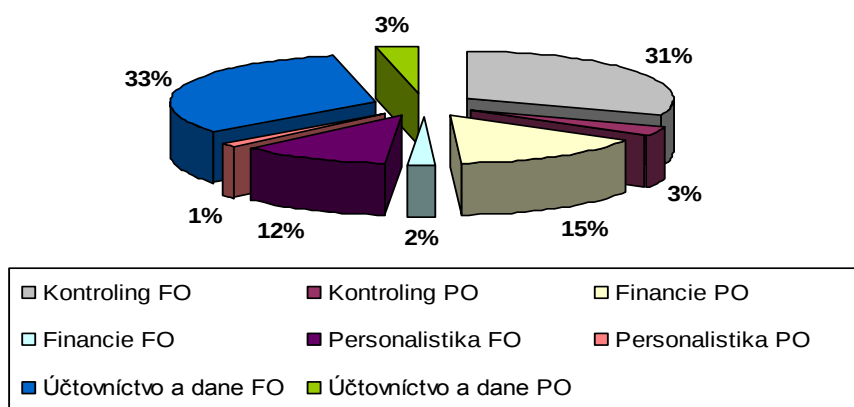
Tabuľka 1: Presun znalcov v odbore „Ekonomía a manažment“

PÔVODNÉ ZARADENIE ZNALCOV		SÚČASNÉ ZARADENIE ZNALCOV	
Odbor	odvetvie	odbor	odvetvie
Ekonomika a podnikanie	Účtovníctvo	Ekonomía a manažment	Účtovníctvo a daňovníctvo
	Daňovníctvo		Personalistika
	Personalistika		Financie
	Finančníctvo		Kontroling
	Peňažníctvo		

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Inštrukcie 7/2009 MS SR č. 23635/2009-51 o organizácii a riadení znaleckej, tlmočnickej a prekladateľskej činnosti a o súčinnosti pri jej kontrole z 25.marca 2009

Znalci sú do odboru „Ekonomía a manažment“ a jemu prislúchajúcich odvetví zapísaní až po splnení zákonom stanovených podmienok a vykonávajú znalecké úkony na žiadosť fyzických osôb, právnických osôb a orgánov verejnej moci. Od znalcov v odbore „Ekonomía a manažment“ je v súvislosti s rozsahom záväzných právnych predpisov a predmetných činností požadované, aby dodržiavali metodický a koncepčný prístup k posúdeniu vyžadovaných znaleckých dokazovaní s prihliadnutím na všetky špecifiká. Percentuálny podiel znaleckých subjektov na jednotlivých odvetviach odboru „Ekonomía a manažment“ sa nachádza v grafe č. 3.

Graf 3: Podiel znaleckých subjektov v odbore „Ekonomía a manažment“

Zdroj: vlastné spracovanie podľa informácií MS SR a JaspiWeb.

DOPAD GLOBALIZÁCIE NA AKTUÁLNY STAV ZNALECKÉHO ODBORU EKONOMÍA A MANAŽMENT

Z dôvodu získania aktuálnych informácií a ich následného analyzovania s cieľom definovať aktuálny stav znaleckej činnosti so zreteľom na vplyv globalizácie boli v apríli roku 2011 oslovení náhodní ekonomickí znalci z odboru Ekonomía a manažment. Títo boli vyhladaní prostredníctvom databázy JASPI, verejne dostupnej na stránkach MS SR. Analyzovaním odpovedí na 9 základných otázok týkajúcich sa subjektívneho pohľadu znalcov z odboru Ekonomía a Manažment na situáciu v oblasti ich profesie sme získali predstavu o aktuálnom stave ekonomickej znaleckej činnosti. V závislosti na zameraní príspevku na globalizáciu analyzuje iba odpovede na prvé 4 otázky uvedené v tabuľke 2.

Tabuľka 2 Otázky dotazníkového prieskumu

P.Č.	OTÁZKA
	Myslíte si, že vzrástol záujem o profesiu znalca po vypuknutí ekonomickej krízy a nástupe globalizácie?
	Čo Vás viedlo k rozhodnutiu o vykonávaní profesie znalec v odbore Ekonómia a manažment?
	Kto je najčastejším užívateľom Vašich služieb? (PO, FO, úrady)
	O ktorý odbor je podľa Vás väčší záujem?

Zdroj: vlastné spracovanie

Z počtu 43 oslovených znalcov odpovedalo 32. Z týchto 5-ti už nevykonávajú znaleckú činnosť. Ďalších 7 bolo ochotných stretnúť sa a osobne odpovedať na položené otázky. Výberovú vzorku aj vzhľadom na návratnosť považujeme za hodnovernú z dôvodu osobných stretnutí.

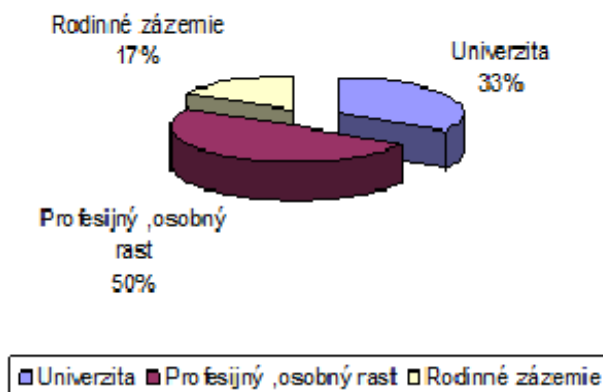
Záujem o profesiu ekonomického znalca každým rokom rastie. Jedným z dôvodov tohto nárastu je možné hľadanie aj iných možností zárobku v období ekonomickej krízy. Nasvedčuje tomu počet organizovaných kurzov na vysokých školách. Znalecké ústavy ponúkajú záujemcom z radov ekonómov rozšírenie ekonomického vzdelania a následne uplatnenia svojich vedomostí v znaleckej činnosti v odbore Ekonómia a manažment a v odbore Ekonomika a riadenie podnikov. Štúdium zabezpečuje Ministerstvo školstva SR v spolupráci so znaleckými ústavmi. Cieľom znaleckého ústavu je pripraviť budúcich znalcov v oblasti legislatívnych, odborných a metodických poznatkov. Tieto poznatky sú potrebné na výkon činnosti znalcov v odbore ekonómia a manažment. Vzdelávanie je vhodné hlavne pre záujemcov o výkon znaleckej činnosti. Využiť ho však môžu aj odborní pracovníci ústredných orgánov štátnej správy, peňažných ústavov a iných organizácií, ktorí potrebujú na výkon svojej činnosti odborné poznatky z ekonomických znaleckých odborov. Na Slovensku tiež existuje množstvo znaleckých organizácií, ktoré ponúkajú znalcom rôzne školenia. Pre ekonomické odbory Ekonómia a manažment a Ekonomika a riadenie podnikov sú na SR vedené znalecké ústavy:

- Žilinský znalecký ústav,
- Expertízny a edukačný inštitút Paneurópskej vysokej školy,
- Ekonomická univerzita v Bratislave.

Z analýzy vybranej vzorky ekonomických znalcov, ktorí sa aktívne zúčastnili na našom dopytovaní nám vyplynuli nasledovné skutočnosti. Na otázku¹¹ ohľadom motivácie k výberu profesie respondenti odpovedali, že prvotným dôvodom je rozšírenie profesijného záberu, osobného rastu ako aj potreba špecializácie v danom odbore. V neposlednom rade tiež záujem o spetrenie práce, či odporúčania rodiny. Dôvody výberu povolania ekonomického znalca zobrazuje graf 4.

¹¹ Ako ste sa dostali k profesii ekonomického znalca? Čo Vás k nej viedlo?

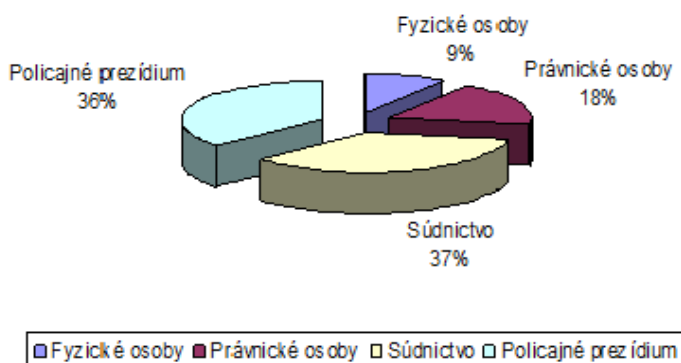
Graf 4 Dôvody výberu profesie ekonomického znalca

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z dotazníka ďalej vyplynulo, že služby ekonomických znalcov v najväčšej miere využíva súdnictvo, policajné prezídium a právnické a fyzické osoby. Podiel využívania činností ekonomických znalcov v jednotlivých oblastiach zobrazuje graf 5.

Graf 5: Využívanie výsledkov činnosti ekonomických znalcov v SR

Zdroj: Vlastné spracovanie

Záujem o jednotlivé odbory podľa výsledkov otázky č. 4 dotazníka sa líši najmä sektorom, ktorý ho využíva. Odbor účtovníctvo a daňovníctvo využívajú najmä súdy a Ústav kriminalistiky a kriminológie. Z ekonomických odborov je najväčší záujem o odbor účtovníctvo a daňovníctvo, prípadne účtovníctvo v kombinácii s kontrolíngom. Tieto odbory využíva najmä Ústav kriminalistiky a kriminológie, vyšetrovatelia, súdy, menej právnické a fyzické osoby. Podľa analýzy odpovedí na otázku č.4 ekonomickí znalci kladú dôraz na zodpovednosť, presnosť, precíznosť, nezaujatosť pri riešení problému, nezávislosť od príjmu zo znaleckej činnosti znalca. Nemenej dôležitý je morálny kredit znalca, či neustále vzdelávanie.

ZÁVER

Predmetom skúmania ekonomických znalcov ako súčasti znaleckých odborov je fungovanie ekonomických subjektov a analyzovanie výsledkov ich činnosti ako celku. Vzhľadom na zrýchľujúci sa životný štýl, neustály nedostatok času a zvyšujúci sa objem potrebných vedomostí je nutné správne selektovať informácie. Nastáva trend vývoja spoločnosti smerom k informačnej orientácii. Európska komisia nazvala v polovici 90-tych rokov 20. storočia svoju

„politiku cieľavedomého, nie náhodného, prerodu hospodársky orientovanej spoločnosti na spoločnosť informačnú“¹² informačnou spoločnosťou. Oficiálne tým bola prijatá politika „globálnej informačnej spoločnosti“ ako najdôležitejšieho nástroja na zabezpečenie ďalšej celospoločenskej prosperity a nezadržateľného vývoja spoločnosti, ktorá ovplyvnila a neustále ovplyvňuje aj znaleckú oblasť. V roku 2004 sa v nadväznosti na predchádzajúce právne predpisy dostal do používania Zákon č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa tohto zákona je síce v súčasnej dobe v podmienkach Slovenskej republiky znalecká, tlmočnická a prekladateľská činnosť riadená, ale reálnu situáciu v oblasti ekonomickej znaleckej činnosti ním vymedzená nie je. S prihliadnutím na tieto skutočnosti je možné v znaleckej oblasti analyzovať základné oblasti determinujúce kvalitu znaleckej aktivity v odbore Ekonomia a Manažment.

Príspevok je súčasťou riešenia projektu Vega „Diagnostika podnikových procesov v kontexte manažmentu rizika a stanovenia hodnoty podniku“ v rozsahu 100%.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. HARUMOVÁ, A. 2006. Ekonomické znalecké odvetvia a špecifické prístupy pri znaleckej činnosti v Slovenskej republike. In *Finančný manažér*. ISSN, 1335-5813, 2006, roč. 7, č. 3, s. 61-64
2. Článok 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, Slovenská republika
3. Zákon č. 382/2004 Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
4. ORGANIZACNÝ PORIADOK MS SR, z 10. mája 2007 č. 3424/2007-130, Čl. 46
5. Vyhláška č. 490/2004 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch zo dňa 26. mája 2004. §3 ods. 1
6. JaspiWeb. 2011. Jednotný automatizovaný systém právnych informácií JASPI [online]. [Cit.25.03.2010]. MS SR. Dostupné na internete: http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_info/jaspiw_maxi_info2_fr0.asp?idok=1&typ_zobr=maxi&tlac_koniec=n&tlac_jaspi=y
7. Informačná spoločnosť. 2010. Informačná spoločnosť [online]. [Cit.10.04.2010]. Dostupné na internete: <http://www.aivd.sk/casopis-vzdelavanie-dospelych>
8. EEAgants. Informačná spoločnosť. [online]. [Cit. 10.04.2010]. Dostupné na internete: <http://www.eeagrants.sk/4847/informacna-spolocnost.php>

Veronika Littvová, Ing., PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta podnikového manažmentu, Katedra podnikovohospodárska,

Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovenská republika,
odborná asistentka, odborné zameranie:Ekonomia a manažment
tel.: +421 - 2 - 672 95 578, e-mail: veronika.littvova@euba.sk

---

¹² spracované podľa EEAgants. Informačná spoločnosť. [online]. [Cit. 10.04.2010]. Dostupné na internete: <http://www.eeagrants.sk/4847/informacna-spolocnost.php>

INTERGRÁCIA TRHU SLUŽIEB RETAILOVÉHO PLATOBNÉHO STYKU PROSTREDNÍCTVOM VYTvorenia JEDNOTNEJ OBLASTI PLATIEB V EURÁCH - PRÍNOSY A VÝZVY PRE SÚKROMNÝ SEKTOR

INTEGRATION OF RETAIL PAYMENTS MARKET THROUGH THE SINGLE EURO PAYMENTS AREA CREATION – BENEFITS AND CHALLENGES FOR THE PRIVATE SECTOR

Zuzana Závorská

Abstrakt

1. február 2014 sa stane významným míľnikom v posune Európskej únie smerom k platobnej integrácii. Týmto dňom bude ukončená fáza migrácie projektu SEPA (Single Euro Payments Area) - Jednotná oblasť platieb v eurách, čo znamená, že všetky platby v mene EUR budú považované za domáce. Súčasné delenie na vnútroštátne a cezhraničné platby teda prestane existovať. Očakáva sa, že završenie poslednej fázy projektu SEPA vyvolá tlak na zvýšenie konkurencie v bankovom sektore, v sektore európskych klíringových a zúčtovacích systémov, ako aj v súkromnom sektore medzi podnikateľskými subjektmi poskytujúcimi služby v oblasti automatizácie spracovania platieb. Nespornými prínosmi pre zákazníka budú najmä výhodnejšie platobné podmienky či služby s vysokou pridanou hodnotou. Podnikateľské subjekty budú môcť ťažiť z úspory nákladov, z úspory času či z možnosti dosiahnuť finančné výnosy využitím cash pooling. Cieľom predkladaného príspevku je syntéza príležitostí a výziev, ktoré môžu podnikateľské subjekty využiť v smere získania čo možno najvyššej novej výhody zo vstupu SR do Jednotnej oblasti platieb v eurách.

Abstract

The February 1st, 2014 will become an important milestone in the move of the European Union towards the payments integration. That day will terminate the migration phase of SEPA (Single Euro Payments Area), which means that all payments in Euros will be considered as domestic. The current dividing on national and cross-border payments will not exist. It is expected that the end of the last phase of SEPA will cause pressure on the competition in the bank sector, in the sector of the European clearing and the settlement systems, and in the private sector between the operators providing services in the field of the automation of the payment processing. Unquestionable benefits to the customer will be especially favorable payment terms and services with high added value. Businesses will be able to benefit from cost savings, the savings in time and the possibility of achieving financial returns using the cash pool. The aim of this paper is the synthesis of main opportunities and challenges that businesses may use in the direction of obtaining the highest possible benefits of Slovakia's accession to the Single Euro Payments Area.

Kľúčové slová: Jednotná oblasť platieb v eurách (SEPA). Retailový platobný styk. SEPA úhrady. SEPA inkasá.

Keywords: Single Euro Payments Area (SEPA). Retail payments. SEPA Credit Transfers. SEPA Direct Debits.

ÚVOD

V súčasnosti hospodárstvo eurozóny nevyužíva v plnej miere výhody hospodárskej a menovej únie. Aj keď v roku 1999 (v roku zavedenia eura) bol zavedený spoločný systém

pre veľké platby v eurách, tzv. TARGET¹³, ekonomické subjekty, ktoré uskutočňujú malé elektronické (tzv. retailové) platby, doposiaľ pociťujú značné problémy s cezhraničnými transakciami (iný platobný formát, vyššie poplatky, zväčša časovo náročnejšie spracovanie transakcie a pod.). Bankový sektor sa preto zameriaval na vývoj platobných nástrojov SEPA, ktoré vychádzajú zo súboru pravidiel, postupov a štandardov pre platby v eurách.

V súčasnosti domáce a zahraničné platby podliehajú rôznym štandardom. Kým sa domáce platby realizujú podľa tzv. skupinovej dohody o domacom platobnom systéme, zahraničné platby sa realizujú na základe individuálnych dohôd medzi bankami, prípadne na základe reťazí týchto dohôd. Projekt SEPA predstavuje vytvorenie prostredia, v ktorom bude možné realizovať „skupinovú dohodu“ pan-európskeho záberu.

História projektu spadá do roku 2002, kedy bola zriadená Európska platobná rada (European Payments Council) ako rozhodovací orgán (ECB, 2010, s. 10). Projekt SEPA je plne podporovaný Eurosystémom, keďže podľa Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva je podpora plynulého fungovania platobných systémov a ochrana finančnej stability zákonnou povinnosťou Eurosystému.

Začiatkom roku 2004 bola spustená prvá fáza projektu SEPA – **fáza plánovania**. V rámci tejto fázy boli navrhnuté nové schémy úhrad, inkás a rámcov pre platobné karty a infraštruktúru klíringu a vyrovnania.

V júni 2006 bola spustená druhá – **implementačná fáza**. Táto fáza bola zameraná na prípravu zavedenia nových nástrojov, štandardov a infraštruktúr SEPA. V tejto fáze boli do projektu popri bankovom sektore a sektore európskych klíringových a zúčtovacích systémov zapojené aj ďalšie strany, vrátane národných orgánov a podnikateľských subjektov.

Tretia fáza – **fáza migrácie** bola spustená v januári 2008. Historicky prvý krok k migrácii projektu SEPA do praxe sa viaže na 28. január 2008, kedy bola spustená schéma pre SEPA hladké platby pre Euro platby (SCT – SEPA Credit Transfer Scheme). Ďalším významným medzníkom bol 2. november 2009, kedy bolo spustené SEPA inkaso (SDD – SEPA Direct Debit Core Scheme) (PC, 2010, s. 1). Od 28. januára 2008 môžu klienti bánk využívať ako národné nástroje, tak aj nástroje SEPA. Fáza migrácie má byť ukončená 31.1.2014.

Od 1. februára 2014 budú môcť klienti využívať už len nástroje SEPA, v prípade Slovenskej republiky s dvoma výnimkami uvedenými nižšie.

Deň **1. február 2014** je podľa nariadenia Európskeho parlamentu a rady (EÚ) č. 260/2012, ktorým sa ustanovujú technické a obchodné požiadavky na úhrady a inkasá v eurách, a ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 924/2009, konečným termínom prechodu na SEPA úhrady a SEPA inkasá, ktoré nahradia doterajšie platobné nástroje. Slovenská republika dostala v súvislosti s prechodom na SEPA **dve výnimky**. Prvá sa týka fyzických osôb – nepodnikateľov, u ktorých sa povinnosť používať IBAN kód posúva o dva roky – na 1. február 2016. Druhá výnimka sa týka podnikateľských subjektov, ktoré budú musieť až do 31.1.2016 uvádzať SWIFT kód banky príjemcu.

V praxi to znamená, že ekonomické subjekty budú od 1. februára 2014 realizovať cezhraničné transakcie v mene EUR za rovnakých podmienok, ako tuzemské transakcie, a to do 32 európskych krajín¹⁴. Občanom a podnikateľským subjektom tak bude stačiť v celej jednotnej oblasti len jeden bankový účet a jedna platobná karta.

¹³ TARGET – **T**rans-European **A**utomated **R**eal-Time **G**ross Settlement **E**xpress **T**ransfer System – Transeurópsky expresný automatizovaný systém hrubého zúčtovania v reálnom čase.

¹⁴ Na projekte SEPA participuje popri členských štátoch Európskej únie tiež Island, Lichtenštajnsko, Monako, Nórsko a Švajčiarsko.

ČO JE SEPA

SEPA predstavuje oblasť, v rámci ktorej budú môcť všetky ekonomické subjekty realizovať a prijímať platby v eurách za rovnakých základných podmienok, práv a povinností, bez ohľadu na to, či transakcia prekračuje hranice štátu alebo nie. Hlavným cieľom projektu SEPA je prehlbenie európskej integrácie vytvorením jednotného trhu služieb retailového platobného styku. Tvorcovia projektu sú presvedčení, že jednotný trh retailového platobného styku vytvorí priestor na zostrenie konkurencie, čo následne povedie k inováciám v smere zvýšenia kvality služieb zákazníkom. Očakávajú tiež, že postupom času sa všetky bezhotovostné platby v eurách budú realizovať plne elektronicky.

V projekte SEPA sú priamo či nepriamo angažované viaceré sektory, inštitúcie a orgány. Európsky bankový sektor zriadil v roku 2002 vlastný rozhodovací orgán (Európska platobná rada), ktorý pozostáva zo 74 európskych bánk a bankových asociácií. Svoje zastúpenie tu majú tiež subjekty z bankového sektora EÚ, Islandu, Lichtenštajnska, Nórska a Švajčiarska (ECB, 2009a, s. 8). Ďalším sektorom zapojeným do projektu SEPA je sektor európskych klíringových a zúčtovacích systémov. A svoju významnú úlohu zohráva tiež súkromný sektor – podniky podieľajúce sa na vývoji služieb pre automatizáciu platobného procesu. Na projekte SEPA sa podieľa tiež Eurosystem, Európska komisia, národné orgány, orgány verejnej správy a samozrejme tiež koneční spotrebitelia. V Slovenskej republike je projekt SEPA riadený Výborom pre SEPA pri Slovenskej bankovej asociácii. Výbor zoskupuje poskytovateľov a používateľov platobných služieb. Tvoria ho zástupcovia Slovenskej bankovej asociácie, Ministerstva financií SR, Národnej banky Slovenska, Štátnej pokladnice, Republikovej únie zamestnávateľov a Slovenskej pošty, a. s. (SBA, 2009, s. 15).

Európska platobná rada navrhla súbory pravidiel pre schému SEPA úhrad¹⁵, schému SEPA inkás¹⁶ a rámec pre SEPA platobné karty¹⁷. Schémy sú definované v súboroch pravidiel, ktoré stanovujú pravidlá, postupy a štandardy. Komerčné banky sú povinné rozvíjať svoje platobné produkty SEPA v rámci týchto schém. Uvedenie každého nového produktu do prevádzky musí byť oznámené Európskej platobnej rade.

Nakoľko sú navrhnuté schémy oddelené od infraštruktúr zabezpečujúcich prevádzkovú stránku klíringu¹⁸ a vyrovnania¹⁹ platieb v eurách, platbu SEPA bude môcť spracovávať akákoľvek infraštruktúra. Samozrejme, poskytovatelia infraštruktúr si budú navzájom konkurovať – budú môcť svoje spracovateľské služby ponúkať a poskytovať ktorejkoľvek banke či poskytovateľovi kartovej schémy.

Medzi služby s vysokou pridanou hodnotou, ktoré sú vyvíjané pod záštitou Európskej platobnej rady, patrí zadanie SEPA platby online a zadanie SEPA platby mobilným telefónom

¹⁵ „**Úhrada** je platba, ktorú zadáva platca. V prípade úhrady sa platobný príkaz posiela banke platcu (t. j. banke odosielateľa), ktorá prostriedky prevedie banke príjemcu platby, v niektorých prípadoch prostredníctvom viacerých sprostredkovateľov“ (ECB, 2009, s. 20).

¹⁶ „**Inkaso** je prevod, ktorý iniciuje príjemca platby prostredníctvom svojej banky na základe dohody medzi príjemcom a platcom (odosielateľom). Inkasá sa často používajú na opakované platby (napríklad za služby spojené s bývaním) na základe predchádzajúceho oprávnenia platby zo strany platcu. Inkasá sa používajú aj na jednorazové platby, ktoré platca autorizuje individuálne“ (ECB, 2009, s. 20).

¹⁷ **Debetná platobná karta** umožňuje držiteľovi platiť za nákupy priamo z účtu. **Kreditná platobná karta** umožňuje držiteľovi nakupovať do výšky určitého úverového rámca.

¹⁸ **Klíring** je proces prenosu, priradovania a potvrdzovania platobných príkazov a určenia konečnej pozície na vyrovnanie (buď na základe jednotlivých transakcií alebo na základe súboru transakcií) (ECB, 2009, s. 24).

¹⁹ **Vyrovnanie** je prevod prostriedkov medzi platcom a príjemcom platby (a medzi bankou platcu a bankou príjemcu) (ECB, 2009, s. 24).

v internetových obchodoch. Vyvíjané sú tiež ďalšie služby pre cieľového zákazníka (podnikateľský subjekt), ako elektronické potvrdzovanie platieb či elektronické priradovanie platieb. Mimo dosahu Európskej platobnej rady sú vyvíjané tiež ďalšie služby s vysokou pridanou hodnotou, z ktorých treba vyzdvihnúť elektronickú fakturáciu. Táto služba sa poskytuje pred uskutočnením platby takým spôsobom, že faktúra sa posiela priamo do aplikácie internetbankingu platcu. Iniciatíva súkromného sektora v oblasti vývoja služieb spojených s automatizáciou platobného procesu v súčinnosti s platobnými nástrojmi SEPA umožňuje elimináciu papierovej evidencie, čo v konečnom dôsledku v spojitosti s automatizáciou celého platobného procesu vytvára priestor pre značné úspory nielen pre jednotlivé ekonomické subjekty, ale aj pre celé národné hospodárstvo.

SÚČASNÝ STAV V ZAHRANIČOM PLATOBNOM STYKU A VÍZIA V KRÁTKODOBOM HORIZONTE

Platobný styk v Slovenskej republike sa riadi zákonom č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nahradil zákon č. 510/2002 Z. z. o platobnom styku, ktorým bola do slovenskej legislatívy transponovaná smernica Európskeho parlamentu a Rady o platobných službách na vnútornom trhu (tzv. Payment Services Directive – PSD), smernica Európskeho parlamentu a Rady o konečnom zúčtovaní v platobných systémoch a zúčtovacích systémoch cenných papierov a smernica Európskeho parlamentu a Rady o začatí a vykonávaní činností a dohľade nad obozretným podnikaním inštitúcií elektronického peňaženstva (SBA, 2012, s. 8).

Najpoužívanejším platobným prostriedkom v SR je úhrada. V roku 2010 predstavovala podiel na celkovom počte transakcií 55,9 %. Druhým najrozšírenejším platobným prostriedkom sú platobné karty – v roku 2010 ich podiel predstavoval 28,68 %. Inkaso malo 15,41 % podiel na platobných transakciách. Najmenej používaným platobným prostriedkom sú šeky s 0,01 % podielom. (SBA, 2012, s. 16)

Maximálny čas pre zúčtovanie tuzemských platieb je D+1. Lehota na vykonanie SEPA platby je stanovená na maximálne 2 pracovné dni. Poplatky platí zákazník len svojej banke, t. j. transferovaná suma nie je znižovaná o žiadne poplatky. Čo sa týka inkasa, to je v slovenskom domácom platobnom styku využívané najmä domácnosťami. Čoraz viac sa však inkaso využíva aj pri zúčtovaní pohľadávok podnikateľských subjektov. Ak sa príjemca s dlžníkom dohodne na uhradení pohľadávky formou inkasa, dohodnú sa na identifikácii platby (na tzv. variabilnom symbole). Systém inkasovania platieb je rozšírený najmä v energetike, u mobilných operátorov, či bytových spoločenstiev. Pri cezhraničných prevodoch sa v súčasnosti používajú swiftové²⁰ štandardy.

Od 1.2.2014 budú musieť všetky podnikateľské subjekty v komunikácii s bankami používať čísla účtov vo formáte IBAN²¹ bez ohľadu na to, či pôjde o tuzemský alebo zahraničný platobný styk. IBAN kód tak nahradí doterajšie národné čísla účtov a kódy bánk používané v tuzemskom platobnom styku (tzv. BBAN²² kód). Variabilné, špecifické a konštantné symboly

²⁰SWIFT (**S**ociety for **W**orldwide **I**nterbank **F**inancial **T**elecommunication) – Spoločnosť pre celosvetovú medzibankovú finančnú telekomunikáciu prevádzkuje celosvetovú sieť, pomocou ktorej dochádza k elektronickej výmene správ o finančných transakciách medzi bankami a ďalšími finančnými inštitúciami. V prípade cezhraničných transakcií sa používa na identifikáciu poskytovateľa platobných služieb swiftový kód BIC (Bank Identifier Code).

²¹ IBAN (**I**nternational **B**ank **A**ccount **N**umber) – medzinárodné číslo bankového účtu, ktoré umožňuje automatické spracovanie platby.

²² BBAN (**B**asic **B**ank **A**ccount **N**umber) – základné číslo účtu, ktoré sa používa v prípade platieb v rámci SR. BBAN kód je súčasťou IBAN kódu.

zostanú v platnosti aj po tomto termíne. Fyzické osoby na území SR budú mať povinnosť používať IBAN kód až od 1. februára 2016 (posun o 2 roky). Dovtedy môžu využívať doteraz používaný BBAN kód.

Od 1.2.2014 teda platí, že každý platobný príkaz (tuzemský aj zahraničný) zadaný podnikateľským subjektom musí obsahovať platný IBAN kód účtu príjemcu platby. Pri zahraničnom platobnom príkaze bude nutné uvádzať až do 1.2.2016 swiftový kód banky príjemcu (BIC kód). Banky nebudú akceptovať čísla účtov v národnom formáte (BBAN), a ani nebudú konvertovať za klienta domáce číslo účtu na IBAN. Výnimkou sú len fyzické osoby – nepodnikatelia, ktoré majú výnimku do 31.1.2016. Ak platiteľ neuvedie IBAN kód alebo uvedie nesprávny alebo neexistujúci IBAN kód príjemcu, banka platobný príkaz odmietne.

Zmeny sú plánované aj v štandarde zasielaných súborov do banky. Príkazy na úhrady v dátových setoch budú musieť byť najneskôr od 1.2.2016 zasielané v ISO 20022 XML. Banky ale musia byť pripravené na používanie XML štandardu už od 1.2.2014. ISO 20022 XML štandard správy bude používaný nielen medzi zákazníkom a bankou, ale aj medzi bankou a zákazníkom a medzi bankami navzájom. Podnikateľské subjekty budú mať tri možnosti:

(1) použitie XML konvertora, (2) použitie XML konvertora banky (ak bude daná služba v ponuke) a (3) použitie výstupov už v XML báze (Kohútiková, 2013, s. 27). Posledná možnosť má dlhodobý charakter, vyžaduje však zmeny v podnikových systémoch.

VÝHODY ZAVEDENIA SEPA PLATIEB PRE SÚKROMNÝ SEKTOR

Úspešné ukončenie projektu SEPA prinesie značné výhody pre konečných spotrebiteľov. Zdôrazniť treba širší výber služieb, platobných riešení a poskytovateľov týchto služieb, čo sa prenesie do množstva ďalších výhod v podobe časových a finančných úspor. Azda najmarkantnejšou výhodou spustenia projektu SEPA bude možnosť uskutočňovania všetkých finančných transakcií v eurách z jedného bankového účtu. Keďže všetky odchádzajúce a prichádzajúce platby budú mať rovnaký formát, spracovanie týchto platieb bude podstatne jednoduchšie. A prihliadnuc na fakt, že redukcia počtu bankových účtov a možnosť výberu spracovateľa transakcie zo strany banky povedie k vyššej konkurencii medzi bankami, časom pravdepodobne dôjde ku výraznému poklesu poplatkov za bankové služby spojené s cezhraničnými transakciami.

Zjednotenie formátov platieb a harmonizácia legislatívy predovšetkým v oblasti účtovníctva a daní umožní postupom času plne elektronické spracovanie platieb. Akceptáciou elektronických faktúr na daňové účely budú môcť ekonomické subjekty využívať všetky výhody elektronickej fakturácie, elektronického priradovania faktúr k platbám a využitím ďalších nástrojov tiež plne elektronického spracovania platieb.

Výhody zo zavedenia SEPA platieb pre súkromný sektor možno zhrnúť do nasledovných bodov:

- **centralizácia platobného styku** – v rámci SEPA priestoru postačí podnikateľskému subjektu jeden bankový účet,
- **úspora nákladov** – redukcia počtu bankových účtov otvorených v rôznych bankách umožní znížiť náklady spojené s poplatkami za bankové služby; možnosť voľby komerčnej banky s najvýhodnejšími podmienkami, resp. nižšími poplatkami; vyššia konkurencia medzi bankami pravdepodobne povedie k plošnému poklesu poplatkov za bankové služby,
- **časová úspora** – zjednodušenie spracovania platieb v rámci SEPA priestoru (jednotný formát platieb) urýchli prevod finančných prostriedkov; banky budú musieť sprístupniť finančné prostriedky do nasledujúceho dňa po zadaní platobného príkazu (tzv. D+1),

- ďalšie výhody, ktoré sa prejavujú vo finančnom riadení – presnejšie **plánovanie cash-flow**; jednoduchšie **párovanie platieb s faktúrami** (na identifikáciu platieb sa bude používať 140-znakový textový reťazec); všeobecne **vyššia transparentnosť**; možnosť využitia **plne automatického spracovania transakcií**,
- zvýšenie finančných výnosov využitím lokálneho a cezhraničného **cash poolingu**²³,
- **zjednodušenie procesov back office** zvýšením počtu elektronických transakcií vrátane zníženia nákladov a rizika manipulácie s hotovosťou,
- **ľahší prístup na nové trhy** v rámci SEPA.

VÝZVY A POTREBNÉ ÚKONY PRE SÚKROMNÝ SEKTOR V SPOJITOSTI SO ZAVEDENÍM SEPA PLATIEB

Vstup do SEPA prinesie podnikateľským subjektom viacero výhod, ktoré sa priamo alebo nepriamo môžu pozitívne prejavovať vo výsledku hospodárenia. V prípade zníženia počtu bankových účtov na jeden bude môcť podnikateľský subjekt vykonávať konsolidáciu platieb a riadenie likvidity na jednom mieste (Kotasová, 2013, s. 11). Výzvy, ktoré môže podnikateľský sektor v spojitosti so spustením SEPA využiť, možno zhrnúť nasledovne:

- **zredukovať počet bankových účtov**,
- vyhľadať banku (domácu alebo zahraničnú), ktorá ponúka pre podnikateľský subjekt **najvýhodnejšie platobné podmienky**; pre veľkých klientov v dôsledku zvýšenia konkurencie v bankovom sektore vzniká možnosť dojednať individuálne podmienky,
- možnosť **cash poolingu** aj pre menšie podnikateľské subjekty,
- ľahší **prístup na nové trhy** v dôsledku zjednodušenia, zrýchlenia a zlacnenia cezhraničných transakcií (SEPA sa bude v budúcnosti rozširovať aj o ďalšie štáty),
- využitím elektronickej fakturácie **eliminovať „papierovú“ administratívu** (v súčasnosti sú podstupované kroky k novelizácii legislatívy v spojitosti s uznávaním elektronických faktúr pre daňové účely v jednotlivých krajinách SEPA priestoru),
- možnosť **plne automatického spracovania platobných transakcií**.

Pre malý podnik prechod na SEPA nemusí vyvolať významnú zmenu, v prípade stredného a veľkého podniku však môžu byť tieto zmeny významné. Podľa prieskumu Európskej centrálnej banky z marca 2013 vyslovujú malé a stredné podniky obavu nad pripravenosťou na prechod na SEPA (ECB, 2013, s. 15). Kroky, ktoré by mal podnikateľský subjekt pred spustením SEPA vykonať, možno zhrnúť nasledovne:

- vykonať **analýzu existujúcich bankových účtov a platobných kariet**,
- vykonať **analýzu platobných podmienok** vybraných bankových produktov u viacerých poskytovateľov,
- v prípade potreby existencie viacerých bankových účtov (týka sa to najmä veľkých alebo medzinárodných spoločností) zvážiť využitie služby **cash pooling**,
- vykonať analýzu možnosti **vstupu na nové trhy** v rámci priestoru SEPA,
- vykonať potrebné **zmeny v podnikových softvérových riešeniach**,
- vyžiadať **CID identifikátor** v predstihu v prípade, ak podnikateľský subjekt bude využívať SEPA inkaso,
- zvážiť investíciu **do plne automatického spracovania platobných transakcií**.

Prechod na SEPA (používanie IBAN kódu a do roku 31.1. 2016 aj BIC kódu pri zahraničných platbách) si vyžiada zmeny v softvérových riešeniach nielen bánk, poisťovní,

²³ Pri cash poolingu vníma banka všetky účty ako jeden. Na konci obchodného dňa je vyčíslený kumulatívny zostatok, ktorý je obvykle umiestnený na peňažnom trhu. Peniaze sa tak zhodnotia pri výhodnejších úrokových podmienkach, než na jednotlivých účtoch pri bežnom úročení.

daňových úradov, Slovenskej pošty, a. s. a pod., ale aj u ostatných podnikateľských subjektov (SBA, 2006, s. 5; ECB, 2009b, s. 9-10). Každý podnikateľský subjekt by si mal v predstihu:

- zabezpečiť **zoznam platných IBAN a BIC kódov** nielen svojich obchodných partnerov, ale aj zamestnancov a ostatných partnerov v platobnom styku (napr. poisťovne, daňový úrad); získa tak čas na validáciu a testovanie IBAN kódov v spolupráci s bankou,
- **zaslať obchodným partnerom zoznam IBAN a BIC kódov** bankových účtov, aby mali obchodní partneri dostatok času na ich otestovanie a založenie do podnikových systémov,
- zabezpečiť **potrebné zmeny a rozšírenia vnútorných systémov a databáz** (napr. aktualizácia bankových kódov a čísel bankových účtov, aktualizácia softvéru ERP²⁴, zmeny v počtoch zadáných znakov, zmeny formátu výstupov a pod.),
- **implementovať ISO 20022 XML štandard** pre zasielanie platieb banke v súbore,
- v prípade využívania inkasných príkazov **požiadať o pridelenie CID** (Creditor Identifier)²⁵ a postupovať podľa nových pravidiel SEPA,
- naplánovať investíciu na **elektronickú fakturáciu** (zabezpečiť elektronický podpis, súhlas odberateľov a softvérové riešenie),
- naplánovať investíciu na zabezpečenie čiastočného alebo plne **automatického spracovania platobných transakcií**.

ZÁVER

Deň 1. február 2014 predstavuje významný míľnik v posune Európskej únie smerom k platobnej integrácii. Integrácia trhu služieb retailového platobného styku ponúkne podnikateľským subjektom viaceré výhody a nové príležitosti. Zdôrazniť treba najmä úsporu nákladov, úsporu času, zvýšenie finančných výnosov, zníženie administratívneho zaťaženia či ľahší prístup na nové trhy. Úspešný prechod na SEPA platby a inkasá vyžaduje ale zo strany podnikateľských subjektov pripravenosť. Podnikatelia by preto mali v dostatočnom predstihu vykonať analýzu bankových účtov a platobných kariet, analýzu trhu služieb retailového platobného styku, analýzu možnosti cash poolingu a analýzu možností vstupu na nové trhy. Potrebné je tiež aktualizovať databázy obchodných partnerov (IBAN a BIC kódy), v prípade využívania SEPA inkasa zabezpečiť CID identifikátor a v prípade zvažovanej investície do plne alebo poloautomatického spracovania platobných transakcií získať súhlas obchodných partnerov. Nevyhnutnou zmenou, ktorá si vyžiada čas aj financie, sú potrebné zmeny v podnikových softvérových riešeniach – ide najmä o aktualizáciu databáz, zmeny výstupov (napr. vzor faktúry), možnosti elektronickej fakturácie či implementáciu ISO 20022 XML štandardu.

Použitá literatúra

1. ECB, 2009a. *Jednotná oblasť platieb v eurách (SEPA). Integrovaný trh služieb retailového platobného styku*. Frankfurt nad Mohanom : Európska centrálna banka, 2009, 32 s. ISBN 978-92-899-0592-3
2. ECB, 2009b. *Očakávania Eurosystému v oblasti SEPA*. Frankfurt nad Mohanom : Európska centrálna banka, 2009, 18 s. ISBN 978-92-899-0437-7

---

24 ERP – Enterprise resource planning - manažérsky softvér

²⁵ Fyzická alebo právnická osoba, ktorá plánuje po 31.1.2014 využívať produkt SEPA inkaso, musí mať pridelený platný identifikátor príjemcu, tzv. CID. Identifikátor CID slúži k jednoznačnej identifikácii príjemcu platby. Identifikátor CID môže klient vyžiadať priamo vo svojej banke. Pred pridelením identifikátora môže banka skúmať dôveryhodnosť, bonitu a rizikovosť transakcií klienta (Kohútiková, 2013, s. 20).

3. ECB, 2010. *Single Euro Payments Area. Seveth Progress Report beyond Theory into Practice*. Frankfurt nad Mohanom : Európska centrálna banka, 2010, 53 s. ISBN 978-92-899-0783-5
4. ECB, 2013. *SEPA Migration Report*. Frankfurt nad Mohanom : Európska centrálna banka, 2013, 18 s. ISBN 978-92-899-0941-9
5. KOHÚTIKOVÁ, E. 2013. *SEPA a podnikateľský sektor a čo ďalej*. [ppt. formát]. Bratislava : Slovenská banková asociácia, 2013. 39 s.
6. KOTASOVÁ, M. 2013. SEPA – budúcnosť v oblasti bezhotovostných platieb. In : *Biatec. Odborný bankový časopis*. roč. 21, č. 1/2013, Bratislava : NBS, 2013, 36 s. ISSN 1335 – 0900
7. PC, 2010. Payments Council [online]. [Cit.10.09.2013]. Dostupné na internete: <http://www.paymentscouncil.org.uk/what_do_we_do/european_payments/the_sepa_schemes_new/>
8. SBA, 2006. *Zavedenie SEPA v Slovenskej republike. Rámcový implementačný plán SEPA*. Bratislava : Slovenská banková asociácia, 2006, 11 s.
9. SBA, 2009. *SEPA a SEPA Slovensko: Prečo SEPA? SEPA Fórum*. [ppt. formát]. Bratislava : Slovenská banková asociácia, 2009, 25 s.
10. SBA, 2012. *Zavedenie SEPA v Slovenskej republike. Implementačný plán*. Bratislava : Slovenská banková asociácia, 2012, 34 s. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PlatobneSystemy/SEPA/ImplementacnyPlanSEPA-verzia4.pdf>

Informácie o autorovi: Ing. Zuzana Závarská, PhD., Slovenská pošta, a. s., ekonóm – špecialista, financie a dane, zzavarska@gmail.com

MEDZINÁRODNÁ HARMONIZÁCIA ÚČTOVNÍCTVA A DAŇOVNÍCTVA AKO SVETOVÝ TREND VO FINANČNOM RIADENÍ

INTERNATIONAL HARMONIZATION ACCOUNTING AND TAXATION AS A GLOBAL TREND IN FINANCIAL MANAGEMENT

Zuzana Staríčková

Abstrakt

Nielen odvetvia ekonomiky, ale aj finančné riadenie sa musí vysporiadať s novými nastupujúcimi trendmi. Za jeden z nich považujeme neustále sa prehľbujúcu globalizáciu vo svetovej ekonomike a s ňou spätú harmonizáciu v oblasti účtovníctva a daňovníctva. Súčasný trend globalizácie svetovej ekonomiky si vyžaduje neustály voľný tok účtovných informácií. Za nevyhnutné sa považuje predovšetkým dosiahnutie ekvivalentnosti obsahu účtovných výkazov. Tieto výkazy bude potrebné v rámci jednotlivých štátov vzájomne uznávať a súčasne zohľadňovať aj limity pre harmonizáciu účtovníctva, ktoré tvorí predovšetkým právny systém. Ďalším fenoménom spojeným s globalizáciou svetovej ekonomiky je medzinárodná harmonizácia daňovníctva. Daňová harmonizácia vo všeobecnosti znamená, hľadanie určitej cesty, ktorou by sa prekonalí odlišnosti v mierach zdanenia v jednotlivých štátoch. V tomto príspevku sa zameriame predovšetkým na prostredie Európskej únie. Priblížime nielen súčasné trendy v oblasti medzinárodnej harmonizácie účtovníctva a harmonizácie daňovníctva vo finančnom riadení, ale aj históriu v týchto oblastiach v slovenskom prostredí. Rozšírime poznatky z týchto oblastí aj o nové postrehy, s ktorými sme sa v minulosti nemali možnosť stretnúť v koncentrovanej podobe.

Abstract

Not only sector of the economy, but also financial management has to deal with new embarking trends. As one of them we consider ever deepening globalization in the world economy and its associated harmonization of accounting and taxing. The current trend of globalization of the world economy requires continuous free flow of financial information. The achievement of particular equivalency of the content of financial statements is considered as necessary. It will be required to recognize those statements within individual states and at the same time take into account the limits of harmonization of accounting, which consists mainly of the legal system. Another phenomenon of globalization of the world economy is international harmonization of taxing. Tax harmonization generally means finding some way that would overcome differences in tax rates across the countries. In this paper we will mainly focus on the environment of the European Union. We approach not only current trends in the international harmonization of accounting and taxation, harmonization of financial management, but also the history of these areas in the Slovak environment. Increase knowledge of these areas and the new insights, which we previously did not have the opportunity to meet in concentrated form.

Kľúčové slová: Medzinárodná harmonizácia účtovníctva. Medzinárodná harmonizácia daňovníctva. Finančné riadenie.

Keywords: International accounting harmonization. International harmonization of taxing. Financial management.

Úvod

Finančné riadenie, ktoré môžeme nazvať aj finančný manažment je neodmysliteľnou súčasťou, každého podniku. Pod týmto pojmom rozumieme činnosť finančných manažérov, ktorá pozostáva predovšetkým zo získavania určitého objemu peňažných prostriedkov, kapitálu, rozdelenie zisku a iné činnosti, ktoré sú v súlade s finančnými cieľmi podniku.

Medzi základné dva fenomény patrí na jednej strane neustále sa prehlbujúca globalizácia vo svetovej ekonomike a s ňou spojená harmonizácia v oblasti účtovníctva a daňovníctva. Na druhej strane je to fenomén spojený s globalizáciou svetovej ekonomiky, a tým je medzinárodná harmonizácia daňovníctva. Daňová harmonizácia vo všeobecnosti znamená, hľadanie určitej cesty, ktorou by sa prekonalí odlišnosti v mierach zdanenia v jednotlivých štátoch. V našich podmienkach v rámci EÚ sa pod pojmom harmonizácia daňovníctva rozumie však len akési prispôsobenie, štandardizácia, inými slovami len čiastočné prispôsobenie daňových sústav. Nemožno teda hovoriť o vytvorení celkovej jednotnej daňovej sústavy.

1. Medzinárodná harmonizácia účtovníctva ako svetový trend vo finančnom riadení v rámci Európskej únie

Ako sme už vyššie uviedli, finančný manažment sa musí vysporiadať s novými nastupujúcimi trendmi. Toto platí rovnako pre prostredie Európskej únie ako aj pre prostredie Slovenskej republiky. Medzinárodná harmonizácia účtovníctva je v Európskej únii postavená na silných právnych základoch, ktoré reprezentuje už samotná Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva z roku 1957. Táto zmluva so sebou priniesla primárny legislatívny rámec harmonizácie. V európskom práve sa vyskytuje aj pojem európske účtovné právo, ktoré je neoddeliteľnou súčasťou európskeho práva spoločností. Pojem harmonizácia je veľmi široký a predstavuje zblížovanie účtovných pravidiel. Keď hovoríme o harmonizácii nesmieme zabudnúť ani na pojem štandardizácia. „Štandardizácia v presnom slova zmysle znamená použitie jedného štandardu, ktorý obsahuje v najlepšom prípade jedinú zásadu alebo úpravu,

ktorá musí byť uplatnená vo všetkých situáciách.”²⁶ Samotná štandardizácia teda predstavuje užší pojem ako je harmonizácia. Pri harmonizácii v Európe sa využívali harmonizačné ale aj štandardizačné procesy.

História medzinárodnej harmonizácie účtovníctva v Európskej únii

Samotný proces medzinárodnej harmonizácie zaznamenal vo svojom vývoji prechod rôznymi etapami. Vo všeobecnosti v odbornej literatúre môžeme nájsť rozdelenie procesu medzinárodnej harmonizácie do štyroch etáp, my sa však obmedzíme len na stručné priblíženie harmonizácie v Európskej únii.

V rámci prvej etapy priblížime vybrané prelomové roky v harmonizácii účtovníctva v rámci Európskej únie. V roku 1950 bolo založené Európske združenie voľného obchodu ako projekt ekonomickej spolupráce. V roku 1965 bol predložený návrh smernice, ktorý upravoval individuálnu účtovnú závierku niektorých foriem obchodných spoločností. V roku 1978 bola schválená štvrtá Smernica rady Európskeho hospodárskeho spoločenstva, ktorá riešila predovšetkým tieto oblasti účtovníctva: súčasti účtovnej závierky (súvaha, výkaz ziskov a strát, poznámky a obsah výročnej správy), obsah a formy účtovných výkazov, všeobecné účtovné zásady, ktoré tiež označujeme ako všeobecné princípy, kde sa názory zjednotili napríklad do týchto zásad: zásada konzistencie, zásada vecného a časového priradenia nákladov k výnosom, zásada opatrnosti, zásada materiálnosti (významnosti), zásada prednosti obsahu pred formou. V roku 1983 bola schválená siedma smernica, ktorá sa týkala konsolidácie účtovnej závierky nadnárodných spoločností. Napokon v roku r. 1984 bola schválená ôsma smernica, ktorá sa týkala schvaľovania osôb oprávnených k overovaniu účtovných výkazov, čo je však zatiaľ veľký problém v rámci EÚ. Ako sme už spomínali všetky tieto roky sa týkajú predovšetkým prvej etapy medzinárodnej harmonizácie účtovníctva. Neskôr nasledovala druhá etapa, ktorá bola reprezentovaná predovšetkým základnou koncepciou tzv. novej stratégie harmonizácie účtovníctva. Jej úlohou bolo hľadať riešenie hlavne pre kapitálové spoločnosti s nadnárodnou pôsobnosťou, ktoré sa snažili o registráciu na medzinárodných burzách cenných papierov. V rámci tretej etapy sa dostávala do popredia modernizácia smerníc Európskej únie pre účtovníctvo. Zásadným rozdielom oproti predošlým koncepciám bol návrh týkajúci sa toho, že „...všetky spoločnosti zapísané na regulovaných trhoch (odhadom približne 6 700) by mali pripravovať konsolidované účtovné knihy v súlade s IAS. V období dvoch rokov by sa táto požiadavka mala rozšíriť na všetky spoločnosti, pripravujúce návrh verejnej emisie.”²⁷ A napokon témou poslednej štvrtej etapy bola záverečná fáza modernizácie účtovných smerníc. Konkrétne išlo o prijatie zverejnenie Smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2003/51/ES z 18. júna 2003. Jej úlohou bolo vyriešiť neporovnateľnosť informácií z účtovných závierok zostavených v súlade s IAS/IFRS a tých, ktoré boli zostavené podľa štvrtej a siedmej smernice EÚ. Vyššie uvedená smernica zabezpečila porovnateľnosť výkazov bez ohľadu na to, či subjekt pri ich zostavovaní použil IAS/IFRS alebo novelizované smernice. Cieľom postupného vývoja v oblasti smerníc je, aby ich zmena vyjadrovala skutočný vývoj v medzinárodnej harmonizácii účtovníctva a aby pri zostavovaní výkazov s ich použitím podali skutočný obraz podniku.

Medzinárodná harmonizácia účtovníctva ako trend vo finančnom riadení v slovenskom prostredí

Aj firmy v slovenskom podnikateľskom prostredí sa museli vysporiadať s tým čo priniesla zo sebou medzinárodná harmonizácia účtovníctva, t. j. so zavádzaním nových

²⁶ Žárová, M.: „Regulace evropského účetnictví“, Oeconomica, Vysoká škola ekonomická, Praha, 2006, str. 35.

²⁷ Commission of the European Communities: „EU Financial Reporting Strategy : the way forward“, European Commission, 2000, str. 6.

účtovných štandardov. Vybrané firmy na Slovensku, prešli na medzinárodné účtovné štandardy (ďalej len „IAS“) do roku 2004, pričom do roku 2005 uvažovala únia so zavedením povinnosti prijať IAS aj pre verejné obchodné spoločnosti a finančné inštitúcie. Teda existovala tu potreba a požiadavka zaviesť IAS skôr ako to požadovala Európska únia. Mnohé firmy zdôrazňovali výhody skoršieho prijatia IAS. Na tomto mieste si môžeme položiť otázku aké boli motívy, ktoré viedli firmy k prijatiu medzinárodných účtovných štandardov. Vo všeobecnosti sa potreba prejsť na používanie IAS spája s rozvojom nadnárodných spoločností a predovšetkým s rozmáhajúcim sa kapitálovým trhom. Spoločnosti, ktorých akcie majú byť kótované na svetových burzách, musia zostavovať svoje účtovné závierky podľa IAS. Pre firmy v slovenskom prostredí bol motívom pre prechod k IAS nielen vstup do Európskej únie, ale existovali aj iné praktické motívy. V rámci globalizácie kapitálových trhov sa veľmi široko akceptuje medzinárodná harmonizácia účtovníctva. Ďalším dôvodom je pre firmy priaznivá možnosť porovnávať sa a prezentovať v novom priestore. A na koniec je to aj získanie kvalitných informácií pre rozhodovanie manažérov jednotlivých podnikov.

Pri zavádzaní IAS bolo predovšetkým treba zistiť koľko percent spoločností zostavuje svoju ročnú účtovnú závierku podľa IAS, aké sú skúsenosti s koncernovými – konsolidačnými – formulármi podľa IAS a prevažne aké typy podnikov zostavujú účtovnú závierku podľa IAS. Z výskumov vyplynulo, že v roku 2002 zostavovalo výlučne podľa AIS úplnú účtovnú závierku teda súvahu, výkaz ziskov a strát, poznámky, výkaz cash-flow a prehľad o zmenách vo vlastnom imaní približne 50 až 70 slovenských subjektov (podľa odhadu sem možno zaradiť asi 20 bankových subjektov).¹ Toto číslo sa môže zdať byť pomerne malé, keď vezmeme do úvahy počet podnikateľských subjektov v tomto období, ktorých bolo podľa štatistickej ročenky okolo 60 tisíc. Keď sa pozrieme na zostavovanie ročnej účtovnej závierky podľa IAS z hľadiska typov subjektov, tak prideme k záveru, že najviac práve takýmto spôsobom svoje účtovné výkazy zostavujú priemyselné podniky. Prečo je tomu tak? Táto skutočnosť vyplýva najmä z potreby dostať bankový úver, práve banky sú totiž tie, ktoré žiadajú zostavovanie účtovných výkazov v súlade s medzinárodnými účtovnými štandardami. K tejto skutočnosti sa vyjadril aj odborník na danú problematiku R. Farkaš: „Ak sa banka rozhodne dať úver slovenskej obchodnej spoločnosti, vyžaduje nejaké predpoklady a jedným z týchto predpokladov je aj účtovná závierka zostavená podľa IAS.“² Posledné hľadisko, na ktoré zameriame svoju pozornosť, sú skúsenosti s koncernovými – konsolidačnými – formulármi podľa IAS. Tie by malo podľa výskumov zostavovať okolo sto až stopäťdesiat podnikateľských subjektov. O skúsenostiach v tomto smere hovoríme z dôvodu, že v rámci vzťahov medzi zahraničnými materskými spoločnosťami a tuzemskými dcérskymi spoločnosťami musí často dochádzať k transformácii vybraných údajov, týkajúcich sa napríklad finančnej a výnosovej situácie podniku a podobne. Pri tomto však určite nejde o celkové zostavovanie ročnej účtovnej závierky podľa IAS. Pri sumarizácii daných faktov a hľadísk, ktoré sme sa snažili zdôrazniť pri používanosti IAS v slovenskom podnikateľskom prostredí dôjdeme k záveru, že ešte pred povinnosťou zaviesť v krajine povinné používanie medzinárodných účtovných štandardov v súlade s medzinárodnou harmonizáciou účtovníctva, už okolo 150 až 220 slovenských obchodných spoločností má skúsenosti minimálne s formulármi podľa IAS, ak už nezostavuje celkovú účtovnú závierku podľa IAS. Na tomto mieste je však potrebné zdôrazniť, že nielen IAS sú akási forma medzinárodných štandardov, ktoré slovenské podniky využívajú. Viacero podnikateľských subjektov malo v skúmanom období skúsenosti s US GAAP.³ Keď by sme to

¹Janoška, J.: Slovensko je ambicióznejšie ako únia, Dostupné na internete:

<http://podnikanie.etrend.sk/podnikanie-uctovnictvo-a-dane/slovensko-je-ambicioznejsie-ako-unia.html>

²Janoška, J.: Slovensko je ambicióznejšie ako únia, Dostupné na internete:

<http://podnikanie.etrend.sk/podnikanie-uctovnictvo-a-dane/slovensko-je-ambicioznejsie-ako-unia.html>

³ US GAAP (United States Generally Accepted Accounting Principles) sú účtovné zásady, ktoré platia na území USA, avšak pokiaľ to akceptuje legislatíva iného štátu, tak sú použiteľné aj v iných krajinách. Sú považované za výsledok skúseností a praktických potrieb. US GAAP je založený na pevných zásadách ako napríklad zásada historických cien, zásada, aby údaje prezentované v účtovnej závierke

zhrnuli tak ide o 80 až 120 slovenských obchodných spoločností, ktoré majú určité skúsenosti s tými štandardami. Je však nutné zdôrazniť, že ide skôr o skúsenosti s formulármi, konkrétnejšie s balíkom koncernových formulárov, veľmi málo je takých spoločností, ktoré by podľa US GAAP zostavovali kompletnú ročnú účtovnú závierku.⁴ Úplným skompletizovaním údajov sme prišli k záveru, že z celkového počtu obchodných spoločností na Slovensku, ktoré boli v minulosti registrované, má s akoukoľvek formou zahraničných účtovných štandardov skúsenosť 550 až 750 slovenských firiem. Môžeme zhodnotiť, že išlo o pomerne malé percento a bolo treba dosiahnuť, aby viacej spoločností zapojilo medzinárodné účtovné štandardy do svojho finančného riadenia, teda aby sa stali súčasťou ich finančného manažmentu.

Na potrebu zladovania domácich účtovných pravidiel s medzinárodnými štandardami poukázali aj veľké audítorské spoločnosti patriace do tzv. veľkej päťky. Potrebné zmeny boli zahrnuté aj v Akčnom pláne SR na posilnenie kapacít účtovníctva, finančného výkazníctva a audítorstva. Tento plán bol na slovenské pomery pomerne ambicióznym projektom, ktorý mal viacero súvisiacich cieľov. Bol prijatý v roku 2001 za účasti predstaviteľov Svetovej banky a primárnym cieľom bolo, aby od začiatku roka 2003 spoločnosti s cennými papiermi kótovanými na burze a ostatné finančné inštitúcie boli povinné používať paralelne národné i medzinárodné účtovné štandardy (IAS). Od tohto dátumu sa majú zároveň úplne aplikovať medzinárodné audítorské štandardy (ISA).⁵ Tento plán viedol predovšetkým k štandardizácii podnikateľského prostredia, aby boli účtovné závierky zrozumiteľnejšie a umožnili medzinárodné porovnanie. Samotné používanie IAS malo viesť k väčšej spokojnosti investorov, súkromných subjektov, ale aj samotnej vlády, čo sa aj dnes ukazuje ako pravdivý predpoklad. Pri tejto realizácii vznikol však aj problém súvisiaci s prechodom k IAS, ktorý spočíval v potrebe preškolenia množstva účtovníkov, audítorov, školiteľov, učiteľov, pracovníkov daňových úradov a ďalších orgánov, manažérov v bankách či podnikoch.

Po vstupe mnohých krajín do Európskej únie teda existovala povinnosť zaviesť do svojich účtovných pravidiel postupy v súlade s IAS. Nastala harmonizácia v tom smere, že úprava účtovníctva nových členských štátov sa od tej európskej neodlišuje. Avšak stále tu môžu existovať určité rozdiely a to v tom smere, že účtovné smernice stále umožňujú širokú škálu možností a variantov. Tie pripúšťajú existenciu lokálnych rozdielov a vylučujú tak plnú kompatibilitu účtovných výkazov, pochádzajúcich z jednotlivých členských štátov. Ako sme už spomínali slovenský podnikateľský sektor, prechádzal k IAS už skôr ako ho viazala povinnosť zo strany Európskej únie. Čo sa týka finančného riadenia môžeme konštatovať, že finančný manažéri zvládli prechod k IAS postupne, ale bez väčších problémov.

1. 3 Budúcnosť medzinárodnej harmonizácie účtovníctva vo svete

Problematika harmonizácie účtovných štandardov, nie je len otázkou a problematikou Európskeho prostredia, ale týka sa všetkých krajín sveta. Je tu snaha vytvoriť všeobecne uznávané a záväzné účtovné zásady (GAAP) avšak pri rešpektovaní domácich špecifik. Veľa svetových krajín prechádza na používanie Medzinárodných štandardov finančného výkazníctva (IFRS). Štáty si buď vyčlenili určitý okruh subjektov, ktoré musia povinne používať IFRS, alebo tu existuje globálna povinnosť v rámci daného štátu. Nesmieme však zabudnúť, že okrem IFRS tu existuje aj množstvo rôznych záväzných účtovných zásad, alebo inak povedané GAAPov. Aj dnes môžeme sledovať jednoznačný trend harmonizácie a snahy o zjednotenie účtovných

---

zodpovedali všeobecným požiadavkám kladeným na tento druh informácií a iné. Účtovná závierka podľa US GAAP má nasledovné súčasti: súvaha, výkaz ziskov a strát, výkaz peňažných tokov, výkaz súhrnného výsledku, poznámky.

⁴ Všetky tieto číselné údaje zobrazujú stav v rokoch 2002, 2003. Dnes je počet týchto spoločností oveľa vyšší.

⁵ Vavřínek, M.: Medzinárodné štandardy si tlačia cestu do bilancií slovenských bánk a podnikov, Dostupné na internete: <http://ekonomika.etrend.sk/ekonomika-slovensko/medzinarodne-standardy-sitlacia-cestu-do-bilancii-slovenskych-bank-a-podnikov.html>

zásad na celom svete. Procesy harmonizácie účtovníctva teda zďaleka nie sú uzavretou záležitosťou. Keďže sme vyššie spomínali aj US GAAP môžeme spomenúť aj minulé snahy o zjednotenie IFRS a US GAAP, ako napríklad v roku 2002 na základe stretnutia predstaviteľov FASB a IASB malo dôjsť k úplnej konvergencii do roku 2009. Problémom je však značné množstvo rozdielov, ktoré vyplývajú zo samotnej filozofie IFRS a US GAAP.⁶

Ďalším ambicióznym plánom v oblasti harmonizácie účtovníctva je zavedenie používania IFRS v USA. Toto používanie IFRS je naplánované pre rok 2014 pre všetky spoločnosti v Spojených štátoch amerických. To však so sebou prináša množstvo problémov, ktoré bude potrebné vyriešiť v záujme ďalšieho pokroku v medzinárodnej harmonizácii účtovníctva. Jedným z problémov, ktorý sa spája s finančným manažmentom je rovnaký, aký vznikol pred slovenskými spoločnosťami, ktoré postupne prechádzali k IAS. Je to najmä vzdelávanie a školenie v oblasti IFRS zabezpečujúce čo najlepšiu a najdokonalejšiu znalosť IFRS všetkými zúčastnenými stranami, ako napríklad zostavovateľmi účtovných závierok, audítormi, užívateľmi účtovných závierok a inými osobami. Vznikli by tým isté náklady na spomínané zaškolovanie, avšak to nie je jediné, čo sa zo zavedením IFRS spája. Je tu aj množstvo výhod, ktoré sú spolu navzájom prepojené, ako napríklad odstránenie účtovných rozdielov, zlepšenie porovnateľnosti spoločnosti v rámci daného odvetvia (vedúce k lepšiemu rozhodovaniu investorov v súvislosti s alokáciou kapitálu), možnosť zníženia nákladov na kapitál jednotlivých spoločností a iné. Musíme spomenúť, že užitočnosť prijatia IFRS závisí od počtu subjektov, ktoré IFRS budú používať. Dôležitá je aj skutočnosť, že množstvo výhod, ktoré so sebou používanie IFRS prinesie je priamoúmerné kvalite účtovných štandardov.⁷

Čo by sme vo všeobecnosti mohli záverom k budúcnosti harmonizácie účtovníctva vo svete povedať? Najlepšie to podľa nášho názoru zhrnul P. Špetko, ktorý vyslovil nasledovný záver: „Proces harmonizácia účtovných systémov bude aj v nadchádzajúcom období pokračovať. Náklady s tým spojené sú značné, avšak z dlhodobého hľadiska možno očakávať veľký prínos v podobe jednotného účtovného systému. Dôležité je, aby sa harmonizáciou účtovných systémov podarilo odstrániť čo najviac nevýhod. V súčasnosti nestojí otázka, či budeme mať jednotné účtovné štandardy, ale kedy sa tak stane.“⁸ S touto myšlienkou si dovoľujeme sa plne stotožniť.

1. Medzinárodná harmonizácia daňovníctva ako svetový trend vo finančnom riadení

V dôsledku globalizácie a voľného pohybu kapitálu súvisiaceho s rastúcou slobodou podnikania sledujeme tendenciu vedúcu k harmonizácii daňových systémov. Rovnako ako harmonizácia účtovníctva aj harmonizácia daňovníctva ovplyvňuje finančný manažment jednotlivých spoločností. V slovenskom prostredí podnikatelia oceňujú predovšetkým zmenu zákona o dani z pridanej hodnoty v dôsledku implementácie európskej smernice, ktorá podstatne uľahčila posudzovanie intrakomunitárnych transakcií. Pre väčšie spoločnosti realizujúce väčšie projekty táto zmena predstavuje významné zjednodušenie zdaňovania týchto transakcií. Pre Slovensko bol v rámci daňovej harmonizácie a finančného manažmentu dôležitý vstup SR do EÚ v roku 2004. Išlo konkrétne o daňovú harmonizáciu a benchmarking so zahraničnými špičkovými daňovými správami v EÚ (s akcentom na Holandsko – performance management, risk management).⁹ Slovensko sa zapájalo v tomto období do projektov

⁶ Špetko, P.: HARMONIZÁCIA IFRS A US GAAP, Dostupné na internete: <http://www.derivat.sk/files/fsn%202011/Spetko%20Peter.pdf>

⁷ IFRS sa vo všeobecnosti považujú za veľmi kvalitné.

⁸ Špetko, P.: HARMONIZÁCIA IFRS A US GAAP, Dostupné na internete: <http://www.derivat.sk/files/fsn%202011/Spetko%20Peter.pdf>

⁹ Na aktuálnu tému NBS, E. Burák: DAŇOVÉ MÍŤNIKY 2004 – 2005, EFEKTÍVNE AKTÍVA KU KONSOLIDÁCII VEREJNÝCH FINANCIÍ V SR, Dostupné na internete:

s vyspelými európskymi krajinami akými sú napríklad Dánsko, alebo Holandsko, pričom dôraz sa kladol predovšetkým na 3 twinningové projekty zamerané na riskmanagement (riadenie rizík), performance management (riadenie podľa výkonov) a system changes in tax audit (systémové zmeny v daňovej kontrole).

Potreba venovať sa medzinárodnej harmonizácii daňovníctva z hľadiska pohľadu finančného manažmentu je veľmi veľká. Týka sa to ako úpravy nepriameho zdaňovania, tak aj priamych daní, reprezentovaných v tomto prípade najmä daňou z príjmov právnických osôb. Harmonizácii priamych daní sa Európa silne bráni, pričom dôvody si vysvetlíjeme nižšie. Treba tu však zohľadniť výhody pre firmy, ktoré by takáto harmonizácia so sebou priniesla. Je to nielen vzájomná porovnateľnosť, vyššia konkurencieschopnosť, ale aj možné zníženie nákladov súvisiacich s daňovou administratívou najmä pri väčších spoločnostiach, ktoré majú aj svoje dcérske spoločnosti vo viacerých štátoch EÚ. V súčasnosti je stav taký, že v rámci EÚ môžu členské štáty voľne stanoviť sadzbu priamych daní a daní z úspor a kapitálových ziskov. V minulosti sme v súvislosti s daňami týkajúcimi sa podnikov sledovali tzv. „daňový balíček“, ktorý uvádzal tri väčšie zmeny, a síce kódex zdanenia podnikov, smernicu o zdanení úspor a smernicu o spoločnom systéme daní vzťahujúcu sa na úhrady úrokov a honorárov medzi pridruženými spoločnosťami rozličných členských štátov. Okrem harmonizácie priamych daní je potrebné spomenúť aj nepriame dane.

Problematika harmonizácie nepriamych daní sa týka najmä DPH, ale zasahuje aj spotrebné dane. Proces harmonizácie dane z pridanej hodnoty v EÚ, hoci sa začal v roku 1967, sa ešte neskončil. Je orientovaný dvoma smermi: na vlastný systém DPH a na úroveň sadzby DPH. Cieľom únie v tejto oblasti je zamedzenie tzv. obchodnej turistiky. V tomto smere opäť sledujeme potrebu odstránenia diskriminácie medzi spoločnosťami fungujúcimi na jednotnom európskom trhu. Podniky by tak opäť posilnili viac svoju konkurencieschopnosť a pre finančný manažment by to znamenalo odbremenenie od potreby sledovania zmien v sadzbách nepriamych daní.

Aby sme lepšie pochopili problematiku harmonizácie daní vo finančnom riadení je nevyhnutné si priblížiť problematiku medzinárodnej harmonizácie daňovníctva vo všeobecnom meradle.

Problematika medzinárodnej harmonizácie daní zo všeobecného pohľadu

Problematika harmonizácie daní je závažnou politickou otázkou, ktorá je diskutovaná tak na domácich ako aj medzinárodných fórach. Dovolíme si tvrdiť, že ide o oveľa kontroverznejšiu tému ako je harmonizácia účtovníctva. Existuje tu veľa prívržencov daňovej harmonizácie, ako aj odporcov. Obhajcovia zjednocovania daňových systémov tvrdia, že harmonizácia je nevyhnutnou podmienkou pre fungovanie jednotného trhu, odporcovia sú naproti tomu presvedčení, že v prípade priamych daní by mala byť zachovaná suverenita v rozhodovaní jednotlivých krajín. Dane sú tiež akýmsi symbolom národnej suverenity a hlavne zo strany euroskeptikov silnejú tlaky prijímať v rámci štátov legislatívne záväzky, ktoré by zabezpečili, aby úprava daňovej problematiky zostala výlučne v rukách toho ktorého štátu. Je to tak aj preto, že dane sú silným fiškálnym nástrojom v rukách vlád, ako aj preto, že každý štát stojí na rozličných spoločenských, ekonomických, sociálnych či politických princípoch, a každá spoločnosť uznáva rozličné hodnoty a tradície na vývoj daní, či daňových systémov. Problémy s prehlbovaním daňovej harmonizácie sú väčšie v krajinách kde by v dôsledku harmonizácie malo dôjsť k zvýšeniu daňových sadzieb. Paradoxne sa však vyskytujú problémy aj v krajinách, kde by došlo k zníženiu daňového zaťaženia a to z dôvodu, že takáto zmena predpokladá zmenu prístupu k úlohe štátu, k potrebám verejného sektora, k miere prerozdelenia cez verejné rozpočty.¹⁰

¹⁰ PEKOVÁ, J.: Veřejné finance, Praha: ASPI, 2005. 528 s. ISBN 80-7357-049-1

Naopak, z druhej strany existujú aj rôzne argumenty podporujúce harmonizáciu zdaňovania v rámci štátov Európskej únie. Stretávame sa s názormi, podľa ktorých rozdiely v daňových pravidlách členských štátoch EÚ prinášajú negatíva v tej forme, že firmy môžu radšej dávať prednosť pôsobeniu na domácom trhu pred pôsobením v inom členskom štáte. A práve toto je považované za prekážku v dosiahnutí väčšieho prínosu konkurenčného vnútorného trhu. Prekonanie týchto prekážok by pomohlo vytvoriť nové príležitosti pre nováčikov na trhu a výsledná hospodárska súťaž by stimulovala investovanie a uplatňovanie inovácií. Zníženie nákladov spojených s odstránením takýchto daňových bariér by okrem toho prispelo k posilneniu konkurencieschopnosti výrobného sektora EÚ.

Určité rozdiely však môžeme sledovať v potrebe harmonizácie priamych daní ako aj nepriamych daní. Rozličná úprava v oblasti priameho zdaňovania so sebou neprináša až také veľké deformácie, ako úprava nepriameho zdaňovania, ktorá si vyžaduje vysoký stupeň harmonizácie. Preto je paradoxné, že sa až príliš veľa pozornosti a sporov venuje harmonizácii priamych daní. Prečo práve nepriame dane by mali viac priťahovať pozornosť v diskusiách týkajúcich sa harmonizácie zdaňovania? Je to najmä preto, že nepriame zdanenie postihuje voľný pohyb tovaru a služieb. Zavedenie minimálnych daňových sadzieb zabraňuje akejkol'vek závažnej deformácii obchodu. Preto sa vzhľadom na nepriame dane stanovil cieľ zabezpečiť, aby daňové predpisy nezabráňovali voľnému pohybu kapitálu v rámci EÚ a aby voľný pohyb kapitálu nevytváral príležitosti na daňové úniky. Na zdokonalenie systémov nepriamych daní na vnútornom trhu EÚ vytvorila program s názvom "Fiscalis".

História harmonizácie zdaňovania v rámci EÚ siaha až k roku 1957 a k Zmluve o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva. V tejto časti sa budeme venovať najmä problematickejšej časti harmonizácie zdaňovania a to, harmonizácii priamych daní. Hlavným a najvypuklejším problémom v minulosti bolo v akom rozsahu a ktorú časť priamych daní harmonizovať a ktorú nechať v kompetencii členských štátov. Najdôležitejšie prelomové roky týkajúce sa tejto problematiky a s nimi spojené udalosti sú rok 1962 Neumarský výbor, 1967 Program harmonizácie priamych daní, „Biela kniha“ Komisie z roku 1985, 1990 Nový koncept harmonizácie, júl 1990 „balík troch“ konkrétne išlo o smernicu o matke a dcére, smernicu o fúziách a konvenciu o zmierovacom konaní. Ďalej tu bola „Biela kniha“ z roku 1994, ktorá sa rovnako venovala daňovej problematike.

Záver

Medzinárodná harmonizácia účtovníctva a Medzinárodná harmonizácia daňovníctva sú oblasti, ktoré neustále ovplyvňujú procesy vo finančnom manažmente ako aj procesy na vládnej úrovni. Sú to problematiky, ktoré prešli dlhým historickým vývojom, ktorý však nie je zďaleka ukončený. Úlohou finančného riadenia je najmä pružne reagovať na zmeny, ktoré so sebou prinesú zmeny legislatívy. Možno konštatovať, že na trhu budú mať najlepšie vyhliadky najmä tie spoločnosti, ktorých finančný manažment najlepšie a najpružnejšie dokáže reagovať na prichádzajúce zmeny. Veľkou otázkou ostáva fakt, či nastane úplná harmonizácia v týchto oblastiach na úrovni EÚ ako aj na globálnejšej úrovni.

Použitá literatúra:

1. BURÁK, E. 205. Daňové míľniky 2004 – 2005, EFEKTÍVNE AKTÍVA KU KONSOLIDÁCIÍ VEREJNÝCH FINANCIÍ V SR, Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR%5CBiatec%5CRok2005%5CBIATEC_10_2005.pdf
2. Commission of the European Communities. 2000. EU Financial Reporting Strategy: the way forward, European Commission, 2000
3. JANOŠKA, J. 2002. Slovensko je ambicióznejšie ako únia, Dostupné na internete:

<http://podnikanie.etrend.sk/podnikanie-uctovnictvo-a-dane/slovensko-je-ambicioznejšieako-unia.html>

4. KRIŠTOFÍK, P. a kol. 2009. Finančné účtovníctvo a riadenie s aplikáciou IAS/IFRS, Iura Edition, 2009, ISBN 978-80-8078-230-6, s. 767
5. PEKOVÁ, J. 2005. Veřejné finance, Praha: ASPI, 2005. s. 528. ISBN 80-86395-19-7
6. ŠPETKO, P. 2013. Harmonizácia IFRS a US GAAP, Dostupné na internete: <http://www.derivat.sk/files/fsn%202011/Spetko%20Peter.pdf>
7. VAVŘÍNEK, M. 2001. Medzinárodné štandardy si tlačia cestu do bilancií slovenských bánk a podnikov, Dostupné na internete: <http://ekonomika.etrend.sk/ekonomikaslovensko/medzinarodne-standardy-si-tlacia-cestu-do-bilancii-slovenskych-bank-apodnikov.html>
8. ŽÁROVÁ, M. 2006. „Regulace evropského účetnictví“, Oeconomica, Vysoká škola ekonomická, Praha, 2006, s. 184

Informácie o autorovi:

Ing. Zuzana Staríčková, PhD.
Odborná asistentka
Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta
Katedra financií
email: 3soyza@gmail.com

FENOMÉN ČÍNSKEHO HOSPODÁRSTVA A PODNIKANIA NA SLOVENSKOM TRHU.

PHENOMENON CHINESE ECONOMY AND THE BUSINESS OF THE SLOVAK MARKET

Tatiana Soroková, Daniela Petříková

Abstrakt

Čínska ľudová republika je najväčším exportérom a druhým najväčším importérom sveta. Hodnoty jej zahraničného obchodu dynamicky rastú a v súčasnosti je považovaná za dominantu svetového obchodu. Zároveň je jedným z najväčších obchodných partnerov Slovenskej republiky a najväčším obchodným partnerom Európskej únie. Článok popisuje súčasné postavenie Číny na svetovom trhu, hlavné odvetvia jej hospodárstva a psychologicko-ekonomické špecifiká obchodnej interakcie s touto krajinou.

Abstract

People's Republic of China is the world's largest exporter and the world's second largest importer. The values of its foreign trade are dynamically growing and China is now considered as a leader in world trade. China is one of the largest trading partner of the Slovak Republic and the largest trading partner of the European Union. The thesis describes the current position of China on the world market, the main sectors of its economy and psychological and economic characteristics of business interaction with this country.

Kľúčové slová: Čína. Obchod. Export. Spoločnosti. Svetový trh. Ázijské tigre.

Keywords: China. Trade. Export. Economy. Companies. World market. Asian tigers.

ÚVOD

Čínsku ľudovú republiku, skrátene Čínu, tvorí 23 provincií, päť autonómnych oblastí, štyri mestá pod priamou správou a dve osobitné administratívne oblasti – Hongkong a Macao. K provinciám Číny radíme aj Čínsku republiku, na Slovensku známu hlavne pod skráteným názvom Taiwan. O jej možnej samostatnosti sa vedú spory, no väčšina krajín, vrátane Slovenskej republiky, ju ako samostatný štát neuznáva.

Čínska ľudová republika je v súčasnosti krajinou s najvyšším počtom obyvateľov a je štvrtým najväčším štátom podľa veľkosti rozlohy. V posledných dekádach jej ekonomika prešla niekoľkými významnými reformami, ktoré viedli ku vstupu Číny do Svetovej obchodnej organizácie a jej plnému začleneniu sa do medzinárodného obchodu. V súčasnosti je jednou z najdôležitejších ekonomík sveta. Je krajinou s najväčšou hodnotou exportu a druhou najväčšou hodnotu importu na svete a v súčasnosti býva často označovaná za dominantu svetového trhu.

Obchodná expanzia Číny, podobne ako samotný čínsky trh, sú významné pre zahraničný obchod Európskej únie i samostatne zahraničný obchod Slovenskej republiky. Obchodovanie s Čínou má však mnohé špecifiká – neustále meniacu sa neprehľadnú legislatívu a rôzne obmedzenia, ale predovšetkým odlišnú kultúru, jazyk a zvyky čínskych podnikateľov. Predstavujeme tiež vybrané slovenské spoločnosti známe svojou spolupracou s čínskymi podnikmi a ukazovatele, ktoré mapujú súčasný obchod Slovenskej republiky s Čínou.

Čínsko – slovenská obchodná interakcia

Hospodárske vzťahy Slovenskej republiky a Číny sa sústreďujú hlavne na vzájomný obchod, kde Čína predstavuje pre Slovensko jedného z najdôležitejších partnerov. Obchodná výmena medzi týmito krajinami je v posledných rokoch charakteristická neustálym rastom, s dynamickým tempom rastu slovenského exportu za súčasne rastúceho deficitu slovenskej obchodnej bilancie. V roku 2010 sa Čína stala desiatym najväčším obchodným partnerom Slovenskej republiky.

Tab. č.1: Vývoj zahraničného obchodu Slovenska a Číny

Rok	Export (mil. USD)	Import (mil. USD)	Obrat (mil. USD)	Saldo (mil. USD)
2010	1 287	3 789	5 077	-2 502
2009	810	3 305	4 116	-2 494
2008	636	4 100	4 736	-3 464
2007	491	3 349	3 841	-2 858
2006	269	2 022	2 291	-1 753

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MZV SR 1

Podiel na vývoze Slovenska do Číny na vývoze mimo trh EÚ predstavuje takmer desať percent. Podiel na celkovom vývoze zo Slovenskej republiky je mierne cez dve percentá. Slovenský export je ale orientovaný najmä na trh EÚ a nezanedbateľná časť výrobkov vyvázaných do európskych krajín sa rôznymi kanálmi exportuje až do Číny, ktorá v roku 2011 predbehla USA a stala sa najväčším obchodným partnerom Európskej únie. Hodnota skutočného slovenského exportu do Číny je teda vyššia ako hodnoty oficiálnych štatistík.

Import tovarov z Číny tvorí na celkovom slovenskom importe takmer šesť percent. Slovenský export do Číny predstavujú najmä osobné automobily, automobilové diely, elektronika, strojárske produkty, strojné zariadenia, textilné výrobky a obuv. Čínsky export do Slovenskej republiky pozostáva hlavne z telekomunikačných zariadení, počítačov, kancelárskych strojov, detských kočíkov a hračiek a športových potrieb. 1

Vybrané slovenské spoločnosti známe svojou obchodnou spoluprácou

Mesnac European Research and Technical Centre s.r.o.

Európske vývojové a technologické centrum Mesnac sídlia v Dubnici nad Váhom vzniklo v roku 2009 ako joint venture medzi slovenskou spoločnosťou Rubber Point, s.r.o. (predtým vývojovou jednotkou Matador, a.s.) a čínskou spoločnosťou Mesnac Qingdao Co. Ltd. v oblasti produkcie automobilových pneumatík. Ide o jeden z prvých spoločných komerčných projektov medzi Čínou a Slovenskom v oblasti výskumu a vývoja. Jeho vzniku napomohli financie z prostriedkov programu bilaterálnej vedecko-technickej spolupráce medzi čínskou a slovenskou vládou. 2

ZTS Sabinov

Slovenská spoločnosť ZTS Sabinov a.s. vyváža vyrábané prevodovky práve do Číny. Údajne intenzívne prebieha aj kultúrna výmena, Číňania vďaka spolupráci so ZTS Sabinov spoznali viacero slovenských súborov a umelcov, vrátane folklórneho súboru Sabinovčan. 3 Hlavnou činnosťou spoločnosti je výroba prevodoviek. Priemerný ročný objem výroby je približne 18 miliónov EUR. Jej rozvoj je zabezpečovaný vlastným vývojom výrobkov. Poskytuje služby v oblasti inžinierskeho poradenstva.

Približne 90% svojej produkcie vyváža do zahraničia, pričom najväčšie exportné teritória sú Čína, Nemecko, USA, Česká republika, Rusko, Poľsko, Turecko, Spojené kráľovstvo, Egypt, Ukrajina, Taliansko, Španielsko, Holandsko a krajiny južnej Ázie. Svoje výrobky predáva do zahraničia prostredníctvom obchodných zastúpení alebo priamo konečným užívateľom. Prevodovky sú exportované aj nepriamo dodávateľmi rôznych cukrovarov, elektrární, cementární, ocelární, keramických závodov a iných. 4

ZVL Auto

Slovensko-čínskym projektom je aj prešovský výrobca kuželových ložísk ZVL Auto. Vlastníkom tejto firmy sú dve zahraničné spoločnosti - čínska spoločnosť TSB Bearings Group Co., Ltd., ktorá vlastní 55-% podiel, a zvyšných talianska spoločnosť ZVL ITALIA S.p.A.

Antik Telecom

Košická spoločnosť Antik Telecom s.r.o., ktorá sa zaoberá aj výrobou technologických zariadení pre domáci a zahraničný trh, založila v Číne dcérsku firmu Antik Technology (ShenZhen) Co., Ltd. Nová spoločnosť zriadená v ekonomickej zóne v meste Šen-Čen na juhu Číny má predovšetkým za úlohu zabezpečiť riadenie logistiky komponentov, ale aj hotových výrobkov v režime just-in-time. Vyrába napríklad zariadenia pre GPS monitoring vozidiel, set-top boxy pre digitálnu televíziu, IP telefóny a iné prístroje, ktoré exportuje do celého sveta – okrem Slovenskej a Českej republiky aj do Ukrajiny, Poľska, Rumunska a Ruska. 5

Chateau Modra

Prvým krokom vzájomnej spolupráce bol vývoz 44 tisíc litrov slovenského vína do Číny. Následne slovenské vinárstvo Chateau Modra uzavrelo zmluvu o vytvorení spoločnej spoločnosti s čínskou firmou Xiangyao. Hoci čínske prostredie nie je pre pestovanie viniča ideálne, len samotná provincia Hebei, v ktorej ho pestujú, má 80 miliónov obyvateľov. Okrem výroby vín priamo v Číne Chateau Modra naďalej vyváža na čínsky trh svoje vína vyrábané na Slovensku.

Majitelia si pochvaľujú silný čínsky rešpekt a úctu pre tradície, ktorý je dôležitý aj vo vinárstve v celom svete. [9]

Burda Toys

K čomu sa zatiaľ neodhodlali ani mnohé veľké slovenské podniky, už v deväťdesiatych rokoch minulého storočia podnikla slovenská spoločnosť Burda Toys, s.r.o., u nás známa hlavne ako výrobca hračiek. Prvé obchodné vzťahy s Čínou nadviazala už v roku 1992. Následne v Číne založila aj spoločný slovensko-čínsky podnik. Začiatky pôsobenia tejto firmy spočívali v barterových obchodoch. Do Číny spoločnosť vyvážala linky českého výrobcu na plnenie piva a rôznych minerálnych vôd, na Slovensko dovážala hračky. [8]

Obchodné a politické vzťahy EÚ A Číny

V posledných dekádach, od vzniku diplomatických stykov medzi EÚ a Čínou, ich obchodné a hospodárske vzťahy udržiavajú trvalý rozvoj a postavenie EÚ v zahraničnej spolupráci Číny v ekonomike a obchode sa neustále zvyšuje.

Časté sú aj návštevy vedúcich predstaviteľov oboch strán. Napríklad v roku 2009 sídlo EÚ postupne navštívili čínsky premiér i čínsky vicepremiér a uskutočnili sa aj 11. a 12. Čína - EÚ summity v Prahe a v Nanjing v Číne. Zatiaľ posledný spoločný summit sa konal 14. februára 2012 v Pekingu. Čínski predstavitelia členské štáty EÚ navštevujú aj mimo summitov: prezident Chu Ťin-tchao navštívil Slovensko a Taliansko, premiér Wen Ťia-pao navštívil Britániu a Španielsko, viceprezident Xi Jinping navštívil Nemecko, Maďarsko, Belgicko, Bulharsko a Rumunsko. Lídri EÚ a jej členských štátov zase navštevujú Čínu. Obojsmerné návštevy vedúcich predstaviteľov EÚ a Číny sú považované za predpoklad silnej politickej motivácie pre rozvoj obchodných a politických vzťahov medzi EÚ a Čínou. Výrazne sa zlepšuje dôvera a informovanosť podnikateľskej sféry i hlavný zreteľ európskej i čínskej ekonomiky - ako sa zbaviť negatívnych vplyvov medzinárodnej finančnej krízy.

EÚ bola pre Čínu najväčším obchodným partnerom, najväčším vývozným trhom, najväčším zdrojom importu technológií, druhým najväčším celkovým dovozným trhom EÚ a jedným z najväčších zdrojov zahraničného kapitálu v Číne mnoho rokov. Čína dlho bola druhým najväčším obchodným partnerom EÚ, dnes je dokonca najväčším. Napriek finančnej kríze, obchod medzi Čínou a EÚ je stabilný a ďalej sa rozvíja.

Čínsko - európska spolupráca v oblasti hospodárstva a obchodu má pevné základy, silné politické motivácie a veľký potenciál. Pri riešení finančnej krízy obe strany aktívne rozvíjajú nové oblasti spolupráce a hľadajú stále nové príležitosti k rastu a zároveň upevneniu vzájomnej spolupráce. Predstavujú komplexný strategický partnerský vzťah, obchodná a hospodárska spolupráca sa bude podľa všetkého ďalej prehĺbovať a konsolidovať a vzťahy budú v budúcnosti ešte oveľa bližšie. 6

Hlavné odvetvia čínskeho hospodárstva

Industrializácia ázijských krajín viedla k prerozdeleniu významnosti jednotlivých sektorov hospodárstva a zmenám ich podielu na HDP krajiny.

Tab. č. 2: Zloženie HDP Číny podľa sektorov hospodárstva

Sektor	Podiel na HDP (%)
Priemysel	46,8
Služby	43,6
Poľnohospodárstvo	9,6

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MZV SR 1

V súčasnosti až 46,8% čínskeho HDP tvorí priemysel a ďalších 43,6% HDP služby. Poľnohospodárstvo už tvorí menej ako 10% čínskeho HDP. V nasledujúcej časti práce priblížime jednotlivé najvýznamnejšie odvetvia čínskeho hospodárstva.

Strojárstvo

Strojárstvo predstavuje najvýznamnejší priemyselný sektor Číny a nosný pilier národného hospodárstva. Jeho podiel na tvorbe HDP je približne 13%.

Počet veľkých strojárskych podnikov vzrástol z 34 tisíc v roku 2001 na 107 tisíc v roku 2010. Čínska vláda v súčasnosti presadzuje zvýšenie efektivity a kvality odvetvia, urýchlenie fúzií a akvizícií a investície do výskumu a inovácií. 1

Medzi perspektívne položky slovenského exportu do Číny patria ploché valcované výrobky, práčky, linky na výrobu pneumatík, zariadenia na výrobu chemických vlákien, zdravotnícka technika, spaľovacie motory, obuvnícke a kožiarske stroje, stroje na spracovanie plastov, nakladače, ložiská, elektrárenské kotly, ale aj komponenty pre jadrové elektrárne a príslušný softvér.

Automobilový priemysel

Čína je v najväčší automobilový trh na svete. Na jej trhu existuje viac ako 100 výrobcov automobilov a takmer 2 tisíc výrobcov auto dielov. Výroba automobilov sa rýchlo rozvíja. V roku 2005 bolo do zahraničia exportovaných 170 tisíc čínskych automobilov, čím sa po prvý raz prekonal ich import do krajiny (v roku 2005 sa do Číny importovalo 160 tisíc automobilov). Čínske automobily sa vyvážali najprv hlavne do rozvojových krajín Afriky, Stredného východu a juhovýchodnej Ázie, expandovali však už aj na európsky a americký trh. 1 **Error! Reference source not found.** Súvisí to aj s novými partnerstvami s medzinárodnými automobilkami. Napríklad čínska spoločnosť Chang'an Automobile Group Co. Ltd. uzavrela joint venture s americkou automobilkou Ford, japonskou Suzuki i s francúzskou Peugeot Citroën, ktoré do Číny presunuli veľkú časť svojej výroby.

Chemický a farmaceutický priemysel

Čínska vláda podporuje rýchly rozvoj tohto priemyslu, ako aj výrobu hnojív. Podiel chemického a farmaceutického odvetvia na HDP Číny v súčasnosti predstavuje približne 6%. Hoci je Čína jedným z najväčších výrobcov umelých hnojív na svete, nie je v ich produkcii sebestačná, ročne ich približne 20 miliónov ton importuje. Čína je pre svetový trh významná aj kvôli mnohým ďalším chemickým a farmaceutickým produktom, nakupuje technológie na výrobu plastov, importuje rôzne chemikálie využívané pri spracovaní potravín, v elektrotechnickom a automobilovom priemysle a rôzne chemické materiály (silikón dioxid, hydroxid sodný, uhličitan sodný, styrén, kyslíčnik hlinitý, a iné). Vo farmaceutickom priemysle najväčší podiel na čínskom trhu pripadá na antiinfekčné lieky, rýchlo ale rastie aj trh s kardiovaskulárnymi a gastrointestinálnymi liekmi. 1

Elektrotechnika, elektronika, komunikačná technika

Výrazný rozvoj v posledných rokoch zaznamenala predovšetkým výroba televízorov, videorekordérov, DVD a Blu-ray systémov, ako aj výrobkov mikroelektroniky, počítačovej a telekomunikačnej techniky. Čínsky trh má zároveň vysoký potenciál pre bezdrôtovú komunikáciu, vývoj mobilných aplikácií i počítačové a mobilné hry. 1 **Error! Reference source not found.**

Energetika

Energetický sektor krajiny zaznamenal v posledných dvoch desaťročiach výrazný rozvoj. Jeho podiel na HDP Číny v súčasnosti predstavuje približne osem percent. Čína masívne

investuje do obnoviteľných zdrojov, hlavne do slnečnej a veternej energie. Buduje aj atómové elektrárne. Pripravujú sa stále ďalšie energetické projekty, ktoré by pomáhali uspokojovať stále rastúcu spotrebu energie a vláda zároveň prijala opatrenia na zosúladienie súčasného Jedným z významných energetických projektov bola výstavba tretieho a štvrtého bloku elektrárne *Shen Tou 2 x 500 MW* ukončená v roku 2005, na realizácii ktorej sa dodávkou kotolne podieľali aj *SES Tlmače (Slovenské energetické strojárne)*. **Error! Reference source not found.**

Potravinársky priemysel

Potravinársky priemysel svojim pomerom na HDP Číny dosahuje stabilne približne štyri percentá. Z pohľadu svetového trhu je Čína stále významnejšia ako importér obilnín, živočíšnych a rastlinných olejov, ale aj vína či mliekarenských výrobkov. V najbližších dekádach sa Čína pravdepodobne stane najväčším svetovým importérom potravín.

Bankovníctvo, poisťovníctvo

V súčasnosti je v Číne prítomných takmer 200 zahraničných bánk. Činnosť v Číne aktívnych zahraničných firiem je spravidla financovaná zahraničnými bankami. Zahraniční podnikatelia však stále musia kalkulovať s možnosťami náhlej zmeny zákonov, vyhlášok a tarifných i netarifných obmedzení. **Error! Reference source not found.**

Textilný a odevný priemysel

Napriek tomu, že si mnoho ľudí Čínu spája práve s odevným priemyslom, ten v Číne predstavuje len približne štyri percentá podielu na HDP štátu. Spoločne s obuvníckym priemyslom ale skutočne patria medzi najdôležitejšie exportné odvetvia čínskej ekonomiky. Čína exportuje odevy a obuv exportuje najmä na trhy Severnej Ameriky, do európskych štátov, Kórejskej republiky a Japonska. **Error! Reference source not found.**

ÁZIJSKÉ TIGRE

Na ázijské krajiny pripadajú až tri štvrtiny obyvateľov všetkých rozvojových krajín sveta. Vyznačujú sa populačnou expanziou a najrýchlejším ekonomickým rastom. Prírastky populácie prispievajú k rozvoju krajín vďaka lacnej pracovnej sile, ale aj rýchlym rastom požiadaviek na vytváranie nových pracovných miest s čím súvisí rozvoj ďalších rezortov fungovania týchto krajín. Rastie dopyt po potravinách, rozvíja sa školstvo, zdravotníctvo, veda, umenie. Označenie ekonomický tiger sa obvyčajne používa pre štáty s nadpriemerne rastúcou ekonomikou.

Ázijské tigre, predstavuje označenie pre skupinu pôvodne rozvojových štátov, ktorým sa pomocou efektívnej hospodárskej politiky podarilo dostať z hospodárskej zaostalosti a naštartovať vysoké tempo hospodárskeho rastu reštrukturalizáciou ekonomiky. V priebehu troch desaťročí sa im podarilo vymaniť zo začarovaného kruhu chudoby a zaradili sa postupne k najrozvinutejším rozvojovým krajinám a medzi rozvinuté štáty. 7 Medzi hlavné hospodárske charakteristiky novo industrializovaných krajín patrí:

- rýchla industrializácia
- výrazný príliv zahraničných kapitálových investícií,
- orientácia na export,
- orientácia na voľný trh,
- nižšie environmentálne štandardy.

Industrializácia sa však prejavuje aj v spoločenskom živote. Predovšetkým presunmi obyvateľstva z vidieka do miest a s tým spojenými spoločenskými problémami, väčšou osobnou slobodou a dôslednejším dodržiavaním ľudských práv.

Novo industrializované krajiny môžeme rozdeliť do troch generácií:

- rozvoj od 60. rokov - ázijské tigre: Kórejská republika, Hongkong, Singapur, Taiwan,
- rozvoj od 80. rokov – „ázijské tigriky“ Indonézia, Malajzia, Thajsko, Filipíny a Mexiko, Argentína, Brazília, Chile,
- nová, tretia generácia – Čína, India, Vietnam, Laos, Kambodža a Pakistan.

Rozvoj štátov 2. a 3. vlny je o niečo pomalší a sprevádzaný prehlbovaním sociálnych disparít obyvateľstva. 7

Hlavné faktory ekonomického vzostupu ázijských novo industrializovaných krajín

Špecifiká východoázijskej kultúry:

- úcta k autoritám a disciplinovanosť, podriadenie jednotlivca spoločenským potrebám
- úcta ku vzdelaniu: každoročne sa úroveň vzdelania zvyšuje, zvyšuje sa záujem sveta o štúdium v krajinách Východu
- pracovitosť, šetrnosť, podnikavosť: vysoké pracovné nasadenie, vysoká miera úspor, spoliehanie sa hlavne na vlastné sily.

1. Singapur

História moderného Singapuru siaha ku začiatku 19. storočia, keď väčšinu juhovýchodnej Ázie ovládala holandská vláda. Holanďania mali pod kontrolou väčšinu miestnych prístavov v tejto oblasti, čím v lodnej doprave vytvárali monopol. V tomto období bol Singapur jednou z kolónií Veľkej Británie. Pod jej správou bol vytvorený návrh vytvoriť z tohto územia mestský štát, v ktorom bol vybudovaný moderný prístav uľahčujúci obchodovanie medzi Čínou a Britskou Indiou. Jeho výhodou bola hlavne colná politika - na tovar v tomto prístave boli uvalené minimálne alebo dokonca žiadne clá. Tým sa vytvorila konkurencia holandským prístavom s vysokými clami. Za prvý rok od realizácie prístavu prešiel tovar v hodnote 400 000 španielskych dolárov. V roku 1821 už v hodnote 8 miliónov dolárov a v roku 1825 dokonca 22 miliónov dolárov.

V roku 1869 bol otvorený Suezský prieplav a pre prístav to znamenalo ďalší výrazný rozmach. Do roku 1880 prístavom ročne prešlo 1,5 milióna ton tovaru. Väčšinu obchodu ovládali Číňania, ktorí sa v Singapure aj stali najväčšou etnickou skupinou. S rastúcim významom prístavu sa obyvatelia Singapuru dožadovali oddelenia a samostatnosti od britskej vlády. Briti nakoniec súhlasili s vytvorením vlastnej singapurskej vlády, ale Singapur naďalej zostával britskou kolóniou.

Druhá svetová vojna znamenala pre Singapur katastrofu. Ako britská kolónia bol terčom útokov Japonska, ktoré ho denne bombardovalo. I po skončení vojny bola krajina ochromená nedostatkom potravín, infekčnými chorobami, kriminalitou, výraznou infláciou i nezamestnanosťou. Nespokojnosť obyvateľov s britskou nadvládou, i kvôli jej neschopnosti ich ochrániť počas vojny, vyvrcholila 9. augusta 1965. Singapur bol vyhlásený za nezávislý štát.

Vďaka svojej geografickej polohe a pre obchodovanie dôležitému prístavu sa Singapur postupne spamätával. Zakladali i nové priemyselné podniky a pomocou rôznych daňových zvýhodnení lákali zahraničné investície. Singapur bol zaujímavý aj pre ropné rafinérie Shell a Esso a do prvej polovice sedemdesiatych rokov sa stal najväčším rafinérskym centrom na svete. K rozvoju služieb, obchodu i turizmu prispelo aj otvorenie letiska Changi v roku 1981. Singapur Airlines sú dodnes jedny z najvýznamnejších aerolínii vo svete. 7

Vďaka svojej polohe, prístavu a letiska sa Singapur stal dôležitou dopravnou tepnou Ázie. Pre ekonomické dejiny Singapuru je dôležitý jeho desaťročný plán rozvoja, ktorý spočíva v nasledovných smeroch:

- vybudovanie modernej priemyselnej ekonomiky s prevahou technologicky náročnej produkcie,
- získanie pozície centra vedy a výskumu
- rozvoj moderných informačných služieb,
- Singapur vlastní vysoké devízové a zlaté rezervy

2. Hongkong

Druhá svetová vojna znamenala japonskú okupáciu aj pre Hongkong. V tomto období čelil hyperinflácii i nedostatku potravín. Populácia Hongkongu klesla na polovicu. Počet obyvateľov však opäť výrazne vzrástol, keď po vojne Čína nastolila komunizmus a Spojené národy na ňu uvalili embargo. Mnoho čínskych obyvateľov sa vtedy utiekalo práve do Hongkongu.

Toto nové obyvateľstvo znamenalo pre Hongkong prílev lacnej a zručnej pracovnej sily. Prílev ľudského kapitálu sa stal jedným z motorov rozvoja ekonomiky. Preľudnený Hongkong musel ale okrem iného bojovať aj s obrovskou korupciou. Riešením sa ukázala byť Nezávislá komisia proti korupcii, i vďaka ktorej sa postupne podarilo z Hongkongu vytvoriť najmenej skorumpované mesto sveta. 7

Historicky významné roky:

- 1984: Čínsko-Britské spoločné vyhlásenie - Čína sa zaviazala, že v Hongkongu po jeho navrátení spod britskej správy nebude praktikovať socialistický ekonomický systém Číny a bude v ňom zachovaný dovtedajší životný štýl a kapitalistický systém („jedna krajina dva systémy“).
- 1997: Koniec britského prenájmu Hongkongu. Celé územie Hongkongu pod britskou koloniálnou vládou sa stalo Hongkongom, osobitnou administratívnou oblasťou Čínskej ľudovej republiky. 7

Pre Hongkong je charakteristické :

- takmer 90% HDP sa vytvára v službách,
- predstavuje najľahodnejšiu a najotvorenejšiu ekonomiku sveta,
- expanzívny vývoz elektrotechniky a elektroniky, textilu, strojov, chemikálií.

3. Kórejská republika

Kórejská republika, všeobecne známa aj ako Južná Kórea, bola za samostatnú republiku vyhlásená v roku 1948. Podobne ako predchádzajúce spomínané krajiny, aj Kórejská republika bola okupovaná Japonskom. História Kórejskej republiky je však s Japonskom spätá už od 16. storočia, kedy Japonsko kolonizovalo Kórejský polostrov. V roku 1945, teda po druhej svetovej vojne, bol Kórejský polostrov rozdelený na Severnú (ktorú oslobodili sovietske vojská) a Južnú Kóreu (oslobodenú americkým vojskom). Hranicu dodnes tvorí 38. rovnobežka. Južná Kórea sa dostala pod dlhodobý vplyv Spojených štátov amerických. Kórejská vláda spoločne

s americkými silami vyhlásili reformu, na základe ktorej bolo zadržané súkromné vlastníctvo obyvateľstva. Kórejčania, ktorí vlastnili väčšie pozemky, sa museli vzdať väčšiny svojej pôdy.

V roku 1950 severokórejské vojská Južnú Kóreu napadli. Do sporu na príkaz OSN zasiahla i americká armáda. Výsledkom boli veľké straty na životoch civilistov a vytvorenie demilitarizovanej zóny medzi Severnou Kóreou a Kórejskou republikou.

Od začiatku 60. rokov sa Kórejskej republike darí budovať si povesť napredujúceho úspešného ekonomického a spoločensko-politického rozvoja a zaradila sa medzi ázijské tigre. A to napriek krízam, nekonzistentnej politike prezidentov, nepokojom a oslabujúcim demonštráciám v krajine a len postupnému procesu demokratizácie. 7 **Error! Reference source not found.**

Ďalšie charakteristiky:

- do 60. rokov 20 storočia patrila k najchudobnejším krajinám sveta
- stratégia rastu ekonomiky,
- výstavba a rozvoj infraštruktúry, modernizácia diaľnic, letísk, železníc,
- expanzia na svetové trhy pôvodne rodinných spoločností : Hyundai, Samsung, Daewoo, Lucky Gildstar)

4. Taiwan - Čínska republika

V rôznych historických obdobiach Taiwan podliehal rôznym kolonizátorom. Patril čínskym dynastiám, krátko spadal do holandskej nadvlády (1620 – 1662), ovládalo ho aj Japonsko (1895 – 1945). Po druhej svetovej vojne nadvládu opäť prevzala Čína. Keď bola v roku 1949 vyhlásená pevninská Čínska ľudová republika, ostrov prijal názov Čínska republika. Hoci má Čínska republika vlastného prezidenta a vládu, OSN ju neuznáva ako samostatný štát, ale ako územie patriace k Čínskej ľudovej republike. Rovnako to vníma aj Čína. Samotné obyvateľstvo Taiwanu v tomto smere nie je jednotné – mnohí sú za úplnú samostatnosť a zmenu názvu krajiny na Republic of Taiwan, iní sú za začlenenie ku kontinentálnej Číne, ďalším vyhovuje súčasný stav.

Pre ekonomický rozvoj Čínskej republiky je významné hlavne obdobie pred druhou svetovou vojnou, počas nadvlády Japonska. Výrazne sa rozvíjala infraštruktúra, vznikol taiwanský železničný systém, spájajúci sever a juh ostrova, vzniklo hneď niekoľko prístavov významných hlavne pre prepravu surových materiálov a poľnohospodárskych plodín. Export a poľnohospodárstvo v tomto období vzrástli štvornásobne. Konkrétne pestovanie cukrovej trstiny vzrástlo dokonca až 15 násobne. Taiwan sa tak stal hlavným dodávateľom potravín pre Japonsko a mohol byť považovaný za oporu japonskej ekonomiky.

Návrat k čínskej nadvláde pre Taiwan znamenal krok späť. Občianska vojna v Číne, bujnejúca korupcia a inflácia si vyžiadali mnohé rekonštrukcie a reformy. Ekonomický rozvoj Taiwanu opäť naštartovala pozemková reforma, rozsiahle zahraničné investície a tiež voľný prístup k univerzitnému vzdelaniu. 7

V súčasnosti je pre Taiwan charakteristický rozmach priemyselných odvetví (elektrotechnika, výpočtová technika) zakladajúci sa na lacnej kvalifikovanej pracovnej sile a surovinovej nenáročnosti. Dôležitá je i výroba lodí, umelých vlákien a spracovanie ropy. **Error! Reference source not found.**

K dominantným faktorom ekonomického rozvoja Taiwanu patria:

- kvalitné riadenie výrobnjej sféry; zvlášť súkromného sektora za aktívnej politiky štátu
- proexportná politika

- programová flexibilita a primeraná firemná politika

ZÁVER

Vzhľadom na fenomény globalizácie i čínskej expanzie v podnikateľskom prostredí sa verejná informovanosť v SR o tejto problematike postupne zvyšuje, avšak stále nepatrí k základnému všeobecnému rozhľadu našich občanov. Relatívne častým faux pas je neodlíšenie jednotlivých ázijských kultúr, predpoklad, že čínske dejiny, kultúra, či čínska etiketa je takmer zhodná napríklad s taiwanskou, singapurskou, japonskou, kórejskou alebo vietnamskou. O vlastnostiach Číňanov, o ich vnímaní sveta, dynamikou, spôsobom podnikania a expanziu na svetovom trhu vieme v rovine obmedzenej informovanosti a často krát nie práve v najpozitívnejších hodnoteniach. Svetové postavenie „Východných ekonomík“ Európu bude determinovať v nasledujúcich desaťročiach a bude potrebné osvojiť si špecifiká medzinárodnej obchodnej interakcie s Čínou. V týchto prípadoch, rovnako ako pri stretnutiach a jednaniach s príslušníkmi iných národov a kultúr, je potrebné rešpektovať obyčaje, zvyky, tabu a etiketu správania sa čínskych obchodných partnerov, aby zbytočne nedochádzalo k nedorozumeniam, ktoré by ohrozili možnú úspešnú obchodnú spoluprácu.

Obchodná interakcia s Čínou je v mnohých ohľadoch špecifická a vyžaduje si relatívne vysoký stupeň informovanosti. Tak, ako je potrebné poznať ekonomické aspekty možného obchodu, je nutná aj orientácia v rýchlo sa meniacich čínskych obchodných zákonoch a obmedzeniach ako aj mať čo najviac poznatkov o čínskej kultúre a etikete.

Použitá literatúra

1. Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky. 2011. Ekonomická informácia o teritóriu - Čínska ľudová republika [online]. Dostupné na internete: <[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_61CE56FAA1C50C20C125783A004DAAE8_SK/\\$File/120112_EIT_Cina.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_61CE56FAA1C50C20C125783A004DAAE8_SK/$File/120112_EIT_Cina.pdf)>.
2. Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Pekingu, Čína. 2011. Čína udelila slovenskému expertovi najvyššie vyznamenanie [online]. Dostupné na internete: <http://www.mzv.sk/servlet/pekingzu?MT=/App/WCM/ZU/PekingZU/main.nsf/vw_ByID/ID_621F5291AE4A5FD4C125715B004FFE51_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&HM=50-spravy&NCH=Y&OB=1001&DS=Y&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/vw_ByID/ID_2F6D4391D8F118C2C1257922002F0633>.
3. FITZEKOVÁ, V. 2010. Čína – Slovensko: musíme sa spoznať [online]. In Prešovský samosprávny kraj. Dostupné na internete: <<http://www.pokraj.sk/sk/samosprava/posobnost-psk/medialna-komunikacia/tlacove-spravy/cina-slovensko-musime-spoznat.html>>.
4. Výpočtová technika ZTS Sabinov. 2010. O firme ZTS Sabinov, a.s. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.ztssabinov.sk/ofirme.htm>>.
5. Zoznam, s.r.o. 2010. Košická firma Antik založila v Číne dcérsku spoločnosť [online]. In oPeniazoch.sk. Zdroj: SITA. Dostupné na internete: <<http://openiazoch.zoznam.sk/cl/98370/Kosicka-firma-Antik-zalozila-v-Cine-dcersku-spolocnost>>.
6. Ministry of Commerce People's Republic of China. 2010. China-EU Economic and Trade Cooperation is Increasingly Enhanced [online]. Dostupné na internete:

<<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/newsrelease/significantnews/201005/20100506910123.html>>.

7. BÁLINTOVÁ, K. 2009. Ázijské tigre - Singapur, Hong - Kong, Južná Kórea, Taiwan [online]. Seminárna práca. Bratislava : Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave. 13 s. Dostupné na internete : <http://www.feik.sk/svorenova/seminarne_prace/mhv%20II.doc>.
8. SLOVÁK, K., MARČAN, P. 2004. Čínsky spoločný podnik Burda Toys zanikol, obchod ide ďalej [online]. In eTrend. Dostupné na internete: <<http://firmy.etrend.sk/firmy-nefinancny-sektor/cinsky-spolocny-podnik-burda-toys-zanikol-obchod-ide-dalej.html>>.
9. Ministry of Commerce People's Republic of China. 2010. China-EU Economic and Trade Cooperation is Increasingly Enhanced [online]. Dostupné na internete: <<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/newsrelease/significantnews/201005/20100506910123.html>>.

/Vypracované v rámci projektu KEGA č.035TUK-4/2012/

Informácie o autorovi:

PhDr. Tatiana Soroková, PhD.

Odborná asistentka (prednášajúca psychologicko-ekonomické disciplíny)

Ekonomická fakulta Technickej univerzity v Košiciach,

Katedra ekonomických teórií, Nemcovej 32, 040 01 KOŠICE

tel. 602 3306, tatiana.sorokova@tuke.sk

Ing. Daniela Petříková, PhD.

Odborná asistentka (prednášajúca: hospodárska politika, sociálne zabezpečenie)

Ekonomická fakulta Technickej univerzity v Košiciach,

Katedra ekonomických teórií, Nemcovej 32, 040 01 KOŠICE

tel. 602 3306, daniela.petrikova@tuke.sk

MILÉNIOVÉ ROZVOJOVÉ CIELE A ICH PLNENIE

MILLENIUM DEVELOPING GOALS AND THEIR FULFILLING

Vieroslava Holková, Iveta Dudová

Abstrakt

Roku 2000 bola na Valnom zhromaždení OSN prijatá Deklarácia Milénia – ciele sociálneho a ľudského rozvoja, ktorá vytýčila do roku 2015 osem rozvojových cieľov zameraných na boj proti chudobe, hladu, chorobám, nedostatku primeraného bývania a vylúčenia zo života, na podporu rovnosti žien a mužov, zdravia, vzdelávania a ohľaduplnosti k životnému prostrediu. Ide o náročné ciele, na ich napĺňaní sa podieľajú jednotlivé regióny sveta v rôznej miere. Cieľom príspevku je ponúknuť obraz o stave plnenia rozvojových cieľov dva roky pred ich ukončením.

Abstract

At general meeting of OSN in 2000 was adopted Declaration of Millenium – goals of social and human development that set eight developing goals till 2015, aimed at fighting poverty, hunger, ailments, insufficiency of adequate dwelling and exclusion from life, at supporting equality of women and men, health, education, and being understanding with the environment. These are demanding goals and single regions take part in their fulfilling in different rate. Aim of the contribution is to offer picture of state of fulfilling the developing goals two years before their finishing.

Kľúčové slová: Miléniové rozvojové ciele, extrémna chudoba, udržateľný rozvoj, Program OSN pre rozvoj, oficiálna rozvojová pomoc.

Key words: Millenium developing goals, extreme poverty, sustainable growth, OSN programme for development, official developing help.

Úvod

V septembri roku 2000 prijalo Valné zhromaždenie OSN Deklaráciu Milénia – ciele sociálneho a ľudského rozvoja, zameranú na redukciiu biedy, zlepšovanie zdravia, podporovanie mieru, ľudských práv a trvalo udržateľného životného prostredia. Deklarácia reaguje na najvýraznejšie nerovnosti vo svete z hľadiska ľudského rozvoja, pričom dôraz kladie na redukciiu extrémnej biedy, ktorou je vo svete postihnutých viac ako miliarda ľudí.

Miléniové rozvojové ciele sú rozdelené na dosiahnutie presne naformulovaných dlhodobých zámerov v boji proti chudobe, hladu, chorobám, nedostatku primeraného bývania a vylúčenia zo života v spoločnosti. Súčasťou cieľov je podpora rovnosti žien a mužov, zdravia, vzdelávania a ohľaduplnosti k životnému prostrediu. Ide o osem ambiciózných cieľov, ktoré definovali najvyšší predstavitelia štátov a zároveň stanovili ich naplnenie do roku 2015:

- eliminovať extrémnu biedu a hlad,
- zaručiť základné vzdelanie pre všetkých,
- podporovať rovnosť pohlaví a nezávislosť žien,
- redukovať detskú úmrtnosť,
- zlepšiť zdravie rodičiek,
- bojovať proti HIV/AIDS, malárii a iným chorobám,
- zaručiť trvalosť ekologických zdrojov,
- zaviesť partnerstvo pre rozvoj.

Uvedené rozvojové ciele boli zahrnuté aj do stratégie Výboru pomoci pre rozvoj OECD. Stratégia tohto výboru s názvom Úloha kooperácie pre rozvoj na začiatku 21. storočia predstavuje koncepciu kooperácie, ktorá je zameraná na rozvoj a je založená na princípe partnerstva. Úlohou stratégie je zníženie rozsahu chudoby v rozvojových krajinách a dosiahnutie celistvosti cieľov z hľadiska ekonomického a sociálneho rozvoja a trvalosti životného prostredia. Stratégia je výsledkom konzultácií s medzinárodnými partnermi, a to so Svetovou bankou, s Medzinárodným menovým fondom a Programom OSN pre rozvoj. Z podnetu stratégie na 21. storočie sa členské štáty Výboru snažia znížiť chudobu solidaritou

s najchudobnejšími a s vôľou rešpektovať univerzálne ľudské práva. Trvalé odstraňovanie chudoby je ústredným cieľom kooperácie pre rozvoj.

Členské štáty Výboru pomoci pre rozvoj OECD vypracovali direktívne smery na redukciu chudoby, pokrývajúcich päť veľkých okruhov problémov, ktoré sú spojené s pojmami ako chudoba a prístupy k nej, otázky partnerstva, programovanie v krajinách, koherencia politik a inštitucionálne zmeny. Za hlavný problém rozvojovej politiky EÚ treba považovať zníženie a v konečnom dôsledku úplne odstránenie chudoby krajín EÚ. Riešenie tohto problému pre EÚ znamená podporovať udržateľný hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj, presadzovať postupné začleňovanie rozvojových krajín do svetového hospodárstva a odhodlane bojovať proti nerovnostiam rôzneho druhu.

1. Analýza plnenia Miléniových rozvojových cieľov

Realizáciou Miléniových rozvojových cieľov sa krajiny zaoberajú už 13 rokov. Stupeň ich plnenia je rôzny a to tak v sledovaní podľa jednotlivých regiónov sveta ako aj podľa hodnotenia jednotlivých cieľov. Súčasná hospodárska kríza, ktorá má globálny charakter, nevytvára priaznivé ekonomické i politické podmienky pre realizáciu rozvojových cieľov a tak v prípade cieľov, ktoré ešte neboli dosiahnuté, možno očakávať spomalenie ich naplnenia.

Cieľ 1 Eliminovať extrémnu chudobu a hlad

Cieľ znížovať príjmovú chudobu sa vo všeobecnosti považuje za dosiahnutý cieľ. Predbežné odhady ukazujú, že svetová miera chudoby meraná hranicou 1,25 dolára na deň, sa roku 2010 znížila o viac ako polovicu oproti situácii roku 1990. To znamená, že prvý rozvojový miléniový cieľ, ktorým je znížiť výskyt extrémnej chudoby z roku 1990, sa dosiahol pred rokom 2015.

Tabuľka 1: Ciele a ukazovatele eliminovania extrémnej chudoby a hladu

Ciele:	Ukazovatele:
V období 1990 – 2015 redukovať o polovicu populáciu, ktorej príjem je nižší ako dolár denne.	• Podiel populácie, ktorá disponuje menej ako dolárom na deň. • Ukazovateľ rozsahu chudoby (dôsledky chudoby x stupeň chudoby). • Podiel najchudobnejšej pätiny populácie na spotrebe.
Zabezpečiť plnú zamestnanosť a možnosti pre všetkých, vrátane žien a detí, nájsť si slušné a produktívne zamestnanie.	• Tempo rastu HDP na zamestnanú osobu. • Pomer zamestnanosť/obyvateľstvo. • Podiel zamestnaných osôb disponujúcich menej ako 1 dolárom na deň. • Podiel nezávislých pracovníkov a vypomáhajúcich rodinných príslušníkov na celkovej zamestnanosti.
V období 1990 – 2015 redukovať o polovicu populáciu, ktorá trpí hladom.	• Percento detí mladších ako 5 rokov trpiacich podvýživou. • Podiel populácie, ktorá nedosahuje minimálnu úroveň kalorického príjmu.

Prameň: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>, vlastné spracovanie

Môžeme konštatovať, že extrémna chudoba klesá vo všetkých regiónoch sveta. Absolútny počet ľudí žijúcich v extrémnej chudobe ako aj miera chudoby klesli vo všetkých

rozvojových regiónoch, vrátane subsaharskej Afriky, kde sú tieto miery najvyššie. 4 z 5 ľudí žijúcich v extrémnej chudobe sa nachádzajú v subsaharskej Afrike a južnej Ázii.

Podiel ľudí žijúcich z menej ako 1,25 dolára na deň sa znížil zo 47 % roku 1990 na 24 % roku 2008, to znamená pokles z 2 miliárd na cca 1,4 miliardy ľudí. Aj napriek tomuto priaznivému vývoju sa odhaduje, že roku 2015 bude viac ako 1 miliarda ľudí žiť z menej ako 1,25 dolára na deň, čo zodpovedá svetovej miere extrémnej chudoby tesne pod 16 %.

Niektoré regióny sveta dosiahli výrazný pokrok v tejto oblasti, ako príklad možno uviesť Čínu, ktorá si udržiava pozoruhodné tempo znižovania chudoby. Mieru extrémnej chudoby znížila zo 60 % roku 1990 na 16 % roku 2005, jej incidencia sa do konca roku 2008 znížila na 13 %. V období 1990-2008 sa miera chudoby v Indii znížila z 51 % na 13 % a v južnej Ázii (bez Indie) z 52 % na 26 %. Na druhej strane je chudoba naďalej rozšírená v subsaharskej Afrike a južnej Ázii, a to napriek tomu, že tieto regióny dosiahli významný pokrok. Miera chudoby sa v subsaharskej Afrike od roku 2008 znížila približne o 5 p. b. (47 %) a v južnej Ázii o 4 p. b. (38 %).

Boj proti nestálej zamestnanosti postupuje pomaly, počas uplynulých dvadsiatich rokov táto zamestnanosť klesla iba marginálne. Nestála zamestnanosť je v rámci Miléniových cieľov definovaná ako podiel platených pracovníkov a nezávislých rodinných príslušníkov v pomere k celkovej zamestnanosti. V rozvojových regiónoch sveta predstavovala roku 2011 58 % celkovej zamestnanosti. Ide len o mierny pokles v porovnaní so 67 % pred dvadsiatimi rokmi. Ženy a mladí ľudia sú viac ohrození rizikom neistého a málo plateného zamestnania ako zvyšok zamestnanej populácie.

Hlavným globálnym problémom je hlad. Podľa posledných odhadov FAO týkajúcich sa podvýživy, v období rokov 2006-2008 vo svete trpelo hladom 850 miliónov ľudí, čo predstavuje 15,5 % svetovej populácie. Táto nepriaznivá situácia poukazuje na nedostatočný pokrok v boji proti hladu v mnohých regiónoch, a to aj napriek poklesu príjmovej chudoby. Pomalý pokrok sa dosahuje v znižovaní podvýživy detí. Takmer tretina detí v južnej Ázii trpí podvýživou.

Dosiahol sa však cieľ zameraný na zníženie podielu ľudí bez prístupu k pitnej vode, ktorý predstavoval na polovicu znížiť podiel ľudí bez dlhodobu udržateľného prístupu k pitnej vode. Tento cieľ sa zrealizoval už roku 2010, keď podiel ľudí, ktorí využívajú lepší zdroj vody sa zvýšil zo 76 % roku 1990 na 89 % roku 2010. V rokoch 1990 a 2010 získali viac ako dve miliardy ľudí prístup k lepším zdrojom pitnej vody.

Cieľ 2 Zabezpečenie základného vzdelania pre všetkých

Pri hodnotení tohto cieľa môžeme konštatovať, že vo svete sa dosiahla parita medzi chlapcami a dievčatami v základnom vzdelávaní. Výsledkom národného a medzinárodného úsilia je zvýšenie počtu detí navštevujúcich základnú školu najmä po roku 2000. Dievčatá mali z toho najväčší prospech. Pomer medzi mierou zápisu dievčat a chlapcov sa zvýšil z 91 % roku 1999 na 97 % roku 2010 vo všetkých rozvojových regiónoch. Miera rodovej parity predstavuje 97 %, čo je miera akceptovaná pre uvedenú paritu.

Tabuľka 2: Ciele a ukazovatele zabezpečenia základného vzdelania pre všetkých

Ciele:	Ukazovatele:
Do roku 2015 zabezpečiť pre všetky deti (chlapcov a dievčatá) vo svete prostriedky na ukončenie celého cyklu základného školského vzdelania.	• Miera základnej školskej dochádzky.

- Pomer medzi školákmi, ktorí nastupujú do 1. triedy základného vzdelávania, a školákmi končiacimi piatu triedu.
- Miera gramotnosti 15 až 24-ročných.

Prameň: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>, vlastné spracovanie

Mnohým krajinám čeliacim najväčším ťažkostiam v zabezpečení vzdelania sa podarilo dosiahnuť výrazný pokrok v oblasti získania všeobecného základného vzdelania. Miera zápisu detí vo veku primárneho školského vzdelávania sa výrazne zvýšila v subsaharskej Afrike, a to z 58 % roku 1999 na 76 % roku 2010. Mnoho krajín v tomto regióne dokázalo znížiť relatívne vysokú mieru nezaškolených detí, a to napriek rastu populácie mladšieho školského veku. Úspešný vývoj na primárnej úrovni zvyšuje dopyt po sekundárnom vzdelávaní. To predstavuje výzvu pre krajiny s obmedzenými ekonomickými zdrojmi. Roku 2010 približne 71 miliónov mládeže vo veku 12 – 15 rokov nenavštevovalo školu. Z nich 48 miliónov žije v krajinách, v ktorých je sekundárne vzdelávanie oficiálne uznané ako súčasť povinného vzdelávania.

Negramotnosť zostáva naďalej prekážkou pre viac ako 120 miliónov mladých ľudí. Najnižšie miery gramotnosti mladých sú v subsaharskej Afrike (72 %) a v Oceánii (76 %).

Cieľ 3 Podporovanie rovnosti pohlaví a nezávislosti žien

Rodová rovnosť a nezávislosť žien sú nevyhnutnými predpokladmi rozvoja. Rodová nerovnosť pretrváva, a ženy aj naďalej čelia diskriminácii v prístupe ku vzdelaniu, k získaniu práce, v účasti na ekonomickom živote a vo vláde. Násilie páchané na ženách naďalej oslabuje úsilie o dosiahnutie všetkých cieľov v danej oblasti.

Tabuľka 3: Ciele a ukazovatele podporovania rovnosti pohlaví a nezávislosti žien

Ciele:	Ukazovatele:
Úloha 5 Podľa možností eliminovať nerovnosti medzi pohlaviami v základnom a strednom školstve do roku 2005 a na všetkých úrovniach vzdelávania do 2015, prípadne neskôr.	• Pomer chlapci/dievčatá v základnom, strednom a vysokom školstve. • Miera gramotnosti dievčat vo veku 15 až 24 rokov v pomere k mužom. • Percento žien zamestnaných v nepoľnohospodárskom sektore. • Podiel miest v národnom parlamente obsadených ženami.

Prameň: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>, vlastné spracovanie

Ukazovateľ rodovej parity, ktorý vyjadruje pomer mier zápisu dievčat a chlapcov v školstve, celkovo vzrástol z 91 roku 1999 na 97 roku 2010 v rozvojových regiónoch. Odchyľuje sa o 3 body od hodnoty 100, ktorá sa považuje za akceptovanú mieru rodovej parity. Vývoj v jednotlivých rozvojových regiónoch dosiahol minimálnu hodnotu 95 len v západnej Ázii a subsaharskej Afrike. Pritom tieto dva regióny dosiahli najvýraznejší pokrok, pretože v období rokov 1999-2010 sa školská dochádzka dievčat v primárnom školstve, meraná celkovou mierou zápisu, zvýšila zo 72 % na 96 % v subsaharskej Afrike a z 87 % na 97 % v západnej Ázii.

Dievčatá sa stretávajú s výraznejšími bariérami na sekundárnej úrovni vzdelávania. Ukazovateľ rodovej parity v sekundárnom vzdelávaní v rozvojovom svete mal roku 2010 hodnotu 96. V subsaharskej Afrike sa zapísalo len 82 dievčat na 100 chlapcov. Ale v latinskej Amerike a v Karibiku je miera zápisu dievčat vyššia ako u chlapcov (hodnota 108). Rodové

nerovnosti v sekundárnom vzdelávaní vyplývajú z rodovej diskriminácie v rodinách a v spoločnosti všeobecne.

Pre oblasť vysokoškolského vzdelávania ukazovateľ rodovej parity v rozvojových krajinách dosiahol roku 2010 hodnotu 98 dievčat, čo poukazuje na skutočnosť, že rodová parita bola dosiahnutá. Tento cieľ sa naplnil v dôsledku vysokých hodnôt rodovej parity v latinskej Amerike a v Karibiku, juhovýchodnej Ázii, na Kaukaze, v strednej Ázii, severnej Afrike a východnej Ázii. Rodovú paritu vo vysokoškolskom vzdelávaní možno ťažko dosiahnuť v subsaharskej Afrike (ukazovateľ rodovej parity je 63), v južnej Ázii (76) a západnej Ázii (89).

Vo všeobecnosti platí, že krajiny s nízkou úrovňou národného bohatstva majú tendenciu mať viac zapísaných mužov na vysokých školách ako žien, čo je v protiklade s krajinami s vyšším priemerným príjmom.

Cieľ 4 Redukovať úmrtnosť detí mladších ako 5 rokov

Vývoj v znižovaní detskej úmrtnosti sa celkovo zrýchľuje. V rozvojových regiónoch sa táto úmrtnosť znížila o 35 %, a to z 97 úmrtí na 1000 živo narodených roku 1990 na 63 roku 2010. Počet úmrtí detí mladších ako päť rokov vo svete klesol z viac ako 12 miliónov detí roku 1990 na 7,6 milióna detí roku 2010. Preto pri hodnotení tohto cieľa môžeme konštatovať, že celkový dosiahnutý pokrok v rozvojovom svete v danej oblasti vzrástol. Subsaharská Afrika s najvyššou úmrtnosťou detí do piatich rokov zdvojnásobila svoju priemernú ročnú mieru redukcie, keď ju zvýšila z 1,2 % v období 1990-2000 na 2,4 % v období 2000-2010. Severná Afrika už dosiahla miléniový cieľ, znížila mieru detskej úmrtnosti o 67 %, a východná Ázia ju nasleduje so znížením o 63 %.

Tabuľka 4: Ciele a ukazovatele redukcie úmrtnosti detí

Ciele:	Ukazovatele:
Úloha 5 V období 1990 – 2015 redukovať o dve tretiny mieru úmrtnosti detí mladších ako 5 rokov.	• Miera úmrtnosti detí mladších ako 5 rokov. • Miera detskej úmrtnosti. • Podiel detí od 1 roku očkovaných proti osýpkam.

Prameň: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>, vlastné spracovanie

Riziko úmrtia je najvyššie u detí v poľnohospodárskych regiónoch, v chudobných domácnostiach a pri chýbajúcom základnom vzdelaní matky.

Cieľ 5 Zlepšovanie zdravia rodičiek

Výrazné zlepšovanie zdravia rodičiek sa zatiaľ v rozvojových krajinách nedarí zabezpečiť. Zníženie úmrtnosti rodičiek zostáva stále vzdialené od cieľa pre rok 2015. I keď sa zlepšilo zdravie rodičiek a znížila sa ich úmrtnosť, pokrok v tejto oblasti je stále pomalý. Pokračovalo znižovanie prípadov tehotenstva adolescentiek a rozširovanie antikoncepcie, ale po roku 2000 už pomalším tempom v porovnaní s predchádzajúcim desaťročím. Odhadovaný počet úmrtí rodičiek vo svete roku 2010 bol 287 tisíc žien, čo predstavovalo približne 47 % oproti roku 1990. Úmrtia rodičiek v subsaharskej Afrike (56 %) a v južnej Ázii (29 %) predstavuje 85 % (245 tisíc žien) z celkového počtu roku 2010.

Tabuľka 5: Cieľ a ukazovatele zlepšovania zdravia rodičiek

Ciele:	Ukazovatele:
Úloha 6 Redukovať o tri štvrtiny mieru úmrtnosti rodičiek.	• Miera úmrtnosti rodičiek. • Podiel pôrodov, pri ktorých asistoval kvalifikovaný zdravotnícky personál.

Prameň: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>, vlastné spracovanie

Počet úmrtí rodičiek na 100 tisíc živo narodených detí (miera úmrtnosti rodičiek) sa v rozvojových regiónoch celkovo znížil na 240 rodičiek roku 2010 oproti 440 rodičiek roku 1990.

Ciel' 6 Boj proti HIV/AIDS, malárii a ďalším chorobám

Prístup ľudí postihnutých HIV k liečbe sa zvýšil vo všetkých rozvojových regiónoch sveta. Koncom roku 2010 dostávalo v rozvojových regiónoch 6,5 miliónov ľudí antiretrovírusovú terapiu proti HIV alebo AIDS. To predstavuje nárast asi o 1,4 milióna ľudí od decembra 2009 a najvyšší medzoročný nárast, ktorý bol doposiaľ zaznamenaný. Univerzálny prístup sa roku 2010 nedosiahol.

Tabuľka 6: Ciele a ukazovatele boja proti chorobám

Ciele:	Ukazovatele:
Úloha 7 Do roku 2015 zastaviť šírenie HIV/AIDS a začať zmenu súčasných tendencií. Úloha 8 Do roku 2015 zabrániť ďalšiemu šíreniu malárie a ostatných rozšírených chorôb.	• Miera prevalencie HIV medzi ťarchavými ženami vo veku 15 – 24 rokov. • Miera užívania antikoncepcie. • Počet detí osirených v dôsledku AIDS. • Miera prevalencie malárie a miera úmrtnosti viazaná na túto chorobu. • Podiel populácie, žijúcej v rizikových oblastiach, ktorá využíva ochranné prostriedky a účinnú liečbu proti malárii. • Miera prevalencie tuberkulózy a miera úmrtnosti spojená s touto chorobou. • Podiel odhalených prípadov tuberkulózy a ošetrovaných v rámci liečby prebiehajúcej pod priamym dohľadom lekárov.

Prameň: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>, vlastné spracovanie

Vývoj smerom k dosiahnutiu cieľa, ktorým je o polovicu znížiť a zvrátiť šírenie tuberkulózy vo svete, je pozitívny. Od roku 2002 vo svete klesala incidencia tuberkulózy a súčasné projekcie ukazujú, že úroveň úmrtnosti spojenej s maláriou pravdepodobne bude roku 2015 znížená na polovicu.

Počet úmrtí spôsobených maláriou celosvetovo poklesol. Odhadovaný výskyt malárie od roku 2000 celkovo klesol o 17 %. Za rovnaké obdobie sa úmrtnosť na maláriu znížila o 25 %. Hlásené prípady malárie počas rokov 2000 a 2010 klesli o viac ako 50 %. Z celkového počtu 99 krajín prenos malárie prebieha naďalej v 43 krajinách. Dosiahnuté výsledky v boji proti malárii boli medzi regiónmi nerovnomerné, a to tak na medzinárodnej ako aj na vnútroštátnej úrovni.

Ciel' 7 Zabezpečiť trvalo udržateľné životné prostredie

Znížená miera odlesňovania je dôsledkom zníženého odlesňovania a vytvárania nových lesov, ale tiež prirodzenej expanzie existujúcich lesov. Čistá strata lesov na celosvetovej úrovni sa v priebehu posledných dvadsiatich rokov znížila z 8,3 milióna hektárov ročne roku 1990 na 5,2 milióna hektárov ročne počas posledného desaťročia. Najväčšie straty boli v južnej Amerike

a južnej Afrike v čisto lesných oblastiach v období rokov 2000 – 2010. Oceánia tiež vykázala čistú stratu, ktorá vznikla najmä z dôvodu sucha a lesných požiarov v Austrálii. V Ázii sa ročný čistý prírastok 2,2 miliónov hektárov počas posledných desiatich rokov dosiahol z veľkej časti vďaka programom zalesňovania v Číne, Indii a Vietname.

Hospodárska kríza viedla v krátkodobom horizonte k miernemu zníženiu celosvetovej emisie skleníkových plynov.

Roku 2010 využívalo 89 % svetovej populácie meliorované zdroje pitnej vody, čo je nárast zo 76 % roku 1990. To znamená, že tento cieľ sa dosiahol 5 rokov pred plánovaným termínom. Ak bude uvedená tendencia pokračovať, roku 2015 bude zabezpečených 92 % svetovej populácie meliorovanými zdrojmi pitnej vody. Najmenej je vytvorených zdrojov v Oceánii (54 %) a v subsaharskej Afrike (61 %) roku 2010.

Používanie meliorovaných vodných zdrojov je podstatne menšie vo vidieckych regiónoch. Zatiaľ čo 19 % obyvateľov vidieka roku 2010 používalo neupravené vodné zdroje, v mestských oblastiach sú to len 4 %. Keďže rozmary bezpečnosti, spoľahlivosti a udržateľnosť nie sú zahrnuté v pomocnom ukazovateli používanom na monitorovanie pokroku pri dosahovaní tohto cieľa, je pravdepodobné, že uvedené údaje sú pri odhade skutočného počtu ľudí, ktorí používajú vodné zdroje bez ohrozenia, nadhodnotenú. Vážnejším problémom je skutočnosť, že takmer polovica obyvateľov v rozvojových regiónoch, teda 2,5 miliardy ľudí, doteraz nemá prístup k lepším hygienickým zariadeniam. Roku 2010 svet dosiahol pokrytie tohto cieľa na 67 %, pričom na dosiahnutie rozvojového cieľa tisícročia je stanovených 75 %.

Tabuľka 7: Ciele a ukazovatele zabezpečenia trvalo udržateľného životného prostredia

Ciele:	Ukazovatele:
Integrovať princípy trvalo udržateľného rozvoja do národných politík a zmeniť súčasné tendencie úbytku environmentálnych zdrojov.	• Podiel lesných oblastí. • Rozloha zemského povrchu, kde sa podporuje ochrana biologickej rozmanitosti. • HDP na jednotku spotrebovanej energie (energetická efektívnosť). • Emisie oxidu uhlíka (na obyvateľa) [Na tieto ukazovatele sa viažu dva údaje zahŕňajúce svetové znečistenie atmosféry: vyčerpanie ozónovej vrstvy a akumulácia plynov podporujúcich ohrievanie planéty.] • Podiel populácie, ktorá má prístup k zdrojom najkvalitnejšej vody.
Do roku 2015 o polovicu redukovat' percento populácie, ktorá nemá dlhodobý prístup k zásobovaniu pitnou vodou a ani k jej zlepšeniu.	
Do roku 2020 dosiahnuť značné zlepšenie života najmenej 100 mil. obyvateľov slumov.	• Podiel populácie, ktorá má prístup k najlepšiemu systému asanácie. • Podiel populácie, ktorá má prístup k zabezpečeniu bývania.

Prameň: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>, vlastné spracovanie

Cieľ, ktorý bol stanovený v podobe zlepšenia životných podmienok 200 miliónov obyvateľov slumov, bol prekročený. V rozvojovom svete sa podiel mestských obyvateľov

žijúcich v slumoch znížil z 39 % roku 2000 na 33 % roku 2012. Viac než 200 miliónov týchto osôb získalo prístup k lepšej ochrane vodných zdrojov, či lepšie sanitárne zariadenia alebo udržateľné bývanie. Môžeme konštatovať prekročenie cieľa, ktorým je zlepšiť životné podmienky aspoň 100 miliónom obyvateľom slumov pred rokom 2020.

Cieľ 8 Zaviesť svetové partnerstvo pre rozvoj

Najväčším darcom pomoci na svete je EÚ, jej podiel na oficiálnej rozvojovej pomoci rastie. EÚ prijala dlhodobé záväzky v oblasti financovania rozvoja, aby prispela k dosiahnutiu Rozvojových cieľov Milénia. EÚ sa v roku 2002 zaviazala k cieľu, že do roku 2006 na oficiálnu rozvojovú pomoc (ORP) venuje 0,39 % jej spoločného hrubého národného dôchodku. V roku 2005 boli stanovené ďalšie ciele, ktoré predstavovali spoločne 0,56 % ORP/HND do roku 2010, na preklopenie medzery vo financovaní so zámerom nakoniec dosiahnuť cieľ 0,7 % ORP/HND do roku 2015. Tieto veľké záväzky EÚ predstavujú takmer 80 % zvýšenie pomoci, ktorú prisľúbili Afrike štáty G-8.

Posilnenie schopnosti rozvojových krajín odolávať vonkajším hospodárskym otrasom (cenová zraniteľnosť) a prírodným udalostiam (katastrofám, klimatickej zmene a pandémiám) je spoločným cieľom politiky EÚ v oblasti rozvoja. Základná rozvojová pomoc sa reálne po prvý krát znižuje po viac ako desiatich rokoch v dôsledku fiškálnych obmedzení v donorských krajinách. Roku 2011 čistá vyplácaná rozvojová pomoc predstavovala 133,5 miliárd dolárov, čo bolo 0,31 % kumulovaného národného dôchodku rozvinutých krajín. Hoci to predstavuje nárast v absolútnom vyjadrení v dolároch, išlo o pokles 2,7 % v reálnych hodnotách porovnaní s rokom 2010, v ktorom ODA dosiahla svoj vrchol. Je zrejmé, že fiškálne obmedzenia v niekoľkých členských krajinách Výboru pre rozvojovú pomoc OECD ovplyvnili ich rozpočty. Ak sa vylúči odpustenie dlhov a humanitárna pomoc, reálna hodnota dvojstrannej pomoci pre programy a projekty sa znížila 4,5 %. Roku 2011 Dánsko, Luxembursko, Nórsko, Holandsko a Švédsko opäť prekročili cieľ OSN pre ODA - fixné 0,7 % hrubého národného dôchodku. Z hľadiska objemu boli najväčšími darcami USA, Nemecko, Veľká Británia, Francúzsko a Japonsko. Reálne najväčší nárast ODA dosiahli Taliansko, Nový Zéland, Švédsko a Švajčiarsko.

V období rokov 2009-2010 celková priemerná ročná pomoc 94,7 miliárd dolárov bola určená pre špecifické sektory a 24,9 miliardy (t. j. 26 %) pre podporu rodovej rovnosti a nezávislosť žien.

Tabuľka 8: Ciele a ukazovatele svetového partnerstva pre pomoc

Ciele:	Ukazovatele:
Usilovať sa o zavedenie otvoreného multilaterálneho obchodného a finančného systému, založeného na nediskriminačných a predvídateľných pravidlách. [Toto predpokladá záväzok v prospech rozvoja a boja s chudobou tak na národnej, ako aj me-dzinárodnej úrovni.] Riešenie čiastkových potrieb menej rozvinutých krajín. [Realizácia tohto cieľa predpokladá oslobodenie od cla a zrušenie kontingentu produktov exportovaných menej rozvinutými krajinami; aplikácia posilneného programu na zníženie dlhov veľmi zadlžených chudobných krajín, anulovanie	Verejná rozvojová pomoc - Čistá verejná rozvojová pomoc v percentách hrubého národného dôchodku donorských krajín (cieľ: 0,7 % celkovo a 0,15 % pre menej rozvinuté krajiny). - Rozsah verejnej rozvojovej pomoci venovanej základným sociálnym službám (základné vzdelávanie, primárna lekárska starostlivosť, pitná voda a asanácia). - Rozsah verejnej rozvojovej pomoci.

verejných bilaterálnych dlhov a poskytnutie štedrejšej verejnej rozvojovej pomoci krajinám, ktoré prejavujú záujem bojovať proti biede.]
Odpovedať na potreby malých ostrovných rozvojových štátov.

Celkovo uzavrieť problém dlhu rozvojových krajín národnými aj medzinárodnými opatreniami.

V spolupráci s rozvojovými krajinami formulovať a aplikovať stratégie, ktoré umožňujú mladým ľuďom, aby si našli vhodnú a užitočnú prácu.
V spolupráci s farmaceutickým priemyslom poskytnúť základné disponibilné a prístupné lieky pre rozvojové krajiny.

Úloha 18 V spolupráci so súkromným sektorom sa usilovať o to, aby všetci ťažili z nových (najmä informačných a komunikačných) technológií.

- Rozsah verejnej rozvojovej pomoci určenej životnému prostrediu v malých ostrovných rozvojových krajinách.
- Rozsah verejnej rozvojovej pomoci určenej pre sektor dopravy vo vnútrozemských krajinách.

Prístup na trh

- Hodnota exportu (pri vylúčení zbraní), oslobodeného od cla a mimo kontingentov.
- Priemerná sadzba cla a kontingenty aplikované na poľnohospodárske produkty, textilné výrobky a odevy.
- Národné poľnohospodárske subvencie a export do krajín OECD.
- Podiel verejnej rozvojovej pomoci poskytnutej na posilnenie obchodných kapacít.

Riešenie dlhu

- Rozsah bilaterálneho verejného dlhu chudobných veľmi zadlžených krajín, ktorý sa anuloval.
- Dlhová služba v percentách exportu tovarov a služieb.
- Rozsah verejnej rozvojovej pomoci poskytnutej na zníženie dlhu.
- Počet krajín, ktoré dosiahli rozhodnutia a dokončenie Iniciatívy chudobných veľmi zadlžených krajín.
- Miera nezamestnanosti 15 až 24-ročných.
- Rozsah populácie, ktorá má trvalý prístup k základným liekom v prístupnej cene.
- Počet telefónnych liniek na 1000 obyvateľov.
- Počet PC na 1000 obyvateľov.

Prameň: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>, vlastné spracovanie

Menej rozvinuté krajiny ťažia z privilegovaného zaobchádzania v obchode s najbohatšími krajinami. V priebehu posledného desaťročia sa všeobecne dosiahla vysoká úroveň exportu z rozvojových krajín. Preferenčné dohody povolené rozvinutými krajinami mali tendenciu zamerať sa viac na menej rozvinuté krajiny a tie, ktoré majú nízky HDP na obyvateľa. Bezcolný prístup rozvojových krajín zlepšuje pozíciu týchto krajín na trhoch oproti iným konkurenčným produktom.

Záver

Napĺňanie Miléniových rozvojových cieľov zameraných na odstraňovanie závažného sociálneho problému, akým je chudoba, je súčasťou procesu udržateľného rozvoja. Miléniové rozvojové ciele sú súčasťou procesov rozvojového programu OSN spájajúceho otázky ľudského rozvoja, sociálneho rozvoja, rozvojových cieľov a udržateľného rozvoja, ktoré sa navzájom prelínajú a ovplyvňujú a vytvárajú pozitívnu synergiu. Z hľadiska prístupov OSN po miléniových rozvojových cieľoch po r. 2015 svet potrebuje taký rozvoj, ktorý bude odrážať rovnosť a udržateľnosť.

Príspevok vznikol v rámci riešeného projektu OP VaV s názvom „Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí (ITMS 26240120032). Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ“.

Literatúra:

1. The Millenium Development Goals Report: Report 2012. 2012. [online]. [cit. 2013-09-09] Dostupné na internete:
http://www.undp.org/content/dam/undp/library/MDG/english/The_MDG_Report_2012.pdf
2. Objectifs du Millénaire pour le développement: Rapport de 2011. 2011. [cit. 2013-09-12] [online]. Dostupné na internete:
http://www.un.org/fr/millenniumgoals/pdf/report_2011.pdf
3. Human Development Report 2011. Sustainability and Equity: A Better Future for All. 2011. [cit. 2013-09-14]. [online]. Dostupné na internete:
<http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011>.

Doc. Ing. Vierošlava Holková, CSc.
Katedra ekonomickej teórie, Ekonomická univerzita v Bratislave,
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava,
vierošlava.holkova@euba.sk, 02/6729 1572

Doc. Ing. Iveta Dudová, PhD,
Katedra malého a stredného podnikania, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave
Železničná 14, 821 07 Bratislava, iveta.dudova@vsemvs.sk

ODBORNÝ SLOVNÍK

HOSPODÁRSKA POLITIKA EURÓPSKE ÚNIE

STRUČNÝ VÝKLAD ZÁKLADNÝCH POJMOV – POKRAČOVANIE

Jarmila Vidová

- **Rada Európy** – je organizáciou európskych štátov založenou na medzivládnom princípe. Existuje oddelene od všetkých ostatných európskych integračných štruktúr. Bola založená v máji 1949 v Londýne a jej sídlom sa stal francúzsky Štrasburg. Vznikla z iniciatívy francúzskej vlády, ktorá chcela, aby sa Rada Európy stala základom ďalšej európskej integrácie. Jej snahy zmarila aktivita Veľkej Británie, ktorá obmedzila jej právomoci len na poradný orgán. Londýn sa postavil aj proti snahe Francúzov a Talianov, aby sa

novovznikajúca organizácia volala Európska únia. 5. mája 1949 podpísali vo Westminsteri predstavitelia desiatich krajín zmluvu obsahujúcu Štatút Rady Európy. K pôvodným členom (Belgicko, Holandsko, Luxembursko, Dánsko, Francúzsko, Veľká Británia, Írsko, Taliansko, Nórsko a Švédsko) postupne pribúdali ďalšie. Počet členov narástol na súčasných 46 krajín. Štatút Rady Európy bol sformulovaný na základe medzivládneho princípu, to znamená, aby bola zachovaná suverenita národných vlád. Oficiálnym hlavným cieľom bolo dosiahnutie „väčšej jednoty medzi členmi na ochranu a realizáciu ideálov a princípov, ktoré sú ich spoločným dedičstvom, a zjednodušenie ich hospodárskeho a sociálneho rozvoja“. Aj napriek tomu, že pokusy urobiť z Rady základ integračných snáh Európy zlyhali, jej aktivity zamerané na oblasti kultúry, sociálnych a právnych záležitostí nestagnovali. V roku 1961 Rada prijala Európsku sociálnu chartu. Najvýznamnejším výsledkom jej práce sa stala Európska dohoda o ochrane základných ľudských práv a slobôd (1950). Na zaistenie jej vynútiteľnosti vznikol Európsky súd pre ľudské práva (1959), do ktorého kompetencie patrí skúmanie rozhodnutí súdnych orgánov členských krajín. Najvyšším orgánom je Výbor ministrov, ktorý prijíma rozhodnutia jednomyselne. Je zložený zo 46 ministrov zahraničných vecí alebo ich štrasburských zástupcov. Parlamentné zhromaždenie nie je priamo volené, ale je zložené z delegátov národných parlamentov. Zdrúžuje 630 členov (315 reprezentantov a rovnaký počet ich zástupcov). Rada Európy bola založená s cieľom chrániť ľudské práva, parlamentnú demokraciu a právny štát, rozvíjať cezhraničné dohody na štandardizáciu sociálnych a právnych záležitostí a zvyšovať povedomie európskej identity založenej na spoločných hodnotách. Od roku 1989 k jej aktivitám pribudlo sledovanie ľudských práv v postkomunistických krajinách strednej a východnej Európy, pomoc týmto krajinám pri konsolidácii politického, právneho a ústavného rámca rovnako ako pomoc pri ekonomických reformách. Zároveň týmto krajinám poskytovala nevyhnutné know-how v oblasti ľudských práv, demokracie na lokálnej úrovni, vo vzdelávaní, v kultúre a životnom prostredí. Na Viedenskom summite v októbri 1993 si Rada stanovila nové politické ciele – stala sa strážcom demokratickej bezpečnosti, ktorá je dôležitým doplnkom vojenskej bezpečnosti a nevyhnutným predpokladom na stabilitu a mier na kontinente. Na druhom samite hláv štátov a vlád v Štrasburgu 1997 bol schválený akčný plán na upevnenie pozície Rady Európy v štyroch oblastiach: demokracia a ľudské práva, sociálna kohézia, bezpečnosť občanov a demokratických hodnôt a kultúrna diverzita.

- **Rámec podpory Spoločenstva (Community Support Framework - CSF)** – dokument schválený Európskou komisiou po dohode s príslušným členským štátom, ktorý vyplýva z hodnotenia národného rozvojového plánu predloženého členským štátom. Obsahuje stratégiu a priority podporované zo štrukturálnych fondov a zo zdrojov členského štátu, ich špecifické ciele, príspevok fondov a ostatné finančné prostriedky. Realizuje sa prostredníctvom jedného alebo viacerých operačných programov.
- **REA - Výkonná agentúra pre výskum** – so sídlom v belgickom Bruseli začala pôsobiť v roku 2008 a úplnú nezávislosť získava od roku 2009. Bola založená z dôvodu riadenia veľkej časti 7. **rámcového programu pre výskum a technický rozvoj 7. RP). Riadi:** štipendijný program Marie Curie, osobitné grantové programy pre malé a stredné podniky, projekty v oblasti vesmírneho výskumu a výskumu bezpečnosti z kooperačných programov, prevádzku strediska na príjem a hodnotenie výskumných zámerov a informačného strediska programu 7. RP.
- **REACH** – Európska agentúra pre chemické látky. Cieľom je zlepšiť ochranu životného prostredia i zdravia obyvateľov EÚ **dôslednejšou kontrolou používaných chemických látok**. REACH je skratkou plného názvu registrácia, evaluácia a autorizácia chemických látok. Chemické látky zavádzané na trh Európskej únie (dovážané alebo vyrábané v EÚ) prechádzajú komplexným systémom hodnotenia od roku 1981. Mnohé z používaných

chemikálií však boli zavedené pred tým, preto sa podrobnej kontrole vyhli. V roku 2003 tak navrhla Európska komisia novú legislatívu REACH s cieľom skontrolovať zdravotné a environmentálne vplyvy **asi 30 000 chemických látok z približne 100 000**, ktoré dnes každodenne využívajú spotrebitelia či priemysel. Podľa Európskej komisie sú informácie o bezpečnosti asi 99 % z nich len „schematické“, keďže vstúpili na trh po roku 1981. Legislatíva kladie **vyššiu mieru zodpovednosti na plecia výrobcov a distributérov** pri podávaní bezpečnostných informácií o chemických látkach – budú musieť zhromažďovať údaje o ich vlastnostiach a registrovať ich v centrálnej databáze. **Chemická agentúra**, so sídlom vo Fínsku, potom pôsobí ako centrály bod systému REACH: spravuje **databázu** dôležitú na fungovanie systému, koordinuje hlbšie preskúmanie podozrivých látok a vedie verejnú databázu, v ktorej môžu spotrebitelia i experti nájsť informácie o nebezpečných chemikáliách.

Prijímanie legislatívy sprevádzal tvrdý lobing zo strany chemických firiem, výrobcov i dovozcov, ako aj spotrebiteľských a environmentálnych organizácií. Korporálny sektor tvrdil, že REACH môže ohroziť konkurencieschopnosť európskeho priemyslu, mimovládne organizácie zasa poukazovali na zdravotné a environmentálne riziká nedostatočne prísneho systému. Dňa 18. decembra 2006 schválil Európsky parlament Nariadenie č. 1907/2006 o registrácii, hodnotení, povoľovaní a obmedzovaní chemických látok. Účelom tohto nariadenia je predovšetkým zabezpečiť efektívne fungovanie spoločného trhu pre chemické látky, ochranu ľudského zdravia a životného prostredia pred nežiaducimi účinkami chemických látok. Európska agentúra pre chemické látky bude riadiť technické, vedecké a administratívne aspekty REACH. Nariadenie sa vzťahuje na látky, ktoré sú vyrábané alebo dovážané v množstve od jednej tony za rok. Výrobcovia, dovozcovia a následní používatelia látok samotných alebo obsiahnutých v prípravkoch a v predmetoch musia po spracovaní predpísanej správy o chemickej bezpečnosti a vyhodnotení miery rizika požiadať o ich registráciu Európsku chemickú agentúru, ktorá posúdi správnosť a úplnosť predložených dokladov, vrátane rizík spojených s ich používaním. Zanedbanie registrácie znamená, že látka nemôže byť v členských krajinách EÚ vyrábaná a nemôže byť do týchto krajín dovážaná. Na zabezpečenie vysokej úrovne ochrany ľudského zdravia a životného prostredia sa venuje veľká pozornosť látkam mimoriadne nebezpečným, ako sú napríklad látky karcinogénne, mutagénne, toxické na reprodukciu atď., ktorých použitie môže byť obmedzované a vyžadovaná ich náhrada bezpečnejšími alternatívnymi látkami alebo technológiami. Nariadenie č. 1907/2006 nadobudlo účinnosť 1. 6. 2007.

- **Riadiaci orgán** – jeden alebo viac vnútroštátnych, regionálnych alebo miestnych orgánov či subjektov menovaných členskými štátmi na účely riadenia podpory zo štrukturálnych fondov. Je zriadený pre rámec podpory EÚ, pre každý operačný program, jednotný programovací dokument a iniciatívy ES.
- **Rozpočet Európskej únie** – zostavuje sa každoročne, vychádza zo sedemročného finančného rámca. Po nadobudnutí platnosti lisabonskej zmluvy je Európsky parlament spoluzákonodarcom za celý rozpočet, čo znamená, že plne sa plne delí o zodpovednosť s radou ministrov, ktorá zastupuje členské štáty, a podieľa sa na tom, aby dostupné prostriedky umožnili EÚ vykonávať jej povinnosti tak, ako to očakávajú občania. Európsky rozpočet a národné rozpočty sú navzájom odlišné. Európsky rozpočet sa nemôže dostať do deficitu, a teda byť financovaný na dlh. Rovnako tak sa neorientuje na sociálnu starostlivosť, ale na investície, predovšetkým do infraštruktúry, výskumu či vzdelávania. Európsky rozpočet má tri hlavné a iné príjmy:

- **tradičné vlastné zdroje (TOR)**, ktoré plynú do rozpočtu priamo a pozostávajú predovšetkým z ciel na dovoz tovaru do Európskej únie či poľnohospodárskych poplatkov,
- **príjmy z DPH**, ktoré sú odvodené od výšky tejto sadzby v členských krajinách,
- **príspevok členských štátov EÚ**, ktorý tvorí najvýznamnejšiu časť príjmov (asi 75 %), je odvodený od výšky ich hrubého národného dôchodku, teda podľa ich ekonomickej výkonnosti,
- **iné príjmy**: nevyčerpané čiastky z predchádzajúcich rokov, príspevky tretích krajín na niektoré európske programy atď. Celkovo 4 % príjmov EÚ.

V súvislosti s príjmami je ešte nutné spomenúť britský rabat, podľa ktorého má Británia zľavu na svoj príspevok do rozpočtu EÚ. Proces schvaľovania rozpočtu pozostáva z niekoľkých krokov. Ako prvé predloží Európska komisia návrh rozpočtu, čo by malo byť spravidla počas jari. O návrhu následne rokuje rada ministrov a parlamentný výbor pre rozpočet. Ak sa v lete a začiatkom jesene nedohodnú, v novembri bude nasledovať zmierovacie konanie. Rozpočet by tak mal byť schválený v decembri, pričom posledné slovo má Európsky parlament. Jeho pozíciu pri rozhodovaní o rozpočte posilnila Lisabonská zmluva. Prvý rozpočet, o ktorom sa hlasovalo podľa nej, bol rozpočet na rok 2011. Ak by sa do konca roka nepodarilo nájsť dohodu o rozpočte, v EÚ by nastalo rozpočtové provizórium. Počas neho by EÚ smela každý mesiac minúť len jednu dvanástinu z celkovej výšky rozpočtu na predchádzajúci rok. Takáto situácia by EÚ značne obmedzovala, pretože by nebolo možné financovať programy, ktoré vznikli v priebehu posledného roku. Naposledy hrozilo provizórium pri rokovaníach o rozpočte na rok 2011, ktoré v priebehu novembra zablokovali vlády niektorých členských štátov. Dôvodom bol ich nesúhlas s plánovanými výdavkami EÚ, ktoré mali oproti roku 2010 narásť o 6 %, čo podľa nich neodrážalo nutnosť úspor.

Výdavky sa delia do ôsmich kapitol: poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, štrukturálna politika – na zníženie rozdielov medzi členskými krajinami a regiónmi, vrátane štrukturálnych a Kohézneho fondu, vnútorné politiky: výskum, životné prostredie, vzdelávanie, doprava, dopravné a mimoenergetické siete atď., vonkajšie politiky – pomoc tretím krajinám, administratívne náklady, rezervy – krízová pomoc, záruky, atď., predvstupová stratégia pre kandidátske krajiny EÚ, kompenzácie novým členským štátom.

- **Rozpočtový rámec na roky 2007 – 2013** – je postavený na piatich základných princípoch. 1. Trvalo udržateľný rast: Ten ráta s celkovým rozpočtom 382 miliárd eur a počíta so zahrnutím prostriedkov na štrukturálne fondy, vedu, výskum a vzdelávanie. 2. Ochrana a riadenie prírodných zdrojov: V tejto oblasti sa počíta s celkovou sumou 371 miliárd eur, ktoré pôjdu na financovanie spoločnej poľnohospodárskej politiky a na politiku životného prostredia. 3. Občania, sloboda, bezpečnosť a spravodlivosť: Na spravodlivosť a vnútorné veci sa plánuje s celkovou sumou 10,77 miliárd eur. Tieto prostriedky sa tiež vzťahujú na oblasti, ktoré sa zaoberajú podporou európskeho občianstva, ako sú medzinárodné výmeny mladých ľudí, podpora partnerstiev medzi mestami a spolupráca občianskej spoločnosti v oblasti médií a kultúry na európskej úrovni. 4. EÚ ako globálny hráč bude s celkovou sumou 49,5 miliárd € podporovať rozvojové krajiny, propagovať ľudské práva, zahraničnú a bezpečnostnú politiku EÚ ako aj všeobecný rozvoj susediacich krajín. 5. Na administratívne výdavky (vrátane prekladateľských služieb) celkovo pripadne zhruba 5,75 percent rozpočtu, čo predstavuje 49,8 miliárd €.
  - **Rozpočtový rámec na roky 2014 – 2020** – Celkový strop viazaných rozpočtových prostriedkov navrhovaný Európskou komisiou na roky 2014 – 2020 je 1,025 mld. €. Táto suma sa rovná sume za posledný rok súčasného viacročného finančného rámca (VFR) (2013) vynásobenej 7 (počet rokov). Takisto predstavuje 1,05 % očakávaného HND EÚ v

porovnaní s 1,12 % súčasného VFR. Strop platobných rozpočtových prostriedkov sa rovná 1,0 % HND (1,06 % na roky 2007 – 2013). Tieto údaje nezahŕňajú rad flexibilných nástrojov, ktoré sú tradične mimo VFR, pretože sa nedajú plánovať (rezerva na núdzovú pomoc, Európsky fond na prispôsobenie sa globalizácii, Fond solidarity, nástroj flexibility). Avšak v naliehavom prípade, keď sa rozpočtový orgán rozhodne použiť dodatočné zdroje, budú tieto zdroje zahrnuté do ročného rozpočtu EÚ. Okrem toho je mimo rozpočtu financovaný aj Európsky rozvojový fond z dôvodu iného kľúča financovania. Komisia navrhuje vyňať z VFR aj ITER (medzinárodný termonukleárny experimentálny reaktor) a GMES (globálne monitorovanie pre životné prostredie a bezpečnosť), pretože ich rozsiahlosť, technologické výzvy, ktoré so sebou prinášajú, a skutočnosť, že sa netýkajú len aktérov z EÚ, by mohli viesť do rozpočtu EÚ neistotu. Všetky výdavky mimo VFR môžu dosiahnuť maximálne 0,06% podielu HND EÚ.

Tabuľka 2. Hlavné výdavkové kapitoly viacročného finančného rámca 2014 – 2020

Viazané rozpočtové prostriedky	Spolu 2014 – 2020 (v mil. €)
1. Inteligentný a inkluzívny rast, v tom hospodárska, sociálna a územná súdržnosť	490 908 376 020
2. Udržateľný rast, V tom výdavky súvisiace s trhom a priame platby	382 927 281 825
3. Bezpečnosť a občianstvo	18 535
4. Globálna Európa	70 000
5. Administratíva, z toho administratívne výdavky inštitúcií	62 629 50 464
Spolu	1 025 000

Použitá literatúra

1. Bracjun, A. 2008. Hospodárska politika Európskej únie. 2008. ISBN 978-80-969927- 8-2
2. Vidová, J. 2013. Hospodárska politika Európskej únie: vybrané problémy. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013. 357 s. [22,6 AH]. ISBN 978-80-225-3722-3
3. EÚ v skratke. 2013. http://europa.eu/eu_information/eu_at_glance/rights/index_sk.htm [online]. [cit. 20.12.2013] Dostupné na internete:<<http://ec.europa.eu/main=en>> www.europa.sk
4. Základné informácie. http://www.europskaunia.sk/zakladne_informacie [cit. 20.12.2013] Dostupné na internete:<<http://ec.europskaunia.eu=en>> www.europskaunia.com

Informácie o autorovi:

Ing. Jarmila Vidová, PhD., pracuje na Katedre hospodárskej politiky Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave ako odborná asistentka. V pedagogickom procese ako aj vo vedeckovýskumnej oblasti sa zaoberá problematikou investícií, zahraničných investícií. Vyučuje predmet Investičná teória a politika, Hospodárska politika Európskej únie.

Kontakt:

Ing. Jarmila Vidová, PhD.
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita, Dolnozemska cesta č. 1, 851 04 Bratislava
e-mail: vidova@dec.euba.sk

RECENZIA

Procházková, Katarína: Medzinárodný manažment a medzinárodné podnikanie – vybrané kapitoly. Ekonomická univerzita, Bratislava 2013. 114 s. ISBN 978-80-225-3688-2

Katarína Remeňová

Kľúčové slová: Recenzia, medzinárodné podnikanie, multinacionálne podniky, globalizácia, dimenzie kultúry, marketingové stratégie medzinárodného podniku

Keywords: Review, international business, multinational corporations, globalization, cultural dimensions, international business marketing strategy

Globalizácia priniesla množstvo výhod – dostupnosť nových trhov, rast medzinárodného obchodu a zahraničných investícií, výmenu poznatkov, nadnárodný pohyb pracovných síl. No napriek primárnej orientácii multinacionálnych podnikov na globálne trhy, používajú čoraz častejšie stratégiu lokálneho prispôsobenia.

Autorka v prvej a druhej kapitole témou globalizácie a internacionalizácie uvádza čitateľa do problematiky medzinárodného manažmentu a medzinárodného podnikania multinacionálneho podniku – uvádza základnú charakteristiku a špecifiká riadenia týchto podnikov.

Téma kultúrnych rozdielov a marketingových stratégií multinacionálnych podnikov, ktorá je spracovaná v tretej a vo štvrtnej kapitole, zdôrazňuje ich neoddeliteľnosť pri realizácii nástrojov marketingového mixu na globálnych trhoch.

Dynamika medzinárodného podnikania a integrácia ekonomických a politických procesov v rámci globalizácie zasiahli aj kultúru a kultúrne procesy ekonomicky kooperujúcich krajín. Nadnárodné korporácie využívajú práve synergiu plynúcu z prepojenia kultúr pri budovaní medzinárodných pracovných tímov. Každá krajina má špecifické kultúrne procesy, ktoré medzinárodné podniky potrebujú pochopiť, aby mohli zákazníkom na nových trhoch ponúknuť hodnotný produkt. Vstupu na nový trh (do novej krajiny) predchádza jeho podrobná analýza externého prostredia – pestí, ktorá zhodnotí politické, ekonomické, socio-demografické, technologické a legislatívne podmienky.

Rovnako dôležitou je analýza spotrebiteľského trhu a správne nastavenie marketingovej stratégie nadnárodne činného podniku. Marketingové nástroje, ktoré fungujú na domácom trhu, nemusia byť vhodné pre zahraničné trhy. Preto musí podnik rozhodnúť, do akej miery akceptuje požiadavky a špecifiká zahraničného trhu a prispôsobí svoje nástroje marketingového mixu.

Je na rozhodnutí samotného podniku, akú stratégiu zvolí na etablovanie sa na zahraničnom trhu, či bude v pozícii podniku z konkrétnej krajiny, alebo ho budú zákazníci vnímať ako globálny podnik. Ale aby uspel na zahraničnom trhu a zvýšil svoju trhovú hodnotu, odporúča sa zaviesť medzinárodnú produktovú, distribučnú, cenovú a komunikačnú politiku.

Tento komplex špecifických intelektuálnych črt, emocionálnej inteligencie a postoja k materiálным veciam ako základné parametre kultúrnych rozdielov, umožňujú podnikom vytvárať pridanú hodnotu v globálnom rozmere.

V publikácii *Medzinárodný manažment a medzinárodné podnikanie* sú spracované vybrané oblasti globalizácie, multinacionálnych podnikov, kultúry a jej vplyvu na medzinárodné podnikanie a marketingových stratégií nadnárodných podnikov. Témy sú spracované ako

doplnkový študijný text k základnej študijnej literatúre medzinárodného manažmentu a podnikania.

Každá kapitola je doplnená o prípadové štúdie domácich a zahraničných nadnárodných spoločností. Učebný text čerpá z množstva aktuálnych zdrojov vedeckej literatúry doplnené o odborné články akademických pracovníkov a odborníkov z praxe. Bibliografické odkazy sú doplnené o podnikové materiály a internetové zdroje. Použitá literatúra pochádza zo zahraničných vedeckých a odborných publikácií, čím autorka poukázala na fakt, že uvedenej problematike sa venuje na Slovensku malá pozornosť.

Aj keď je publikácia primárne určená študentom ekonomických škôl ako doplnkový učebný text, odporúčam, aby si ju prelistovali aj slovenskí podnikatelia. Najmä tí, ktorí rozbiehajú svoje podnikateľské aktivity a zistili, že slovenský trh je pre nich malý a uvažujú o expanzii na zahraničné trhy. Text je skutočne spracovaný prehľadne a poskytne instantný náhľad na podstatné témy globálneho podnikania.